

**НАЦІОНАЛЬНИЙ ТЕХНІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ УКРАЇНИ
«КИЇВСЬКИЙ ПОЛІТЕХНІЧНИЙ ІНСТИТУТ імені ІГОРЯ
СІКОРСЬКОГО»**

**Факультет лінгвістики
Кафедра теорії, практики та перекладу англійської мови**

«На правах рукопису»
УДК 811.111:42'25

«До захисту допущено»

В.о. завідувача кафедри
І.М. Борбенчук
(підпис) (ініціали, прізвище)

« » _____ 2023 р.

**Магістерська дисертація
на здобуття ступеня магістра
зі спеціальності 035 «Філологія»**

**на тему: «Вербальні та невербальні засоби вираження в англійській мові
почуття гордості та особливості їх перекладу на українську мову»**

Виконала: студентка 2 курсу, групи ЛА-з21мп
Тимченко Анастасія Володимирівна
(прізвище, ім'я, по батькові)

_____ (підпис)

Науковий керівник:

д.філол.н., проф., проф. каф. ТППАМ Л.І. Тараненко
(науковий ступінь, вчене звання, посада, ініціали, прізвище)

_____ (підпис)

Рецензент:

д. пед.н., проф., проф. каф. ТППФМ Майер Н.В.
(науковий ступінь, вчене звання, посада, ініціали, прізвище)

_____ (підпис)

Засвідчую, що у цій магістерській
дисертації немає запозичень з
праць інших авторів без
відповідних посилань.
Студентка _____

Київ – 2023

**НАЦІОНАЛЬНИЙ ТЕХНІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ УКРАЇНИ
«КИЇВСЬКИЙ ПОЛІТЕХНІЧНИЙ ІНСТИТУТ імені ІГОРЯ
СІКОРСЬКОГО»**

Факультет лінгвістики

Кафедра теорії, практики та перекладу англійської мови

Рівень вищої освіти – другий (магістерський)

Спеціальність (спеціалізація) – 035 Філологія (035.041 Германські мови та літератури (переклад включно), перша – англійська)

ЗАТВЕРДЖУЮ

В.о. завідувача кафедри

І.М. Борбенчук

(підпис) (ініціали, прізвище)

« _____ » _____ 20__ р.

ЗАВДАННЯ

на магістерську дисертацію студентці

Тимченко Анастасії Володимирівні

1. Тема дисертації «Вербальні та невербальні засоби вираження в англійській мову почуття гордості та особливості їх перекладу на українську мову»
Науковий керівник дисертації: Тараненко Лариса Іванівна, д. філол. н., проф., проф. каф. теорії, практики та перекладу англійської мови.
Затверджені наказом по університету від 25 жовтня 2023 р., № 5029.
2. Термін подання студентом дисертації: 27 грудня 2023 р.
3. Об'єкт дослідження: висловлення, які транслюють почуття гордості в англійській мові в художніх творах.
4. Предмет дослідження: особливості перекладу на українську мову вербальних і невербальних засобів вираження почуття гордості в сучасних англійських художніх творах.
5. Перелік завдань, які потрібно розробити:
 - 1) визначити лінгвістичний статус почуття гордості;
 - 2) систематизувати вербальні й невербальні засоби вираження гордості в англійській мові;
 - 3) класифікувати найтипівіші функційні, структурні й семантичні ознаки висловлень, які передають почуття гордості;
 - 4) проаналізувати англійські прозові твори та їх українськомовні переклади з метою визначення і систематизації висловлювань, які транслюють почуття гордості;
 - 5) систематизувати способи перекладу гордості з англійської на українську мову.

6. Орієнтовний перелік ілюстративного матеріалу: 101 вислів, дібрані з англomовної художньої літератури.

7. Орієнтовний перелік публікацій: тези виступу на всеукраїнській науково-практичній конференції.

8. Дата видачі завдання: 01 жовтня 2022 р.

Календарний план

№ з/п	Назва етапів виконання магістерської дисертації	Строк виконання етапів магістерської дисертації	Примітка
1	<i>Обґрунтування теоретичних передумов дослідження</i>	<i>до 20.12.2022</i>	<i>вик.</i>
2	<i>Формування програми й методики дослідження</i>	<i>до 20.05.2023</i>	<i>вик.</i>
3	<i>Аналіз ілюстративного матеріалу та виклад і оформлення результатів дослідження</i>	<i>до 10.11.2023</i>	<i>вик.</i>

Студентка

(підпис)

А.В. Тимченко

(ініціали, прізвище)

Науковий керівник дисертації

(підпис)

Л.І. Тараненко

(ініціали, прізвище)

РЕФЕРАТ

Магістерська дисертація складається зі вступу, трьох розділів, висновків до кожного з них, загальних висновків, списку використаної літератури та додатків. Загальний обсяг роботи становить 119 сторінок, обсяг основного тексту – 80 сторінок.

Дослідження спрямоване на розгляд почуття гордості як одного з елементів емоційної сфери індивіда, що відображається в мовленні й невербальній поведінці та впливає на перебіг комунікації. Магістерська дисертація орієнтована на встановлення закономірностей вираження почуття гордості в англійських художніх творах та їх українськомовних перекладах.

Актуальність дослідження визначається важливістю вивчення почуття гордості як важливого елемента соціальної ідентичності. У зв'язку зі світовою глобалізацією важливо розуміти, як почуття гордості виражається в англійській мові і як це може бути прийнято та перекладено в інших культурах, зокрема, на українську. Очевидною стає нагальність вивчення вербальних і невербальних засобів вираження гордості в контексті перекладу, оскільки розуміння особливостей цього емоційного виміру здатне сприяти покращенню перекладацьких стратегій, міжкультурного взаєморозуміння та підтримки ефективної комунікації в сучасному світі.

Об'єктом дослідження слугують висловлення, які транслюють почуття гордості в англомовних в художніх творах.

Предметом дослідження є способи перекладу на українську мову вербальних і невербальних засобів вираження почуття гордості в сучасних англомовних художніх творах.

Мета роботи полягає у встановленні закономірностей відображення почуття гордості в українському перекладі шляхом аналізу вербальних і невербальних засобів його вираження в англомовних художніх творах.

Завдання включають систематизування вербальних і невербальних засобів вираження гордості в англійській мові; класифікація найтипівіший

функційних, структурних й семантичних ознак висловлень, які передають почуття гордості; аналіз англійських прозових творів та їхніх українськомовних перекладів з метою визначення і систематизації висловлювань, які транслюють почуття гордості; систематизація способів перекладу гордості з англійської на українську мову.

Матеріалом дослідження слугували 101 текстовий фрагмент, в якому транслюється почуття гордості, дібране з текстів англomовної художньої літератури.

Наукова новизна полягає в тому, що робота вперше поєднує аналіз вербального і невербального вираження гордості в англomовному художньому тексті та узагальнює лінгвістичні й соціокультурні аспекти її перекладу.

Практична цінність одержаних результатів визначає можливість їх використання у лекційних і практичних курсах зі стилістики (розділ «Стилiстика художньої літератури»), теорії і практики перекладу, а також при розробці тренінгів з художнього перекладу та автоматизованих систем художнього перекладу.

Методологічна основа магістерської роботи включає наступні **методи дослідження**:

1) *лінгвістичний аналіз* – проведення дослідження вербальних та невербальних засобів виразності гордості в англійській мові, що включає аналіз лексичних одиниць, фраз, синтаксичних структур, вербального вияву в художніх творах міміки, жестів і інтонації;

2) *літературний аналіз* – аналіз сучасних літературних творів, які відображають почуття гордості, з метою визначення їх специфічних контекстів;

3) *порівняльний аналіз мов* – порівняння вербальних і невербальних засобів виразності гордості в англійській та українській мовах для виявлення міжкультурних відмінностей та спільних рис;

4) *семіотичний підхід* – вивчення систем знаків і символів, які використовуються для вираження гордості як вербально, так і невербально;

5) *перекладознавчий аналіз* – аналіз конкретних прикладів та їх перекладу з англійської на українську мову для визначення перекладацьких стратегій у передачі гордості.

Апробація результатів дослідження. Основні положення магістерської дисертації були представлені на Всеукраїнській студентській науково-практичній конференції "Філологія: виклики в епоху змін" (Харківський національний університет імені В. Н. Каразіна).

Публікації. Основні положення та результати магістерської дисертації було висвітлено у тезах доповіді на Всеукраїнській студентській науково-практичній конференції "Філологія: виклики в епоху змін" (8 листопада 2023 р., Харківський національний університет імені В.Н. Каразіна).

Ключові слова: *почуття гордості, вербальні засоби, невербальні засоби, способи перекладу, художня література.*

ABSTRACT

The master's dissertation consists of an introduction, three chapters, conclusions to each of them, general conclusions, a list of the literature used and appendices. The total volume of the work is 119 pages, the volume of the main text amounts to 80 pages.

The study is aimed at considering the expression of pride as one of the key elements of the person's emotional sphere, which is reflected in speech and behaviour as well as affects communication. The main emphasis of the work is placed on the study of the phenomenon of the expression of pride in English literary works and their Ukrainian translation. The sense of pride determines the behaviour and speech of people, which makes it an important object of research. In particular, it is worth studying how pride manifests itself in fiction and how this expression is transmitted upon other cultures through translation.

The topicality of the research is marked by the importance of studying the sense of pride as an element of social identity. In connection with world globalization, it is important to understand how pride is expressed in the English language, and how it can be accepted and translated into other cultures, in particular, into Ukrainian. The study of verbal and non-verbal means of expressing pride in the context of translation expands the theory and practice of translation studies. Understanding and taking into account the features of this emotional dimension contributes to the improvement of translation strategies. The study reveals the importance of cultural context in the expression and perception of pride. This can be useful for improving cross-cultural understanding and supporting effective communication in today's world.

The object of the study is English utterances that convey a sense of pride.

The subject-matter of the research is verbal and non-verbal means of expressing a sense of pride in modern English literary works and the specificity of their translation into the Ukrainian language.

The aim of the work is to determine the regularities of the display of pride in Ukrainian translation by way of defining a set of verbal and non-verbal means that convey pride in English literary works.

Tasks include systematization of verbal and non-verbal means expressing pride in English; classification of the most typical functional, structural and semantic features of expressions that convey a sense of pride; analysis of English prose works and their Ukrainian translations in order to identify and systematize expressions that convey a sense of pride; systematization of ways of translating pride from English to Ukrainian.

The material of the study was 101 utterances conveying pride selected from English fiction.

The scientific novelty is that the work combines the analysis of verbal and non-verbal means expressing pride. The study takes into account linguistic and socio-cultural aspects of their translation.

The methodological basis of the master's thesis includes the following **research methods**:

1) *linguistic analysis* - conducting a study of verbal and non-verbal means of expressing pride in the English language, which includes the analysis of lexical units, phrases, syntactic structures, facial expressions, gestures and intonation;

2) *literary analysis* - analysis of modern literary works that reflect a sense of pride, with the aim of determining specific contexts and methods of expression in literature;

3) *comparative analysis* – comparison of verbal and non-verbal means of expressing pride in English and Ukrainian languages to identify intercultural differences and common features;

4) *semiotic approach* – the study of systems of signs and symbols that are used to express pride both verbally and non-verbally;

5) *translation analysis* – analysis of specific examples of translation from English into Ukrainian to determine strategies and selection of translators in conveying the expressiveness of pride.

Publications. The main provisions and results of the master's thesis were highlighted in the abstracts of the report at the All-Ukrainian Student Scientific and Practical Conference "Philology: Challenges in the Age of Change" (November 8, 2023, V.N. Karazin Kharkiv National University).

Keywords: the sense of pride, verbal means, non-verbal means, methods of translation, fiction.

ЗМІСТ

ВСТУП	11
РОЗДІЛ 1 ТЕОРЕТИЧНИЙ ПЕРЕДУМОВИ ВИВЧЕННЯ ПОЧУТТЯ ГОРДОСТІ ТА ЇЇ ВИЯВУ В АНГЛІЙСЬКІЙ МОВІ	15
1.1. Сутність почуття гордості та його роль у комунікації.....	15
1.2. Роль вербальних засобів вираження гордості у художніх творах	20
1.2.1 Лексичні одиниці та фразеологізми вираження почуття гордості	23
1.2.3 Граматичні особливості, які передають почуття гордості в англійській мові.....	24
1.3 Мовні засоби вираження невербального компонента «гордість» та його роль у художніх творах.....	26
1.4 Соціокультурні особливості прояву гордості	31
1.5 Роль художніх творів у формуванні уявлення про гордість.....	34
Висновки до розділу 1	36
РОЗДІЛ 2 ОСОБЛИВОСТІ ВИРАЖЕННЯ ГОРДОСТІ В АНГЛОМОВНИХ ХУДОЖНІХ ТВОРАХ.....	37
2.1 Огляд сучасних художніх творів з висвітленням теми гордості.....	37
2.2 Взаємодія вербальних і невербальних засобів передачі почуття гордості для створення художнього образу персонажа	46
2.3 Систематизація способів перекладу висловлень на позначення почуття гордості.....	52
2.4 Специфіка перекладу художніх творів	54
2.5 Стратегії та виклики перекладу почуття гордості, вираженого у художніх текстах	58
Висновки до розділу 2	71
РОЗДІЛ 3 АНАЛІЗ ОСОБЛИВОСТЕЙ ПЕРЕКЛАДУ ВЕРБАЛЬНИХ І НЕВЕРБАЛЬНИХ ЗАСОБІВ ВИРАЖЕННЯ ПОЧУТТЯ ГОРДОСТІ В ХУДОЖНІХ ТВОРАХ.....	73
3.1 Аналіз закономірностей вираження в тексті компонента комунікації "почуття гордості"	73
3.2 Аналіз особливостей перекладу номінацій почуття гордості	80
Висновки до розділу 3	88
ВИСНОВКИ.....	89
СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ	91
СПИСОК ДЖЕРЕЛ ІЛЮСТРАТИВНОГО МАТЕРІАЛУ	99
ДОДАТКИ.....	100

ВСТУП

Почуття гордості є важливою складовою людської емоційної сфери, яка відображається у мовленні й поведінці та має значущий вплив на перебіг комунікації. Вираження різних ступенів почуття гордості досягається за допомогою вербальних і невербальних засобів, а розуміння того, як саме гордість транслюється в комунікації та як це почуття може бути передане шляхом перекладу на іншу мову, залишається актуальним завданням у лінгвістиці й перекладознавстві.

Актуальність дослідження полягає в необхідності вивчення особливостей вираження комунікантами почуття гордості як важливої складової соціальної ідентичності будь-якого народу, яка здатне здійснювати вплив на міжкультурне спілкування. У зв'язку зі світовою глобалізацією важливо розуміти, як почуття гордості виражається в англійській мові і як це може бути прийнято та перекладено в інших культурах, зокрема, в українській. Очевидною стає нагальність вивчення вербальних і невербальних засобів вираження гордості в контексті перекладу, оскільки розуміння особливостей цього емоційного виміру здатне сприяти покращенню перекладацьких стратегій, міжкультурного взаєморозуміння та підтримки ефективної комунікації в сучасному світі.

Метою роботи є встановлення закономірностей відображення почуття гордості в українському перекладі шляхом аналізу вербальних і невербальних засобів його вираження в англомовних художніх творах.

Для досягнення поставленої мети необхідно вирішити такі **завдання**:

1. визначити лінгвістичний статус почуття гордості;
2. систематизувати вербальні й невербальні засоби вираження гордості в англійській мові;
3. класифікувати найтипівіші функційні, структурні й семантичні ознаки висловлень, які передають почуття гордості;

4. проаналізувати англійські прозові твори та їхні українськомовні переклади з метою визначення і систематизації висловлювань, які транслюють почуття гордості;
5. систематизувати способи перекладу гордості з англійської на українську мову.

Об'єктом дослідження слугують висловлення, які транслюють почуття гордості в англомовних художніх творах.

Предмет дослідження є способи перекладу на українську мову вербальних і невербальних засобів вираження почуття гордості в сучасних англомовних художніх творах.

Методологічна база магістерської роботи включає такі методи:

1) *лінгвістичний аналіз* – дослідження вербальних і невербальних засобів виразності гордості в англійській мові, включаючи аналіз лексичних одиниць, синтаксичних структур, міміки, жестів, інтонації;

2) *літературний аналіз* – аналіз сучасних художніх творів, які відображають почуття гордості, для визначення контекстів та мовних засобів виразності в літературі;

3) *порівняльний аналіз мов* – порівняння вербальних і невербальних засобів вираження гордості в англійській та українській мовах з метою виявлення міжкультурних відмінностей та схожостей;

4) *семіотичний підхід* – вивчення знакових систем і символів, які використовуються для вираження гордості, як вербально, так і невербально;

5) *перекладознавчий аналіз* – аналіз способів перекладу з англійської на українську мову висловлень передачі гордості.

Матеріалом дослідження слугували текстові фрагменти з англомовних творів Ф. Фіцджеральда «Великий Гетсбі», Дж. Остін «Гордість та упередження» і їх україномовних перекладів Мара Пінчевського та Іммануеля Маршака. Загальний обсяг матеріалу склав **101** текстовий фрагмент, в яких передається почуття гордості, в оригіналі і перекладі.

Наукова новизна роботи полягає у визначенні особливостей перекладу висловлень, які виражають почуття гордості, а також у встановленні та систематизації вербальних (лексико-граматичні, синтаксичні, стилістичні) і невербальних засобів (жести, міміка, мова тіла тощо).

Теоретичне значення дослідження полягає у поглибленні рівня розробки питань типології емоційних висловлювань. Виявлену методологію та класифікацію перекладацьких стратегій при відтворенні висловлень гордості можна застосовувати для подальших теоретичних досліджень у галузі художнього перекладу.

Практичне значення полягає у тому, що матеріал дослідження може бути використаним в лекційних курсах із загального мовознавства, у курсах з міжкультурної комунікації, лінгвокультурології, теорії й практики перекладу, а також може слугувати основою для створення тренінгів для тих, хто працює в міжнародних командних проєктах або у сферах, де важлива ефективна комунікація. Врахування особливостей перекладу виразів гордості може вплинути на розвиток автоматизованих систем перекладу та інших технологій, що використовують мовленнєвий аналіз. Розуміння того, як гордість виражається мовними і немовними засобами в різних культурах, може бути корисним для компаній у процесі адаптації своїх рекламних і маркетингових стратегій до місцевих реалій.

Апробація дослідження. Основні положення магістерської дисертації були представлені на Всеукраїнській студентській науково-практичній конференції "Філологія: виклики в епоху змін" (Харківський національний університет імені В. Н. Каразіна), а також викладені у журналі "Student's Side".

Структура та обсяг роботи. Робота складається зі вступу, трьох розділів, висновків до кожного з них, загальних висновків, списку використаної літератури та додатків, обсяг основного тексту складає 80 сторінок, а загальний обсяг роботи разом з бібліографією і додатками становить 121 сторінку. Список використаної літератури містить 81 джерело вітчизняних і зарубіжних авторів.

У **вступі** обґрунтовано вибір теми та її актуальність, визначено об'єкт і предмет дослідження, сформульовано його мету та визначено завдання. Представлена інформація щодо використаних матеріалів дослідження, висвітлено наукову новизну роботи та її теоретичне й практичне значення.

У **першому розділі** здійснено теоретичний аналіз вияву в англійській мові почуття гордості. Ретельно розглянуто різні аспекти гордості та її реалізації в художніх текстах, включаючи її психологічні та соціокультурні виміри. Систематизовано мовні та немовні засоби вираження гордості в англійському мовленні. Аналіз включає в себе також огляд різних лінгвокультурних особливостей вираження гордості в англійській мові.

У **другому розділі** розглянуто особливості виявлення гордості в художніх творах англійською мовою. Проаналізовано різноманітні художні тексти з урахуванням їх стилістичних особливостей. Вивчено специфіку використання мовних засобів для вираження гордості в художній літературі, включаючи образи, метафори та риторичні прийоми. Звернуто увагу на емоційну сферу та психологічні аспекти, які допомагають розкрити почуття гордості.

У **третьому розділі** досліджено взаємодію вербальних і невербальних засобів передачі почуття гордості в англійських художніх творах та їх перекладах на українську мову. Проаналізовано, як взаємодіють вербальні й невербальні засоби комунікації для вираження гордості. Також надаються практичні рекомендації для оптимального відтворення засобів виразності, які передають гордість, у перекладі.

У **висновках** сформульовано основні результати проведеного дослідження.

У **додатках** наведено ілюстративний матеріал з англійських художніх текстів, а саме текстові фрагменти на позначення вербального і невербального компонента вираження гордості.

РОЗДІЛ 1

ТЕОРЕТИЧНИЙ ПЕРЕДУМОВИ ВИВЧЕННЯ ПОЧУТТЯ ГОРДОСТІ ТА ЇЇ ВИЯВУ В АНГЛІЙСЬКІЙ МОВІ

1.1. Сутність почуття гордості та його роль у комунікації

Позитивна психологія формулює гордість як позитивну емоцію. Проте гордість не є конструктивно зображеною емоцією серед людей. Гордість розглядається як прояв емоції і зарозумілості. У попередніх дослідженнях гордість часто вважалася егоїстичною емоцією і, таким чином, стигматизувалася в суспільстві, приписуючи егоїстичну та зарозумілу особистість тим, хто високо гордиться. Таким чином, люди схильні придушувати почуття гордості, щоб бути включеними та прийнятими серед інших. Через ці культурні стереотипи психологічні дослідження також ігнорують гордість як предмет дослідження. Люди сприймають гордість як позитивну емоцію, яка сильно впливає на нашу самооцінку та позитивний світогляд.

Як пояснив Левін у своїй теорії когнітивної оцінки, індивід відчуває гордість щоразу, коли він або вона вважає, що його результати перевищили його цілі й очікування, а також відповідали певному стандарту досконалості. Гордість поділяється на автентичну та зарозумілу. Справжня гордість підвищує впевненість у собі, тоді як нарцисичні риси асоціюються з гордовитістю. Ця стаття є спробою визначити основні результати справжньої гордості за власні досягнення та її зв'язок із загальним психологічним благополуччям [46].

Дослідження, проведене Вільямсом і Дестено в 2008 році, довело, що гордість може бути мотиватором для підтримки нашої наполегливості [49, с. 16]. Гордість може діяти як чудова цільова спрямованість емоцій і, таким чином, заохочувати нас дотримуватися своїх завдань і долати будь-які труднощі, що виникають між ними. Гордість також має значний вплив на соціальну тривожність. Коен і Хупперт у 2018 році виявили, що гордість

негативно корелює із соціальною тривогою та має більший вплив, ніж глобальний позитивний вплив. У 2000 році Гілберт довів, що почуття гордості за досягнення знижує соціальну тривожність навіть у людей з депресією [41, с.174]. Гордість також може зменшити почуття неповноцінності в таких людей.

Таким чином, депресія, як правило, зменшується зі зростанням гордості. Однак дослідження також показало, що люди з депресією схильні приписувати свій успіх зовнішнім джерелам і відчувати себе неповноцінними. Вони бояться відчувати гордість через страх соціальної ізоляції. Вони також можуть боятися майбутнього, а страх невдачі може здути їх гордість.

Так само, дослідження показало, що в таких випадках необхідно покращувати уявлення про соціальний статус. Гордість також може підвищити нашу самоповагу і тим самим зменшити будь-який сором чи провину, пов'язані з життєвим досвідом. Оскільки сором і провина є потенційними невідомими причинами багатьох психологічних проблем, гордість може позитивно вплинути на наше психічне здоров'я.

Сайто та ін. виявили, що гордість позитивно впливає на формування враження про інших, включаючи оцінку їх компетентності та привабливості [48, с. 107]. Окрім самосвідомості, це дослідження виявило ширший вплив гордості на соціальне сприйняття.

Таким чином, гордість може відігравати вирішальну роль у усвідомленні та прийнятті не лише себе, але й інших. Дослідження також вивчали, як гордість може впливати на групову ідентифікацію.

Саліс і Санчес зазначили, що ми відчуваємо та виражаємо гордість на основі того, як наша спільнота сприймає це як емоцію [52, с. 46]. Крім того, наша колективістська орієнтація робить гордість гетероіндукованою емоцією. Крім власних досягнень, ми часто відчуваємо гордість і за досягнення когось дорогого нам.

Більшість людей почуваються неповноцінними та нікчемними, тому що вони не приймають себе. Тому необхідно реалізувати свій потенціал і знайти

впевненість у собі. Саме ця відсутність гордості змушує багатьох із нас замкнутись і боятися брати на себе зобов'язання. З іншого боку, небагато людей, які хоч і пишаються собою, але бояться висловлювати свої емоції. Суспільство піддає остракізму та клеймить людей як хвалькуватих, якщо вони говорять про власні досягнення.

Серед непрофесіоналів навіть стало прикрасою діагностувати у них симптоми нарцисизму. Люди часто вважають, що відчувати чи виражати гордість за себе морально неправильно, поводячись так, ніби вони байдужі до своїх досягнень. Відсутність гордості в обох цих випадках може знизити самооцінку та почуття гідності.

Таким чином, відсутність гордості, якщо її не регулювати, може призвести до депресії, соціальної фобії та інших подібних емоційних проблем у соціальному житті. Крім того, дослідження Станкулеску показало, що автентична гордість має посередницький вплив на самооцінку та позитивний вплив, і, отже, підвищення гордості, особливо серед студентів, необхідно для підвищення їхньої самосвідомості, самосприйняття, цілеспрямованого задоволення та загальне суб'єктивне самопочуття [56, с. 34].

Однак позитивні й негативні аспекти гордості все ще є дискусійними серед дослідників, залишаючи величезну прогалину для подальшого вивчення. Як згадувалося раніше, люди бояться соціальної ізоляції та утримуються від вираження гордості через культурні обмеження. Крім того, якщо її не контролювати та використовувати для експлуатації інших із самороздуванням комплексу зверхності та нарцисизму, гордість також може бути зарозумілістю. Таким чином, якою мірою гордість є позитивною емоцією, а що проявляється як негативна емоція, досі залишається відкритим питанням психології.

В історії людства гордість відіграла важливу роль у розвитку культур, соціальних структур і особистісного зростання. Розглянемо ці етапи детальніше [46].

1) Еволюція психологічного аспекту гордості:

- Еволюція та виживання. Гордість може мати корені у виживальних механізмах наших далеких предків. Заглиблюючись в історію, особи, які відчувають гордість за свої досягнення або внесок у спільноту, мали більше шансів на збереження власного потомства та успішне виживання.
 - Соціальна функція. Дане почуття є важливим елементом соціального взаємодії. У багатьох культурах високо цінується індивідуальна гордість, а також гордість за свою групу чи націю. Це може впливати на формування ідентичності та сприяти соціальній єдності.
- 2) Гордість у культурі та релігії:
- Культурний вимір. Гордість часто відображається у мові, мистецтві, традиціях та інших аспектах культури. Культури різних народів можуть мати власні унікальні концепції та вирази гордості.
 - Релігійне визначення. У релігійних та етичних системах гордість може розглядатися як синонім самовдоволення або, навпаки, як негативна риса. В релігійних текстах гордість часто зазначається як один з гріхів.
- 3) Гордість та індивідуальний розвиток:
- Психологічний аспект. Гордість може бути важливим моментом в особистісному розвитку. Здатність відчувати гордість за власні досягнення може мотивувати людину до нових висот і стимулювати особистісний розвиток.
 - Вплив на самооцінку. Почуття гордості впливає на самооцінку, позитивне відчуття гордості може зміцнювати внутрішню упевненість та допомагати переживати позитивні емоції.
- 4) Гордість у сучасному світі:
- Гордість за досягнення. У сучасному світі гордість за особисті та професійні досягнення може визначати кар'єрний та особистісний успіх.
 - Гордість за ідентичність. В сучасному світі гордість за свою ідентичність, включаючи гордість за культурне походження,

гендерну ідентичність чи сексуальну орієнтацію, стає важливим аспектом розбудови різноманітних та інклюзивних суспільств.

Гордість — це емоція, яка проходить через весь історичний та культурний контекст, відзначається багатством вираження та має важливий вплив на психологічний, соціальний та особистісний розвиток людини.

Почуття гордості також веде до втрати багатьох героїв, як Містер Дарсі з "Гордості і упередження", який мусив приборкати свою пиху, щоб завоювати Елізабет Беннет.

Данте називав зарозумілість одним із семи смертних гріхів, і Книга приказок Соломонових свідчить про те, що гордість передує загибелі. Сумнівів у цьому немає, оскільки постійно нагадують, що гордість робить людину вкрай неприємною у кращому випадку, а в гіршому випадку — призводить до провалу.

Проте репутація гордості, схоже, несправедливо недооцінена. Нові докази вказують на те, що гордість не лише виправдовується еволюційно, але також відіграє важливу роль у взаємодії зі світом. Це безперечно має сенс, оскільки почуття власної гідності є інстинктивним для людей різних культур і вікових груп, включаючи навіть дітей.

Цю емоцію легко впізнати — вона супроводжується прямою поставою, відкритими жестами рук і піднятою головою. Дослідження Джессіки Трейсі підтверджує, що цю позу приймають навіть незрячі люди з народження.

За новими доказами гордість не є лише соціальною конструкцією; вона вроджена і розвинулася в процесі еволюції. Згідно з новими дослідженнями, ми знаємо, за що ми можемо бути горді, оскільки це почуття пов'язане з соціальною оцінкою.

Леда Космідес пояснює [56, с. 307], що в суспільстві мисливців-збирачів було важливо переконати інших в значущості вашого добробуту, і гордість від досягнень була потужним мотиватором.

Можемо узагальнити, що гордість розглядається негативно в тих випадках, коли вона перевищує реальну соціальну цінність наших досягнень і перетворюється на пиху.

Таким чином, важливо розрізнити між пихатістю, пов'язаною з агресивністю і низькою самооцінкою, і справжньою гордістю, коли ми знаємо, що досягли цілей і відчуваємо впевненість у власній цінності. Люди, які пишаються своїми справжніми досягненнями, є успішними в суспільстві, мають гарні соціальні відносини і високу самооцінку. Це підкреслює важливість зосередження на досягненнях, а не лише на визнанні [45].

1.2. Роль вербальних засобів вираження гордості у художніх творах

Вербальне спілкування охоплює набагато більше, ніж просто промовляння слів. Це складний процес, який включає як передачу, так і прийом повідомлень усною або письмово. Щоб зрозуміти силу вербальної комунікації, ми повинні спочатку дати їй визначення та назвати компоненти.

Коли ми беремо участь у вербальному спілкуванні, ми не просто вимовляємо слова. Ми беремо участь у танці мови, де кожне слово, тон і жест мають значення. Саме через цю складну мережу спілкування ми спілкуємося з іншими, висловлюємо свої думки й емоції та будуємо стосунки.

Вербальна комунікація означає використання слів для передачі сенсу. Це стосується не лише вибраних нами слів, а й тону голосу, темпу та гучності мови. Ці елементи працюють разом, щоб сформувати загальне повідомлення, яке передається, і впливати на те, як його сприймає слухач. Вибір слів може визначити, як сприйнято повідомлення – з розумінням чи збентеженням. Вони можуть надихати, мотивувати та втішати, а можуть завдавати болю, відчужувати та розділяти [18, с. 118].

Одних слів недостатньо. Тон голосу, який ми використовуємо, може повністю змінити зміст наших слів. Лагідний тон може виражати співчуття та співчуття, тоді як різкий тон може породити ворожість і образу. Висота,

гучність і тональні перепади голосу додають шари значення повідомленню, формуючи те, як воно сприймається та інтерпретується.

Невербальні сигнали відіграють значну роль у вербальному спілкуванні. Наша міміка, жести та мова тіла можуть передати емоції та ставлення, які одні лише слова не передадуть. Посмішка може демонструвати теплоту й дружелюбність, тоді як схрещені руки можуть сигналізувати про оборону чи незгоду. Ці невербальні сигнали забезпечують контекст, підсилюють повідомлення та встановлюють стосунки між мовцем і слухачем.

Вербальне і невербальне спілкування взаємопов'язані і разом створюють цілісну картину. У той час як вербальне спілкування зосереджується на вимовлених словах, невербальні сигнали забезпечують контекст, підсилюють повідомлення та встановлюють взаєморозуміння. Розуміння динаміки між вербальним і невербальним спілкуванням має важливе значення для ефективної міжособистісної взаємодії.

Словесні засоби в художній літературі, що охоплюють діалог, розповідь та інші мовні елементи, мають вирішальне значення з кількох причин. Ось дослідження важливості вербальних засобів у художній літературі. Завдяки діалогу персонажі можуть розвинути унікальні та чіткі голоси. Те, як вони говорять — вибір слів, тон і стиль — розкриває аспекти їх особистості, походження та мотивації.

Вербальні засоби, особливо розповідь, є важливими для надання експозиції та передачі важливої інформації. Вони допомагають підготувати сцену, представити ключові деталі та встановити контекст для історії. Добре продумані діалоги та розповідь занурюють читачів у історію [31]. Захоплююча мова привертає їхню увагу, роблячи читання приємнішим і незабутнім.

Вербальні засоби є потужним інструментом для передачі емоцій. За допомогою діалогів і внутрішніх монологів герої можуть виражати радість, горе, гнів і ряд почуттів, сприяючи міцному емоційному зв'язку з читачами.

Голос розповіді задає тон історії. Незалежно від того, чи йдеться про розповідь від першої особи, обмежену від третьої особи чи всезнаючу розповідь, вибір впливає на загальний настрій і атмосферу оповіді.

Вербальні засоби дозволяють авторам включати діалекти, ідіоми та мовні нюанси, які додають автентичності обстановці та персонажам. Це допомагає створити багатий і яскравий світ у художній літературі.

Мова також є засобом для символізму та метафори, що дозволяє авторам досліджувати теми та передавати глибші значення [24, с. 155]. Метафорична мова може викликати образи, які посилюють тематичні елементи історії. Описова мова дозволяє авторам малювати яскраві образи, описувати події та переносити читачів у різні часи та місця в межах художньої літератури.

Діалог є основним інструментом для зображення стосунків між героями. Розмови розкривають альянси, конфлікти, дружбу та романтичні зв'язки, формуючи загальну динаміку історії.

Отже, мовні елементи художньої літератури відіграють центральну роль у створенні переконливого та захоплюючого досвіду читання, починаючи від формування персонажів і сюжету до встановлення тону оповіді та передачі емоцій.

Дослідження вербальних засобів виразності гордості в англійській мові передбачає аналіз лексичних одиниць, фразеологізмів та синтаксичних конструкцій, які можуть бути використані для вираження гордості, які ми розглянемо далі.

1.2.1 Лексичні одиниці та фразеологізми вираження почуття гордості

Лексичні одиниці – це одиниці мови, які виражають окремі конкретні поняття або об'єкти. Це можуть бути окремі слова, словосполучення або навіть фрази, які мають своє значення. Фразеологізми – це стійкі вислови, які мають власне значення, що не завжди пов'язане зі значенням окремих слів у їх структурі. Фразеологізми можуть складатися зі слів, що утворюють певну

структуру, яка має конкретне, вже сформоване значення, відмінне від суми значень окремих компонентів [1, с. 4].

У художніх творах лексичні одиниці та фразеологізми використовуються для створення виразності, образності та відповідної атмосфери. Авторі можуть вибирати слова або фразеологізми, щоб викликати певні емоції, передати настрій чи створити власний стиль. Фразеологізми можуть надавати тексту автентичності та взаєморозуміння для читачів, особливо якщо вони використовують вирази, які характерні для конкретного регіону або соціокультурного середовища.

Частота використання лексичних одиниць та фразеологізмів у художніх творах може залежати від стилю письма, жанру, епохи та інших факторів. Деякі автори можуть активно використовувати складні лексичні одиниці та фразеологізми, в той час як інші можуть надавати перевагу простоті й безпосередності [4, с. 91].

Наведемо приклади їх використання у художніх творах при вираженні почуття гордості:

Proud. Завдяки слову "*proud*", можна виразити гордість у прямому смислі, наприклад, "*I'm so proud of you*" (Я так пишаюсь тобою).

Triumph. Це слово вказує на перемогу та гордість за досягнення. Наприклад, "*It was a triumph for our team*" (Це було перемогою для нашої команди).

To hold one's head high – Утримувати голову високо, виражаючи гордість, наприклад: "*Even in tough times, he held his head high and remained proud of his choices.*"

To puff up with pride – Відчувати гордість, яка робить тебе вищим, наприклад: "*Her eyes puffed up with pride as she saw her artwork on display.*"

To be on cloud nine – Відчувати себе на вершині щастя і гордості, наприклад: "*After the successful performance, she was on cloud nine with pride.*"

To wear one's heart on one's sleeve – Відкрито виражати свої почуття і гордість, наприклад: "*She wears her heart on her sleeve, always expressing her pride in her family.*"

1.2.3 Граматичні особливості, які передають почуття гордості в англійській мові

У художній літературі автори використовують різноманітні граматичні структури, щоб створити захоплюючі оповіді, передати емоції та настрої персонажів. Висловлення гордості в англійській мові може використовувати різні граматичні конструкції та слова для вираження цієї емоції.

- 1) Часто використовуються прикметники для опису того, що породжує в людині почуття гордості. Наприклад: "*I am proud of my achievements*" (Я пишаюсь своїми досягненнями).
- 2) Дієслова, такі як "*to achieve*" (досягти), "*to accomplish*" (виконати), "*to succeed*" (досягти успіху), використовуються для опису досягнень, які викликають гордість. Наприклад: "*She achieved her goals, and she is proud of it*" (Вона досягла своїх цілей і пишається цим).
- 3) Прислівники можуть використовуватися для підсилення вираження гордості. Наприклад: "*I am extremely proud of you*" (Я надзвичайно пишаюсь тобою).
- 4) У розмовній мові можуть використовуватися вигуки, такі як "*Wow!*" чи "*Amazing!*" для вираження гордості за когось. Наприклад: "*Wow, that's an amazing accomplishment!*" (Ого, це дійсно дивовижне досягнення!).
- 5) Займенники можуть вказувати на те, до чого саме відноситься гордість. Наприклад: "*She is proud of what she has done*" (Вона пишається тим, що вона зробила).
- 6) Конструкції з "*to be proud to*". Ця конструкція використовується для вираження гордості за участь у чомусь чи приналежність до чогось. Наприклад: "*I am proud to be part of this team*" (Я пишаюсь тим, що є частиною цієї команди).

Ці граматичні засоби допомагають точніше і виразніше виражати почуття гордості та встановлювати зв'язок між цією емоцією та конкретними досягненнями чи становищем.

До граматичних засобів вираження гордості відносимо також синтаксичні конструкції, тобто структури або комбінації слів і фраз в реченні, які вказують на синтаксичні зв'язки між словами та їхню роль. Синтаксичні конструкції можуть бути простими чи складними, в залежності від кількості складових та ступеня їхньої взаємодії. При розгляді синтаксичних конструкцій звертають увагу на ролі, які слова та фрази виконують у реченні, такі як підмет, присудок, додаток, обставина та інші, що допомагає розуміти, як впорядковані та взаємодіють різні частини мови для створення значень.

Наведемо декілька прикладів конструкцій з вираженням почуття гордості:

"To take pride in". Ця конструкція використовується для виразу гордості за свої досягнення або для виразу власної цінності. Наприклад, *"She takes great pride in her work"* (Вона дуже пишається своєю роботою).

"To be proud to". Ця конструкція дозволяє виразити гордість за можливість зробити щось. Наприклад, *"I'm proud to be a part of this team"* (Я пишаюся тим, що є частиною цієї команди).

1.3 Мовні засоби вираження невербального компонента «гордість» та його роль у художніх творах

Невербальні засоби відіграють важливу роль у вираженні почуття гордості, оскільки вони можуть доповнювати, посилювати або навіть інтерпретувати вербальні вирази.

Дослідження невербальних засобів вираження гордості в англійській мові включає в себе вивчення міміки та жестів, пауз та інтонації, а також тілесної мови, які можуть використовуватися для передачі гордості у невербальному спілкуванні.

Вербальне і невербальне спілкування взаємопов'язані і разом створюють цілісну картину. У той час як вербальне спілкування зосереджується на вимовлених словах, невербальні сигнали забезпечують контекст, підсилюють повідомлення та встановлюють взаєморозуміння. Розуміння динаміки між вербальним і невербальним спілкуванням має важливе значення для ефективної міжособистісної взаємодії [13].

Уявіть собі сценарій, коли хтось каже: «*I'm fine*», з усмішкою на обличчі, але його руки міцно схрещені на грудях. Слова можуть передати одне, але невербальні сигнали свідчать про інше. Саме в ці моменти ми усвідомлюємо силу невербальної комунікації та потребу звертати увагу на тонкі сигнали, які супроводжують усне слово [6].

Невербальні сигнали також можуть впливати на сприйняття нашої вербальної комунікації. Наприклад, оратор, який підтримує зоровий контакт і використовує відкриту мову тіла, швидше за все, буде прийнятий як впевнений і заслуговує на довіру. З іншого боку, мовець, який уникає зорового контакту та демонструє закриту мову тіла, може сприйматися як незацікавлений або не заслуговує довіри, незалежно від слів, які він вимовляє.

Основним аспектом аналізу невербальної комунікації є її розгляд на основі художніх текстів. Багато дослідників вважають, що література є важливим джерелом для вивчення невербальної поведінки людини. М. А. Маякіна стверджує, що опис невербальної комунікації в художньому тексті тісно пов'язаний з комунікативним процесом [5, с. 236].

Емоції героїв передаються не лише словесно, що може бути навіть ефективнішим, ніж у словесних описах. Психологи та психолінгвісти часто використовують приклади з літератури для ілюстрації конкретних ситуацій спілкування. З іншого боку, лінгвісти використовують інтерпретацію невербальної поведінки персонажів для підтвердження або спростування інформації, переданої словами, і точного відображення образу цього персонажа.

Зауважується, що художня література дозволяє розкрити як зовнішні, так і внутрішні аспекти поведінки персонажів. Письменники вдаються до порівнянь слів та дій героїв, розкриваючи їхню поведінку за допомогою жестів та мови тіла. Художні тексти також надають інформацію про типові жести та міміку в певних культурних контекстах.

Дослідження художніх текстів відкриває різноманітні аспекти невербальної комунікації, такі як специфіка мови тіла в різні епохи та країни. Вказується, що художня література слугує надійним джерелом для вивчення жестів, міміки та рухів тіла, що є характерними для певної мовної культури [14].

Іншим важливим аспектом є аналіз внутрішнього світу персонажів через їхню внутрішню мову та невербальні прояви. Письменники створюють гармонійний зв'язок між діалогами героїв та їхніми вчинками, щоб глибше розкрити психологічний портрет персонажа.

Класифікація Ю. М. Лотмана [21, с.169] виділяє різні блоки прийомів розкриття персонажів у художньому творі, включаючи зовнішній, внутрішній, сюжетно-композиційний та метатекстовий блоки. Ці аспекти допомагають аналізувати різні рівні поведінки та мовлення персонажів:

- 1) зовнішній блок;
- 2) внутрішній (психологічний) блок;
- 3) сюжетно-композиційний блок;
- 4) метатекстовий блок.

До елементів зовнішнього блоку можна віднести такі методи, як авторська характеристика персонажа, взаємна характеристика (тобто опис персонажа з точки зору інших персонажів), опис пейзажу, портретна характеристика (включаючи жести, міміку, інтонацію та особливості зовнішності) і діалоги. Велике значення для розкриття внутрішнього світу героя має внутрішній блок, що включає в себе внутрішню мову (з внутрішнім монологом), пряме та непряме мовлення, сновидіння і т.д. Повний та точний аналіз персонажа передбачає використання мовних засобів на всіх рівнях, які

описують кожен із аспектів діяльності людини (особливості персонажа в художньому тексті) [42]. Це також необхідно для вивчення внутрішнього світу персонажа, який відображає образ душі з усіма її пошуками та помилками та розкриває багатогранність людської індивідуальності, демонструє її моральний та духовний потенціал.

Внутрішня мова має вербальний вираз у ситуаціях комунікації і може супроводжуватися паралінгвістичними елементами, пов'язаними з нею та виконуючими різні допоміжні функції (наприклад, додаткові висловлювання або заміщення). Таким чином, невербальна поведінка персонажа не лише є засобом, що зовнішньо описує ситуацію спілкування, але і надає внутрішній програмі персонажа конкретність та завершеність [11, с. 124].

У художньому тексті невербальна комунікація виявляється через соматичні вирази, такі як соматизми та соматичні висловлювання, тобто словесні засоби, що описують міміку, жести, комунікативно значущі рухи тіла та особливості фонації персонажів. Соматизми відіграють значну роль у створенні образу внутрішнього світу персонажа у художньому творі та відтворенні його психологічного портрета. Автор часто звертає увагу читача на спосіб вчинення дій, на поведінку персонажів, що допомагає створити реалістичний образ героя у мистецькому творі. Отже, образ персонажа в художньому творі не обмежується лише його вербальним висловленням, і невербальна комунікація грає ключову роль у повному розкритті його характеру та особливостей [50, с. 48].

Тому можна узагальнити, що невербальна поведінка в художніх текстах допомагає не лише відтворити ситуацію спілкування, але й розкрити внутрішній світ персонажів, дозволяючи читачеві глибше зрозуміти їхню емоційну сутність.

Міміка та жести є важливими елементами невербальної комунікації, які доповнюють та поглиблюють сенси мовлення. Вони виражають емоції, підсилюють повідомлення та допомагають встановлювати ефективний зв'язок між мовцями.

Обличчя людини надзвичайно виразне, здатне передати незліченні емоції, не кажучи ні слова. І на відміну від деяких форм невербального спілкування, міміка універсальна. Міміка щастя, смутку, гніву, здивування, страху та відрази однакова в різних культурах [60, с.134].

Жести тісно вплетені в тканину нашого щоденного життя. Від махання рукою до вказівок та маніпуляцій – ми часто використовуємо рухи рук у спілкуванні, виражаючи себе жестами навіть без спеціального розгляду. Проте важливо зауважити, що значення деяких жестів може значно відрізнятись в залежності від культурних особливостей. Наприклад, жест "ОК", який в англійських країнах зазвичай виражає позитивне ставлення, може бути сприйнятий як образливий у країнах, таких як Німеччина або Бразилія. Таким чином, важливо бути обережним у використанні жестів, щоб уникнути неправильного розуміння [50, с. 59].

Оскільки більшість людей надають перевагу зоровому сприйняттю, візуальний контакт стає важливим аспектом невербальної комунікації. Те, як ви дивитесь на іншу людину, може висвітлити ваші почуття – чи це інтерес, прихильність, ворожість чи зацікавленість. Зоровий контакт також важливий для підтримки потоку бесіди та визначення реакцій іншої людини.

Посмішка на обличчі може бути виразним показником гордості та радості. Підняття голови може вказувати на впевненість та гордість у власних досягненнях. Жест докладання руки до серця може символізувати щире гордість та вдячність.

В комбінації з вербальними елементами міміка та жести відіграють ключову роль у повноцінному сприйнятті і передачі повідомлень у комунікації. Вони доповнюють та поглиблюють мовлення, роблячи комунікацію більш повною та ефективною.

Іншим потужним невербальним засобом комунікації є інтонація, яка також передається в художньому тексті вербально. Розглянемо компоненти інтонації детальніше.

Паузи – це не просто мовчання між словами. Це стратегічний елемент комунікації, який спрямований на те, щоб дозволити слухачам обробити сприйняту інформацію, передбачити наступну думку або відчуті емоції розповіді. Паузи допомагають уникнути слів-заповнень, таких як *ah, um* або *like*, які можуть відвернути довіру та впевненість. Паузи можуть використовуватися для створення драматичності, а інтонація допомагає змінювати ритм та інтонаційні схеми в мовленні.

Інтонація є потужним інструментом для вираження емоційного стану мовця та передачі смислових нюансів. Паузи і інтонація часто взаємодіють для створення повного звукового образу мовлення. Наприклад, емоційна пауза може супроводжуватися зміною тональних рівнів для передачі емоційного забарвлення.

Емоційні паузи можуть супроводжуватися змінами інтонації, які допомагають виразити емоційний стан більш точно [47, с. 289]. Так, використання довгих пауз перед важливими фразами або ідеями може надати їм більшої ваги та виразності. Піднята інтонація в кінці речення може свідчити про позитивне оцінювання або гордість за сказане [3, с. 250].

Загалом, паузи та інтонація взаємодіють для того, щоб мовлення було багатограним, емоційним та зрозумілим для оточуючих. Вони грають важливу роль у передачі не лише лінгвістичної, але й емоційної та контекстуальної інформації.

Іншою складовою невербальної комунікації, присутньої в художньому творі, є мова тіла як складова спілкування, яку ми використовуємо, щоб виявити свої справжні почуття та надати нашому повідомленню більшого ефекту.

Простим прикладом мови тіла є розслаблений вираз обличчя, який переливається в щирі посмішку – рот піднятий і очі зморщені. Так само це може бути нахил голови, який показує, що ви думаєте, вертикальна позиція, щоб передати інтерес, або рухи рук і рук, щоб продемонструвати напрямок. Це

також може бути уникання захисної пози, схрещених рук або неспокійного постукування ногами.

Тілесна мова, або невербальна комунікація через рухи та позиції тіла, відіграє важливу роль у створенні образів героїв у різних художніх творах. Ці елементи тілесної мови допомагають в передачі емоцій, характеру, ставлення героїв до навколишнього світу та інших персонажів:

Пряма постава та відкрита позиція тіла можуть вказувати на впевненість та гордість. Рухи руками, наприклад, обрамлення обличчя або вказування вгору. Ці рухи можуть підкреслити важливість вираженої думки або досягнення.

Дослідження цих невербальних засобів виразності гордості допомагає розуміти, як гордість може бути виражена в мовному і немовному спілкуванні. Аналіз міміки, жестів, пауз, інтонації та тілесної мови допомагає виявити ті специфічні елементи, які підкреслюють виразність гордості та сприяють ліпшому розумінню співрозмовниками.

1.4 Соціокультурні особливості прояву гордості

Соціокультурний вимір гордості описує, як суспільство впливає на сприйняття та вираження людиною цього почуття. Гордість є складним почуттям, яка може виникати внаслідок досягнень, самоутвердження, або приналежності до певної групи чи спільноти. Вплив суспільства на особливості прояву гордості залежить від низки культурних, соціальних та інших факторів. Розглянемо їх детальніше.

- **Культурні стандарти.** Різні культури мають власні стандарти та цінності, які визначають, що саме вважається досягненням чи чимось, за що можна бути гордим. У деяких культурах підкреслюються індивідуалістичні досягнення, тоді як у інших цінність може надаватися колективним досягненням та спільноті [25, с. 127].

- **Сприйняття соціальної різноманітності.** Різні суспільства мають різні уявлення про те, що є прийнятним і цінним. У деяких суспільствах

гордість може бути пов'язана з індивідуальними характеристиками, такими як незалежність та самовираження, тоді як у інших більший акцент може бути зроблений на спільноту та колективізм.

- Вплив медіа та соціальних мереж. Медіа й соціальні мережі можуть впливати на утворення стандартів ідеалів та досягнень, які сприймаються як об'єкт гордості. Віртуальна громадськість може створювати свої власні критерії успіху та гордості, які відрізняються від традиційних стереотипів.

- Гендерні ролі. В деяких суспільствах існують визначені гендерні очікування, щодо того, як повинні виражати гордість чоловіки та жінки. Певні види досягнень можуть сприйматися як більш "сумісні" з традиційними гендерними ролями.

Враховуючи ці соціокультурні аспекти, гордість може виявлятися різним чином в різних культурах та групах.

Культурні особливості мають значущий вплив на вираження почуття гордості в українській та англійській мовах, оскільки кожна культура формує свої власні норми та цінності, які визначають, як емоції виражаються та сприймаються. Вираження гордості може значно відрізнятися в українській та англійській культурах через різницю у культурних особливостях та мовних засобах [26, с. 38]. Нижче наведено кілька аспектів, які можуть впливати на вираження гордості в обох культурах:

Українська культура

- Колективізм та родинні цінності. Українське суспільство підкреслює значення сім'ї та спільноти. Гордість може бути пов'язана з досягненнями не тільки окремої особи, але й її родини чи громади.

- Історична спадщина. Гордість може бути пов'язана з історією та національною спадщиною. Досягнення чи події, пов'язані з історією України, можуть викликати глибокий національний патріотизм та гордість.

- Скромність. Українці, зазвичай, славляться своєю скромністю. Гордість може виражатися менш виразно, іноді у вигляді скромних висловлювань чи жестів.

Англійська культура

- Індивідуалізм. Англійська культура більше спрямована на індивідуалізм. Гордість може бути виражена більш особисто, фокусуючись на досягненнях конкретної особи, незалежно від групи чи сім'ї.

- Кар'єра та професійні досягнення.
- У багатьох англомовних країнах великий акцент робиться на кар'єрних та професійних досягненнях. Гордість може бути пов'язана з успіхами на роботі, освітою, чи іншими професійними досягненнями.

- Самовираження. В англійськомовних країнах люди можуть бути більш відкритими у вираженні своїх почуттів гордості. Гордість може виражатися у висловлюваннях, викладених в газетах, на соціальних мережах тощо [16, с. 41].

Як свідчить викладене, культурні особливості можуть варіювати в межах кожної країни, а кожна особа може виражати гордість індивідуально. При перекладі потрібно мати глибоке розуміння культурних особливостей обох мов та бути в змозі вибрати вирази й формулювання, які зможуть передати почуття гордості у відповідних культурних контекстах.

1.5 Роль художніх творів у формуванні уявлення про гордість

Роль художньої літератури у формуванні ідеї гордості є глибокою, оскільки вигадані наративи мають силу формувати, кидати виклик і перевизначати суспільні уявлення про гордість. Художні твори, зокрема романи, оповідання, п'єси та навіть сучасні медіа, такі як телебачення та кіно, сприяють побудові культурних наративів і розумінню гордості різними способами:

- 1) Розвиток персонажа. Вигадані персонажі часто служать засобами для дослідження різних аспектів гордості. Автори створюють

персонажів із різними характерами, походженням і досвідом, дозволяючи читачам і глядачам співпереживати їхнім подорожам самопізнання, досягнень чи занепаду. Зображення героїв, які долають труднощі, досягають особистісного зростання або піддаються негативним наслідкам надмірної гордості, сприяє розумінню аудиторією складнощів, пов'язаних із гордістю.

- 2) Моральні дилеми та уроки. Багато вигаданих оповідань включають моральні дилеми, пов'язані з гордістю, ставлячи персонажів перед вибором, який має наслідки [28]. Завдяки досвіду цих персонажів художня література надає читачам і аудиторії можливості для роздумів і морального самоаналізу. Історії часто містять неявні чи явні моральні уроки про наслідки зарозумілості, важливість смирення та баланс між самоповагою та зарозумілістю.
- 3) Культурна рефлексія. Художні твори служать дзеркалами, які відображають і заломлюють культурне ставлення до гордості. Автори часто наповнюють свої твори культурними нюансами, досліджуючи, як гордість сприймається в конкретних суспільствах, спільнотах чи історичних періодах. Заглиблюючись у культурний контекст, художня література може виявити соціальні очікування, норми та цінності, які формують розуміння людьми гордості, проливаючи світло на її суб'єктивну та культурно відносну природу [33, с. 44].
- 4) Дослідження ідентичності. У художніх оповіданнях часто розглядаються теми ідентичності та самопізнання, надаючи персонажам платформу для боротьби зі своїм почуттям власного «я» та гордістю. Це дослідження може охоплювати такі аспекти, як стать, етнічна приналежність, сексуальність та особисті досягнення. Читачі та глядачі можуть ототожнити себе з персонажами, які орієнтуються в складності гордості в контексті

власної особистості, сприяючи більш тонкому та чуйному розумінню різноманітних переживань.

- 5) Виклик стереотипам. Художня література має силу кинути виклик стереотипам і традиційним нарративам, пов'язаним із гордістю. Автори можуть підривати очікування, зображуючи персонажів, чия гордість проявляється нетрадиційним або несподіваним чином, таким чином розширюючи перспективи аудиторії [53, с.44].
- 6) Психологічна глибина. Художні твори часто заглиблюються в психологічні аспекти гордості, досліджуючи мотивації, невпевненість і внутрішні конфлікти, які спонукають персонажів відчувати гордість як позитивно, так і негативно. Ця психологічна глибина сприяє більш повному розумінню емоції.
- 7) Еволюція персонажів і тем. З часом вигадані уявлення про гордість еволюціонували, відображаючи суспільні зрушення та зміну ставлення. Порівняльний аналіз старих і сучасних творів дозволяє дослідити, як уявлення про гордість трансформувалися в різні епохи [7, с.49].

Підсумовуючи, зазначимо, що художня література є динамічним і впливовим засобом у формуванні ідеї гордості. Завдяки детальним характеристикам, дослідженню моральних дилем, культурним рефлексіям і виклику стереотипам художня література значною мірою сприяє колективному розумінню й сприйняттю гордості та її багатогранної природи.

Висновки до розділу 1

В обсязі розгляду лінгвістичних засад вивчення особливостей вираження гордості в художньому тексті встановлено, що почуття гордості доцільно трактувати як складний емоційний стан, що виникає у результаті особистих досягнень чи завдяки прийняттю успіхів інших індивідів, які важливі чи несуть певну цінність для мовця, та який виконує важливу роль у

комунікації. Аналіз соціокультурного виміру гордості вказує на те, як цей емоційний стан формується та інтерпретується в контексті соціокультурних реалій. Взаємодія із суспільством впливає на індивідуальне сприйняття та вираження почуття гордості.

Здебільшого це почуття є вербальним вираженням особистої гідності, внутрішнього задоволення чи позитивної самооцінки. Цей емоційний стан знаходить своє відображення завдяки взаємодії виразних засобів мовлення. Аналіз лексичних одиниць, фразеологізмів, синтаксичних конструкцій, інтонаційної тональності мовлення та граматичних особливостей підкреслює їхню важливість у вираженні гордості. Ці засоби допомагають створити ефективний образ персонажу, відповідну емоційність у тексті та поглиблюють враження від сприйняття літературного твору.

Встановлено, що існують такі невербальні компоненти комунікації: забарвлення голосу мовця, темп і паузація вимовляння, мовленнєва мелодикою, індивідуальні особливостями; мімічні засоби вираження (очні, губні, бровні та язикові), жестові (мануальні, плечові, головні, корпусові й ножні), образно-конфігураційні (колір обличчя, характер дихання, зовнішній вигляд, загальна манера поведінки і т.п.), окулістичні (зоровий контакт та рух очей), проксемічні (відстань між співрозмовниками), хронемічні (час спілкування), а також гаптичні (дотики).

Проведений у цьому розділі аналіз дозволяє нам кваліфікувати вербальний та невербальний компонент гордості як важливі складові вираження емоцій, що слугують маркером біологічних, психологічних і соціальних характеристик мовця та які здатна в конкретних умовах комунікації передавати інформацію про його емоційний стан і ставлення до комунікативної ситуації і співрозмовника.

РОЗДІЛ 2

ОСОБЛИВОСТІ ВИРАЖЕННЯ ГОРДОСТІ В АНГЛОМОВНИХ ХУДОЖНІХ ТВОРАХ

2.1 Огляд сучасних художніх творів з висвітленням теми гордості

Гордість є потужним мотиватором і часто використовується в художніх творах для підкреслення персональних досягнень, самовизначення або вибору персонажем важливого шляху. Вона може бути втілена через внутрішній монолог персонажів, їхні дії та взаємодії з оточуючим світом.

Персонажі часто стикаються з внутрішніми конфліктами, пов'язаними з їхнім ідентичністю, цінностями та власними досягненнями. Гордість може виступати як каталізатор для змін і самопізнання. Герої можуть відчувати гордість за вибір правильного шляху, навіть якщо цей шлях складний або небезпечний. Це може бути пов'язано з моральними виборами або відмовою від загальноприйнятих стандартів. Герої, які подолали значні труднощі або непрості випробування, можуть відчувати гордість за свою витривалість та силу характеру. Це може бути особливо вражаючим, коли ці труднощі пов'язані з особистим розвитком чи самопізнанням. Герої, які пройшли великий шлях особистого розвитку, можуть відчувати гордість за свої досягнення та зміни. Це може охоплювати всі аспекти їхнього життя, від стосунків до професійного успіху. Герої, які виступають за права інших, можуть відчувати гордість за свою здатність боротися за справедливість і допомагати іншим. Герої, які відкривають своє власне призначення або розкривають унікальні таланти, можуть відчувати гордість за свою особисту унікальність та внесок у світ [38, с. 95].

Гордість може бути представлена в творах як позитивна сила, яка допомагає героям подолати труднощі та досягати своїх цілей, так само вона може мати і темні аспекти, ведучи до конфліктів та драматичних ситуацій в сюжеті.

Огляд художніх творів, що включають в себе тему гордості та її виразності, є важливою частиною дослідження. Зосереджуючись на вербальних і невербальних засобах виразності, далі ми розглянемо та проаналізуємо такі твори, в яких піднято тему гордості та чітко виражений компонент гордості.

"*Гордість Багдаду*" - це графічний роман, написаний Браяном К. Воном і виданий у 2006 році. Твір базується на реальних подіях, пов'язаних із втечею левів з багдадського зоопарку під час війни в Іраку 2003 року. Сюжет роману був створений на основі подій, але з елементами фантазії, що надає йому алегоричний характер.

Твір висвітлює гордість і волю дикої природи, а також висловлює критику щодо воєнних конфліктів і людської жорстокості. Головні герої, леви, вирішують віддати шану своєму природному походженню і втекти від полону, щоб жити власним життям. Це рішення виражає їх гордість і незалежність. Леви стають символами гордості та вільності в умовах воєнного хаосу. Наведемо декілька прикладів вираження гордості у творі:

"We were not made for slavery. We were made to be kings and queens of the savannah. We are the lords of this land. We are the pride of Baghdad." [80]. У цьому фрагменті леви виражають свою гордість і віру в своє призначення як володарів савани.

"We are the blood of the city, we are kings of the jungle, and we are proud." [80]. Тут герої визначають себе як кров міста, як королі джунглів і виражають свою гордість.

Як видно з прикладів, у творі використовується символіка левів як "прапорця гордості", що підкреслює їхню велич і значущість в їхньому власному середовищі. Герої твору відображають гордість свого виду і прагнуть жити відповідно до своєї природи, не піддавшись обмеженням, які налагає війна. "Гордість Багдаду" ставить під сумнів людську гордість і підкреслює важливість вільності і самовизначення.

Роман Джейн Остін "*Гордість і упередження*" був написаний понад 200 років тому, але й досі користується популярністю. Основною темою твору є сила любові, яка може радикально змінити погляди та поведінку будь-якої особи. Крім того, роман акцентує увагу на важливості виходу заміж та одруження за кохання. Через призму життєвих історій головних героїв, Джейн Остін відображає, наскільки суттєвим є вибір кохання, покладаючи його вище за фінансове забезпечення. Вона чесно стверджує, що не слід приховувати свої почуття, навіть якщо є страх бути незрозумілим чи залишеним, і, що ще важливіше, не варто відмовлятися від кохання через гордість [68, с .4].

У романі тема гордості є центральною в сюжеті та розвитку персонажів. Головні герої, містер Дарсі та Елізабет Беннет, обоє борються з власною гордістю та упередженнями, які впливають на їхні взаємодії та стосунки. Ось детальний аналіз вербальних і невербальних засобів вираження гордості в романі:

Вербальні засоби. Діалог і розмова. Містер Дарсі. На початку гордість містера Дарсі проявляється в його стриманості та відстороненості. Його початкова відмова танцювати з Елізабет і його відверті коментарі про її нижчий соціальний статус підкреслюють його почуття вищості. Однак у міру розвитку роману словесні вирази Дарсі змінюються. Його щире кохання до Елізабет зрештою стає очевидним, що призводить до його смиренного зізнання та пропозиції:

"She is tolerable, but not handsome enough to tempt me." [68]

Елізабет Беннет теж виражає свою гордість через гострий дотеп і розумний жарг. Її початкове упередження щодо Дарсі походить від її власного почуття незалежності та зневаги до сприйманої зарозумілості. Відвертий характер Елізабет дозволяє їй висловлювати свою думку, часто кидаючи виклик очікуванням суспільства та демонструючи свою інтелектуальну гордість:

"From the very beginning — from the first moment, I may almost say— of my acquaintance with you, your manners, impressing me with the fullest belief of your

arrogance, your conceit, and your selfish disdain of the feelings of others, were such as to form the groundwork of disapprobation on which succeeding events have built so immoveable a dislike..." [68]

Рефлексія та саморозмова

Містер Дарсі. Остін розповідає про внутрішні думки Дарсі, розкриваючи його внутрішню боротьбу з гордістю. Його лист до Елізабет став поворотним пунктом, де він пояснює свої дії та розкриває конфлікт між його коханням до неї та його соціальними очікуваннями:

"In vain I have struggled. It will not do. My feelings will not be repressed. You must allow me to tell you how ardently I admire and love you." [68]

Елізабет Беннет. Внутрішні роздуми Елізабет демонструють її гордість своєю здатністю розрізняти характер. Її відмова від пропозиції містера Коллінза та її тверда думка щодо шлюбу підкреслюють її почуття індивідуальності та гордості за власні цінності:

"You could not make me happy, and I am convinced I am the last woman in the world who would make you so." [68]

Невербальні засоби. Мова тіла та міміка

Містер Дарсі. Спочатку мова тіла та вираз обличчя Дарсі передають його зарозумілість. Його небажання брати участь у громадській діяльності, те, як він зверхньо дивиться на місцеве суспільство, і його, здавалося б, осудливий погляд — усе це сприяє його невербальному вираженню гордості. У міру розвитку його почуттів до Елізабет змінюється і мова його тіла, стаючи більш відкритою та виразною.

"The world is blinded by his fortune and consequence, or frightened by his high and imposing manners, and sees him only as he chooses to be seen." [68]

Елізабет Беннет. Вираз обличчя Елізабет часто виявляє її емоції. Її зневажливі погляди та саркастичні усмішки, особливо під час спілкування з містером Дарсі, демонструють її невербальні прояви гордості. Її фізичні реакції в моменти напруги, такі як сцена пропозиції, підкреслюють її внутрішній конфлікт.

Дії та рішення.

Містер Дарсі. Дії Дарсі, такі як його втручання, щоб допомогти сім'ї Беннет, і його зусилля виправити минулі помилки, демонструють його трансформаційний шлях і зміну його гордості. Його рішення зробити пропозицію Єлизаветі, незважаючи на її нижчий соціальний статус, відображає зміну його цінностей.

Елізабет Беннет. Рішення Елізабет, такі як відмова від містера Коллінза та відстоювання своїх переконань, є діями, які впливають з її гордості за власні принципи. Її відмова вийти заміж без любові та її відданість особистій цілісності сприяють невербальним проявам гордості її персонажа.

У "Гордості та Упередженні" Джейн Остін майстерно використовує як вербальні, так і невербальні засоби, щоб дослідити складність гордості, дозволяючи читачам стати свідками трансформації героїв та еволюції їхніх стосунків.

Роман "*Великий Гетсбі*" можна розглядати як віддзеркалення того, як гордість може впливати на долю та почуття самооцінки героїв, а також як суспільство та його цінності впливають на формування та вираження почуття гордості.

У романі тема гордості складно вплетена в розповідь, зокрема через персонажів Джея Гетсбі та Тома Б'юкенена.

Вербальні прояви гордості Джея Гетсбі

Діалог: "*I'm Gatsby,*" he said suddenly. "*What do you want?*" [69] - Коротке та загадкове самопредставлення Гетсбі відображає певний рівень гордості за його особистість і таємничість.

Минулі досягнення: "*I was brought up in America but educated at Oxford, because all my ancestors have been educated there for many years.*" [69] - Гетсбі часто наголошує на своїй престижній освіті, підкреслюючи почуття гордості за своє походження та досягнення.

Невербальні прояви гордості Джея Гетсбі

Екстравагантні вечірки Гетсбі, розкішний особняк і розкіш його способу життя служать невербальними проявами його гордості. Це спроби продемонструвати своє багатство та соціальне становище.

Ретельно зшиті костюми Гетсбі, його ретельно доглянутий вигляд і загальна увага до деталей в одязі передають невербальне почуття гордості за його імідж і статус.

Словесні прояви гордості Тома Б'юкенена

Діалог: "*Civilization's going to pieces. I've gotten to be a terrible pessimist about things.*" [69] - Том виражає почуття вищості та гордості за власну расу, що відображає расові забобони того часу.

"I keep it always full of interesting people, night and day. People who do interesting things. Celebrated people." [69] - Гордість Тома своїми позашлюбними стосунками та людьми, з якими він спілкується, відображає його зарозумілість і зневагу до соціальних норм.

Невербальні вияви гордості Тома Б'юкенена

Імпозантна фізична присутність Тома, описаного як "*cruel body*", і його атлетизм передають невербальний вияв гордості та домінування. Ця фізичність підсилює його відчуття переваги над іншими.

Поблажливе ставлення Тома до інших, особливо до тих, кого він вважає соціально нижчими, служить невербальним виявом його гордості. Його зневажливі жести та мова тіла зміцнюють його віру у власну перевагу.

Загальні цитати, що відображають теми гордості

Спостереження Ніка Керравея: "*Gatsby, who represented everything for which I have an unaffected scorn.*" [69]- Точка зору Ніка на Гетсбі відображає почуття зневаги та гордості за його власні цінності.

Коментар Дейзі Б'юкенен: "*I hope she'll be a fool — that's the best thing a girl can be in this world, a beautiful little fool.*" [69] - Змирення Дейзі з очікуваннями суспільства відображає певну гордість за відповідність традиційним гендерним ролям.

У «Великому Гетсбі» вербальні та невербальні прояви гордості відіграють важливу роль у характеристиці окремих людей і дослідженні суспільних цінностей бурхливих двадцятих. Надані цитати дають зрозуміти, як герої виражають свою гордість і наслідки таких проявів у контексті роману.

"Клуб радості та удачі" Емі Тан — це роман, який досліджує складні стосунки матері та доньки в контексті китайсько-американської культури. Гордість є постійною темою, коли персонажі вирішують питання ідентичності, культурної асиміляції та конфліктів між поколіннями. Давайте заглибимося у вербальні та невербальні вияви гордості в романі з відповідними цитатами:

Словесні засоби.

Культурна гордість: *"Chinese people do many things. Chinese people do business, do medicine, do painting. Not lazy like American people. We do torture. Best torture."* [77]

Батьківські очікування: *"I wanted my children to have the best combination: American circumstances and Chinese character."* [77]

Вирази мудрості: *"Over there nobody will say her worth is measured by the loudness of her husband's belch. Over there nobody will look down on her, because I will make her speak only perfect American English."* [77]

Невербальні засоби

Культурні символи: Використання традиційних китайських артефактів, ритуалів і символів, як-от нефритовий кулон у «Правилах гри», служить невербальним виявом культурної гордості та спадщини.

Мова тіла. Описи мови тіла, як-от жести або манера поведінки персонажа, часто передають гордість. Наприклад, пряма постава матері та її гідність можуть символізувати їхню гордість за своє культурне походження.

Одяг і зовнішній вигляд. Опис вибору одягу персонажів, як-от традиційний китайський одяг або ретельний вибір аксесуарів, може служити невербальним виявом гордості за свою спадщину.

Кулінарія та їжа. Процес приготування традиційних китайських страв, як видно з повторюваної важливості їжі в романі, стає невербальним виявом гордості за культурну спадщину та способом передачі традицій.

Відносини матері та дочки

Високі очікування: *"My mother believed you could be anything you wanted to be in America. You could open a restaurant. You could work for the government and get a good retirement. You could buy a house with almost no money down. You could become rich. You could become instantly famous."* [77]

Мовний бар'єр: Боротьба з мовою та спілкуванням між поколіннями є невербальним вираженням викликів у вираженні гордості, любові та розуміння через культурні розбіжності.

Перехресність гордості

Американська ідентичність: *"But inside, I am becoming ashamed. I am ashamed she is ashamed. Because she is standing next to me, crying into the mound of freshly picked onions."* [77]

Конфлікт поколінь: Напруженість і конфлікти між поколіннями виникають через відмінності в культурній гордості та еволюцію ідентичності китайсько-американських людей.

У "Клубі радості та удачі" Емі Тан майстерно поєднує вербальні та невербальні прояви гордості, щоб дослідити складну динаміку культурної ідентичності, сім'ї та прагнення до американської мрії в китайсько-американському досвіді.

Роман "*І прийшло знищення*" Чінуа Ачебе досліджує вплив колоніалізму на суспільство іґбо та індивідуальний досвід його героїв, зокрема Оконкво. Гордість, як особиста, так і культурна, відіграє вирішальну роль у формуванні вчинків персонажів і загального оповідання. Розберемо вербальні та невербальні вияви гордості в романі з відповідними цитатами.

Словесні засоби

Особиста гордість і мужність

"He had a slight stammer and whenever he was angry and could not get his words out quickly enough, he would use his fists. He had no patience with unsuccessful men." [66]

Культурна гордість

"A proud heart can survive general failure because such a failure does not prick its pride. It is more difficult and more bitter when a man fails alone." [66]

Вирази сили

"Okonkwo was as slippery as a fish in water. No earthly danger would have made him go near the water." [66]

Невербальні засоби

Мова тіла та міміка. Описи суворого обличчя Оконкво, напружених плечей і вражаючої фізичної присутності служать невербальними проявами його гордості та рішучості.

Гордість традиціями. Дотримання Оконкво традиційних звичаїв і ритуалів, таких як його відданість боротьбі та його презирство до всього, що сприймається як слабке, стає невербальним виявом його гордості за культурні цінності народу Ігбо.

Символи влади. Демонстрація багатства Оконкво, включно з його домівкою, кількістю дружин і трофеями з борцівських матчів, служить невербальним вираженням його гордості та статусу в громаді.

Конфлікт і мовчання. Схильність Оконкво вдаватися до насильства та мовчання в моменти конфлікту можна розглядати як невербальний вияв його гордості та небажання сприймати себе як слабкого чи вразливого.

Відносини батько-син

Очікування від Нвоя: *"Nwoye knew that it was right to be masculine and to be violent, but somehow he still preferred the stories that his mother used to tell, and which she no doubt still told to her younger children—stories of the tortoise and his wily ways, and of the bird eneke-nti-oba who challenged the whole world to a wrestling contest and was finally thrown by the cat." [66]*

Невербальне несхвалення. Несхвальні погляди Оконкво та мовчазне оцінювання уявної жіночності Нвоє служать невербальними проявами його розчарування та гордості за традиційну мужність.

Трагічні наслідки

Стійкість до змін: "His personal god or chi was not made for great things. A man could not rise beyond the destiny of his chi."

Культурний колапс. Трагічний кінець Оконкво та суспільства іґбо можна розглядати як наслідок колективної гордості персонажів і опору змінам перед обличчям колоніалізму.

У творі «І прийшло знищення» Ачебе вміло використовує як вербальні, так і невербальні засоби, щоб зобразити складність гордості в контексті окремих персонажів і ширшого суспільства іґбо.

2.2 Взаємодія вербальних і невербальних засобів передачі почуття гордості для створення художнього образу персонажа

Існує кілька способів, за допомогою яких невербальна поведінка чітко пов'язана з вербальною. Цей зв'язок між вербальним і невербальним спілкуванням є взаємозв'язком залежності і також незалежності. Існують невербальні комунікативні акти, які легко і точно перекладаються словами. Кілька жестів чітко ілюструють зв'язок між вербальним і невербальним спілкуванням – наприклад, жест складених рук для namaste, жест рукостискання, усмішка, насуплений погляд тощо, як правило, можна перекладати словами. Існує також клас невербальних актів, які значною мірою є частиною мови та виконують функцію наголосу. Прикладами є рухи голови та рук, які частіше використовуються під час мовлення та вираження емоційних фраз. Існують дії та вчинки, які показують характер референтів, які розкривають натуру об'єкта чи особи, про яких йдеться вербально. Ще один клас дій використовується для демонстрації наслідків (почуттів). Інший клас стосується дій, які допомагають ініціювати та завершувати мову учасників соціальної ситуації. Ці регулятори можуть вказувати доповідачу чи

продовжувати говорити, щось уточнити або поквартитися і закінчити говорити [3, с.9].

Є багато способів, якими можна охарактеризувати зв'язок між вербальним і невербальним спілкуванням. Наведемо наступні приклади:

- Відношення між вербальним і невербальним спілкуванням є одним з останніх, яке відіграє додаткову роль, тобто являється одним з головних факторів правильного сприйняття тексту та передачі смислу при перекладі. Невербальні акти, які є доповненнями до вербальних актів, можуть передувати, слідувати або бути на рівні з вербальними актами. Наприклад, у багатьох вербальних актах можна помітити супровід одного або кількох невербальних актів, таких як жести, міміка та рухи до або від адресата, щоб прояснити значення першого [24, с.159]. У той час як для будь-яких вербальних дій такий супровід можна вважати лише зайвим, таких як акомпанемент і чіткість, ясність, наголос, розрізнення та посилення.
- У багатьох вербальних актах, як у дітей, так і у дорослих, важливим аспектом є використання невербальних засобів, але це залежить від різних випадків. У нормі, коли люди не можуть вербально донести інформацію, випадки вимагають використання невербальних актів, таких як пантоміміка та жести, в естетичних цілях і для цілей закодованого (таємного) спілкування [20, с.16]. Невербальні акти присутні в таких випадках, коли люди перебувають на відстані одна від одної, вони можуть зберігати візуальний контакт і розуміти одна одну без слів.
- Відношення між вербальним і невербальним спілкуванням також може бути поєднане. Тобто існує кілька невербальних актів, які можна точно перекласти словами мовою культури, в якій вони використовуються. Привітання за руки, пожимання плеча, усмішка, нахмурення тощо — це невербальні акти, які можна перекласти на вербальну мову відповідними словами. Функції цих невербальних актів, від контексту до контексту,

також кодифіковані в естетичних невербальних актах, таких як танець, скульптура та ін. [31]. Існує ще одна відповідність невербальних актів у тому сенсі, що подібні невербальні акти можуть означати різні речі в різних культурах.

- Ще один зв'язок між вербальним і невербальним спілкуванням – це залежність. Правильна інтерпретація вербального акту може повністю залежати від невербального акту. У екстремальних обставинах перше виникає через навмисне спотворення вербального акту, або через труднощі в його чіткому сприйнятті, або через труднощі в чіткому читанні того, що написано в словесному повідомленні. Навмисне спотворення зустрічається не лише в у видуманих творах, а й робиться повсякденною мовою. Викривлення та непрозорість вербального повідомлення також необхідні в певних соціокультурних контекстах, де вимагається, щоб вербальні акти були придушені та поставлені в залежність від невербальних актів і навпаки.
- Вербальні та невербальні акти можуть бути незалежними один від одного. Щось повідомляється через словесний акт, а от подальший прояв цього комунікативного акту може бути у формі невербального вираження. Це придумано в поезії та драматургії, а також нерідко зустрічається в повсякденному житті. Крайньою формою такої незалежності є прірва, яку ми помічаємо між тим, що хтось говорить, і тим, що він робить.
- Інший зв'язок – це коли взаємодія вербальних і невербальних засобів не має значення. Це найчастіше зустрічається у звичайній мові дорослих і супроводжуючих її жестах, які створюються просто без будь-якого комунікативного наміру. Ми рухаємо руками, клацаємо пальцями, рухаємо тілом під час розмови, при цьому ці жести не мають відношення до нашої мови. Тобто нерелевантність у вербальних і невербальних медіа є нормальною, але нерелевантність в одному з них є ненормальною. У нормі надмірна нерелевантність невербальних актів,

що супроводжують мову, заважає розумінню вербальних актів [30, с.284].

Взаємодія вербальних і невербальних засобів для зображення гордості в художній літературі є складним і нюансованим аспектом розвитку характеру. Письменники часто використовують комбінацію діалогів, мови тіла та інших елементів, щоб створити переконливе та багатовимірне зображення гордості своїх героїв. Ось кілька прикладів і уявлень про те, як ця взаємодія використовується в художній літературі:

В діалозі персонажі можуть явно виражати свою гордість. Наприклад, персонаж може сказати: *"I take great pride in my achievements"* або *"I am proud of who I am"*.

Монологи, внутрішні думки. Внутрішні монологи чи думки можуть виявити гордість персонажа. Розповідь від першої особи може заглиблюватися в роздуми персонажа про свої досягнення, підкреслюючи їх почуття гордості.

Приклад: у «Великому Гетсбі» Ф. Скотта Фіцджеральда головний герой, Джей Гетсбі, часто виражає свою гордість своїм багатством і соціальним статусом як через діалог, так і через внутрішні думки.

"I was within and without, simultaneously enchanted and repelled by the inexhaustible variety of life." [69].

Екстравагантні вечірки та розкішний спосіб життя Джей Гетсбі служать невербальними проявами його гордості та прагнення до суспільного визнання.

Невербальні ознаки гордості:

Мова тіла: Гордість можна передати за допомогою впевненої мови тіла, наприклад, стоячи високо, підтримувати зоровий контакт і горду поставу.

Вираз обличчя: тонка посмішка, підняте підборіддя або підняті брови можуть передати почуття гордості персонажа без явного вказівки.

У «Гордості та упередженні» Джейн Остін спочатку відчужена та горда поведінка містера Дарсі зображена через його стриману мову тіла та зневажливий вираз обличчя.

"I could easily forgive his pride if he had not mortified mine". [68].

Невербальні сигнали – підняті брови та саркастичні посмішки Елізабет Беннет виявляють її зневагу до гордості містера Дарсі.

Символічні елементи

Персонажі можуть пишатися певним майном, і те, як вони взаємодіють з цими предметами або говорять про них, може передати їх почуття гордості.

Досягнення персонажа можуть служити символом його гордості. Те, як вони демонструють або обговорюють ці досягнення, може багато розкрити про їхній характер.

Приклад: у Дж. Роулінг із серії «Гаррі Поттер», героїня Герміона Грейнджер пишається своїм інтелектом і академічними досягненнями, символом яких є її старанність у навчанні та любов до навчання.

"I'm top of the class in nearly everything. I think I'm a pretty good student, and I pride myself on being well-prepared..." [74]

Невербальні символи – Герміона впевнено піднімає руку в класі, даючи добре продумані відповіді. Її невербальні сигнали в ці моменти, як-от підтримка зорового контакту та врівноважена поза, відображають її гордість демонстрацією своїх знань.

Контраст та іронія

Контраст у вербальному та невербальному вираженні: автори створюють глибину, представивши персонажа, який вербально заявляє про смирення, але демонструє невербальні ознаки гордості, або навпаки.

Іронія – персонажі, які страждають від грішного падіння, незважаючи на свою початкову гордість, можуть додати глибини та складності розповіді.

У «Макбеті» Вільяма Шекспіра головний герой спочатку висловлює гордість за свої військові перемоги, але в ході історії його нестримні амбіції призводять до його трагічної загибелі.

"I am in blood stepped in so far that, should I wade no more, returning were as tedious as go o'er." [76].

Напружена та параноїдальна мова тіла Макбета в поєднанні з його зухвалим тоном зображують його горде падіння у почуття провини та божевілля.

Соціальна взаємодія

Взаємодія з іншими – гордість можна продемонструвати через те, як персонажі взаємодіють з оточуючими. Зарозумілість, поблажливість або потреба постійного підтвердження можуть бути ознаками гордості.

Конфлікт і вирішення – гордість часто відіграє важливу роль у конфліктах характерів і їх розв'язанні. Здатність персонажа відкинути свою гордість або відмовитися від цього може стати рушієм сюжету.

У «Еммі» Джейн Остін головна героїня, Емма Вудхаус, спочатку пишається своїми навичками підбору сватів. Її взаємодія з іншими персонажами та можливе самоусвідомлення сприяють її впевненості та зростанню як особистість.

"I made up my mind on the subject. I planned the match from that hour; and when such success has blessed me in this instance, dear papa, you cannot think that I shall leave off match-making." [72].

Вираз обличчя Емми, включаючи посмішку, підняті брови або ледь помітну посмішку, відображає її задоволення та гордість за власний розум і кмітливість. Ці вирази часто трапляються, коли вона вважає, що її спроби знайти партнерів увінчалися успіхом.

Таким чином, взаємодія вербальних і невербальних засобів для зображення гордості в художній літературі є потужним інструментом для створення пам'ятних і автентичних персонажів. Ретельно поєднуючи ці елементи, письменники можуть створювати нюансовані зображення, які резонують із читачами та сприяють загальному багатству оповіді.

2.3 Систематизація способів перекладу висловлень на позначення почуття гордості

Переклад висловлень, що передають почуття гордості, передбачає різні стратегії та підходи, які перекладачі використовують, щоб точно передати цей складний емоційний стан. Систематизація цих шляхів допомагає зрозуміти нюанси, якими гордість може бути передана різними мовами.

Одним із простих підходів є дослівний переклад висловів, які передають гордість. Це передбачає прямий переклад слів і фраз без зміни їх значення. Однак він може не вловлювати культурні чи емоційні нюанси, пов'язані з гордістю у мові перекладу, наприклад:

Оригінал – *"He felt an overwhelming sense of pride."*

Дослівний переклад – *"Він відчув переповнення гордістю."*

Перекладачі часто шукають культурні еквіваленти, щоб ефективно передати концепцію гордості. Це передбачає пошук виразів або термінів у цільовій мові, які мають подібну емоційну вагу та культурні конотації, як і вихідна мова.

Оригінал – *"Her pride in her heritage was evident."*

Еквівалент – *"Її гордість за своє коріння була очевидною."*

Перекладачі враховують ширший контекст розповіді чи діалогу, щоб відповідно адаптувати переклад гордості. Конкретні обставини, пов'язані з вираженням гордості, можуть впливати на вибір слів і тон у перекладі.

Оригінал – *"Despite the challenges, she couldn't hide her pride."*

Контекстуальна адаптація – *"Навіть з усіма труднощами вона не могла приховати свою гордість."*

Деякі мови мають ідіоматичні вислови, які унікально передають почуття гордості. Перекладачі можуть використовувати такі ідіоми, щоб підтримувати природний потік цільової мови, зберігаючи при цьому емоційну глибину, пов'язану з гордістю [2, с.11].

Оригінал – *"He swelled with pride at the recognition."*

Ідіоматичний вираз – *"Він розквітав гордістю від визнання."*

Переклад гордості передбачає врахування відповідного тону та реєстру в цільовій мові. Формальність, ввічливість або неформальність висловлювань, пов'язаних із гордістю, можуть відрізнятися, і перекладачі повинні відповідним чином адаптуватися, щоб підтримувати очікуваний емоційний вплив.

Оригінал – *"The professor spoke with a quiet pride about his students' achievements."*

Акцент тону – *"Професор говорив з тихою гордістю про досягнення своїх студентів."*

Перекладачі досліджують низку синонімів, щоб знайти слова, які передають різні відтінки гордості. Це дозволяє їм вибрати найбільш відповідний термін на основі конкретних нюансів, які маються на увазі в оригінальному тексті.

Оригінал – *"She couldn't contain her pride; it was a moment of sheer joy."*

Синонімічний переклад – *"Вона не могла стримати свою гордість; це був момент абсолютної радості."*

Розгляд культурних відмінностей має вирішальне значення для перетворення гордості. Перекладачам може знадобитися адаптувати вирази відповідно до культурних норм, цінностей і суспільних очікувань мови перекладу.

Оригінал – *"His pride in the team was akin to a family bond."*

Культурна адаптація – *"Його гордість за команду була подібна до родинного зв'язку."*

У художніх перекладах, особливо в поезії чи прозі з характерним стилем, перекладачі можуть обрати творчий вибір, щоб зберегти художні та стилістичні якості, пов'язані з проявами гордості.

Оригінал – *"In the golden glow of success, her pride danced like sunlight on water."*

Стилістичний вибір – *"В золотавому сяйві успіху, її гордість танцювала, немов сонячне відбиття на воді."*

Під час перекладу діалогу чи монологу важливо забезпечити узгодженість голосу героїв. Перекладачі прагнуть зберегти унікальний спосіб вираження гордості персонажа, водночас створивши резонанс для цільової аудиторії.

Оригінал – *"I did it! I feel so damn proud!"*

Збереження стану героя – *"Я зробив це! Чорт, відчуваю себе скажено гордим!"*

Гордість часто передається за допомогою невербальних сигналів, і переклад цих елементів не менш важливий. Описи мови тіла, міміки та жестів сприяють загальному зображенню гордості в перекладеному творі.

Оригінал – *"His chest puffed out with pride."*

Переклад невербальних засобів – *"Його груди наповнились гордістю."*

Таким чином, систематизація способів передачі почуття гордості передбачає цілісний підхід, який враховує лінгвістичні, соціокультурні, контекстуальні та психо-емоційні фактори. Перекладачі мають урахувувати ці аспекти, щоб передати багатство вираження почуття гордості в спосіб, який резонує з цільовою аудиторією, залишаючись вірними вихідному тексту.

2.4 Специфіка перекладу художніх творів

Переклад художньої літератури є складним процесом, який виходить за межі простого знання мови. Це передбачає передачу не просто слів і смислу, а також загального тону, стилю, культурного контексту та емоцій, властивих оригінальному твору.

Переклад літературних творів має принципові відмінності від інших видів перекладу, а характеристики художнього перекладу є різноманітними. Окрім передачі інформації читачеві, художній переклад також виконує естетичні функції. Художній образ, створений у конкретному літературному творі (будь то образ персонажа чи природи), обов'язково впливає на читача. Тому перекладач художніх творів повинен уважно враховувати всі особливості вихідного тексту [35, с. 250]. Читаючи оповідання, вірш або будь-

який інший літературний твір, перекладений з іноземної мови, ми сприймаємо сам текст разом із його значенням, емоціями та образами героїв.

Досягнення ключової мети перекладу, а саме створення конкретного образу для читача, є завданням з високим рівнем складності. У зв'язку з цим художній переклад може відхилятися від загальноприйнятих правил, щоб відобразити ті особливості, які автор хотів передати читачеві. Дослівний переклад не здатний передати глибину і зміст літературного твору, оскільки сприйняття фрази може розходитися залежно від контексту. Перекладач переписує текст від початку до кінця, враховуючи свій особистий сприйняття. Кваліфікований перекладач може вдало передати майстерність і гумор оратора з книги, зберігаючи при цьому стиль і атмосферу [8, с. 14].

Відповідаючи на питання про художній переклад, важливо підкреслити, що цей процес вимагає творчого підходу і високого рівня перекладацьких навичок. Одна з основних труднощів у перекладі полягає в тому, що вихідна та цільова мови належать до різних культур. Наприклад, твори, написані арабською мовою, пронизані священними текстами з Корану, і їх переклад і зміст можуть бути важкозрозумілими для людей інших релігій. Таким чином, розуміння різних культур може бути складнішим завданням, ніж розуміння різних мов.

Іншим викликом є переклад текстів, що описують традиції конкретної нації чи території світу. Крім того, слова чи терміни, що є унікальними для певної нації чи території, можуть виявитися без еквівалента в іншій мові. У таких випадках перекладач змушений надати визначення цим термінам. Як видно, синтаксичні структури двох мов не завжди легко збігаються одна з одною. При дослівному перекладі порушуються синтаксичні норми мови, що вимагає креативності. Це може призвести до розходження між значенням вихідного та перекладеного текстів. Хоча авторська мова і мета залишаються незмінними, спосіб висловлення може бути незвичайним для мови, яку перекладають. Перекладач повинен передати почуття та емоції автора та

персонажів, використовуючи необхідні літературні прийоми [9, с.53]. Для редагування художніх текстів використовуються такі прийоми:

- Епітети перекладаються з урахуванням описуваного слова та його вживання за будовою та семантичними ознаками;
- Порівняння перекладаються з урахуванням стилістичного розмаїття тексту;
- Метафори перекладаються семантично з урахуванням взаємодії героїв;
- Неологізми перекладаються новими сучасними словами, зберігаючи первісне значення;
- Іронія перекладається зіставленням слів і контрастом;
- Топологія та розумні назви – назви місць і людей перекладаються з однаковим значенням, щоб справити враження на читачів [12, с.74].

Переклад почуття гордості в художній літературі передбачає навігацію культурними, мовними та емоційними вимірами цієї складної емоції. Специфіка перекладу гордості полягає в охопленні не лише буквального значення, але й культурних нюансів, динаміки персонажів і загального контексту оповіді [37, с. 102]. Розглянемо специфіку відображення в перекладі почуття гордості в художній літературі.

Різні культури можуть концептуалізувати та виражати гордість різними способами. Перекладачі повинні бути налаштовані на культурні нюанси, щоб точно передати, як персонажі переживають і виражають гордість у контексті свого культурного походження.

Гордість можна виразити за допомогою ряду мовних нюансів, включаючи специфічну лексику, ідіоматичні вирази та культурні посилання. Перекладачі мають знайти еквіваленти в цільовій мові, які мають однакову емоційну вагу та культурні конотації.

Персонажі художньої літератури часто мають унікальні особистості та походження, що впливає на те, як вони відчують гордість. Перекладачі

повинні враховувати ці індивідуальні риси та переконатися, що переклад узгоджується з голосом і особистістю персонажа [22, с. 66].

Почуття гордості багатогранне, охоплюючи спектр від здорової самооцінки до надмірної зарозумілості. Перекладачі повинні передати цю емоційну глибину, враховуючи тонкощі, які відрізняють позитивну гордість від негативних проявів.

Тон оповіді відіграє вирішальну роль у зображенні гордості. Незалежно від того, чи йдеться про святкове досягнення чи зарозумілість персонажа, яка призвела до падіння, перекладачі повинні вловити тон, щоб викликати очікувану емоційну реакцію у цільовій аудиторії.

Переклад гордості передбачає врахування культурних норм і цінностей, які формують розуміння персонажами цієї емоції. Те, що вважається джерелом гордості в одній культурі, може відрізнятися в іншій, і перекладачі повинні орієнтуватися в цих варіаціях.

Це почуття може бути переплетене з міжособистісними стосунками, впливаючи на взаємодію персонажів з іншими. Перекладачі повинні зберігати динаміку гордості у стосунках, будь то сімейна гордість, професійні досягнення чи гордість у спільноті.

Гордість часто виражається за допомогою різних літературних засобів, таких як метафори, порівняння та символіка. Перекладачі повинні вміти адаптувати ці засоби, щоб зберегти художні та стилістичні якості оригінального тексту [34, с. 241].

Вона іноді передається через підтекст, тонкі сигнали або непрямі вирази. Перекладачі повинні бути уважними до цих нюансів, забезпечуючи ефективну передачу підтекстових шарів гордості цільовою мовою.

Гордість, як емоція, має узгоджуватися з основними темами оповіді. Незалежно від того, підсилює це центральне повідомлення оповідання чи створює конфлікт, перекладачі повинні переконатися, що перекладена гордість є цілісним внеском у розповідь.

Цей емоційний стан може бути динамічним елементом у розвитку характеру, вказуючи на зростання чи регрес. Перекладачі повинні вловлювати ці зміни протягом оповіді, відображаючи еволюцію стосунків персонажів з гордістю.

У випадках, коли художня література перекладається для світової аудиторії, перекладачеві може знадобитися знайти баланс між збереженням культурної специфіки та забезпеченням доступності оповіді для читачів із різним культурним середовищем [15, с. 144].

У деяких випадках автори навмисно вносять двозначність щодо гордості персонажа. Перекладачі повинні вирішити, чи зберігати цю двозначність, чи надавати ясність на основі впливу, який вона має на розповідь.

Якщо можливо, співпраця з автором може запропонувати цінне розуміння передбачуваних нюансів гордості. Це пряме спілкування може допомогти переконатися, що переклад узгоджується з авторським баченням і наміром.

По суті, втілення почуття гордості у художній літературі вимагає глибокого розуміння культурних нюансів, динаміки персонажів і ширшого контексту оповіді. Це передбачає тонкий баланс між мовною точністю та збереженням емоційної глибини, гарантуючи, що читачі цільовою мовою відчують передбачуваний вплив цієї складної та багатогранної емоції.

Таким чином, будь-яка перекладацька робота повинна вказувати на вміння та характеристики перекладача. Тому головне завдання перекладача — створити досконалий переклад твору, використовуючи всі навички та наявні способи.

2.5 Стратегії та виклики перекладу почуття гордості, вираженого у художніх текстах

Переклад відіграє ключову роль у тому, щоб зробити літературу доступною для світової аудиторії. Коли маємо справу зі складними емоціями, такими як гордість, виклики, пов'язані з перекладом, стають особливо

помітними. Гордість як емоційний стан багатогранний і глибоко вкорінений у культурному, історичному та індивідуальному контекстах [36, с. 119].

Розуміння гордості в різних культурах має вирішальне значення для ефективного перекладу. Різні суспільства надають гордості унікальні цінності та значення, роблячи її складною та динамічною емоцією. Гордість може бути колективною, пов'язаною з національною ідентичністю, або індивідуальною, що виникає через особисті досягнення [17, с. 16]. Дослідження цих багатогранних вимірів забезпечує основу для аналізу того, як гордість виражається та сприймається в художній літературі.

Для перекладу невербальних виразів у художньому тексті існують різні методи та стратегії. Одним із найпоширеніших та простих у застосуванні є дослівний переклад, який передає структуру речення без змін конструкції та порядку слів. Наприклад:

Оригінал: *His voice was strained, low and not quite steady* [73].

Переклад: *Його голос був напруженим, низьким і не дуже впевненим.*

У цьому випадку використовується словниковий відповідник для прикметників "*strained*," "*low*".

Іноді дослівний переклад може бути ефективним, особливо при передачі загальноживаної лексики, як показано в прикладі. Ще один приклад використовує позитивну естетичну оцінку зовнішності та невербальних виразів:

Оригінал: *...but she liked to please, so she looked at him with that dazzling smile of hers, and her beautiful eyes* [73].

Переклад: *...але вона любила догоджати йому, тому вона дивилася на нього з цією сліпучою усмішкою та її прекрасними очима.*

У цьому випадку використовуються дослівний переклад та лексика для передачі позитивних оцінок.

Однак частіше використовують еквівалентний переклад, який забезпечує єдність змісту та форми оригіналу. Це може бути повний або частковий еквівалент. Наприклад:

Оригінал: *Then Tom's voice, incredulous and insulting: "You must have gone there about the time Biloxi went to New Haven"* [69].

Переклад: *Потім голос Тома, недовірливий і нахабний: "Ви, мабуть, побували там приблизно в той час, коли Білокси їздив до Нью-Хейвена"* [78].

У даному випадку застосований частковий еквівалент для відтворення емоційного забарвлення голосу персонажа.

Зокрема, перекладачі намагаються передати емоційний потенціал невербальних виразів, як показано в прикладі зі смішком героїні:

Оригінал: *...then she laughed, an absurd, charming little laugh, and I laughed too and came forward into the room* [69].

Переклад: *...потім вона засміялася, абсурдним, чарівним смішком, і я теж засміявся і вийшов до кімнати* [78].

У цьому прикладі застосовано дослівний переклад та частковий еквівалент для передачі позитивних оцінок.

Таким чином, в перекладі невербальних виразів важливо зберігати емоційну і семантичну еквівалентність, використовуючи різні перекладацькі прийоми та стратегії.

Натомість, лексема *"insulting"* в перекладі використана частковим еквівалентом *"нахабний"*. За визначенням з *"Macmillan Australian dictionary"* [17, с.1440], *"insulting"* означає *"неприємно висловлювати або призначати для образи: бути або містити образу"*. Вибір перекладу слова *"нахабний"* є однією з можливих опцій і включає таку трансформацію перекладу, як зниження стилістичного потенціалу слова (притушення експресивності). Якщо, наприклад, слово *"insulting"* має семантику образливих висловлювань, то *"нахабний"* вказує лише на негативний тон мови, залишаючи відзначення висловленого значення.

Приклад гарного невербального вираження емоційності персонажа наведено у наступному розділі:

"...then she laughed, an absurd, charming little laugh, and I laughed too and came forward into the room" [69]

"...потім вона засміялась, безглуздим, чарівним хихиканням, і я теж засміявся і зайшов до кімнати" [78].

У цьому прикладі посмішка описується як "чарівна," "мала" та "безглузда." Прикметник "мала" не є оцінним словом, але використовується, щоб збільшити позитивну оцінку.

Для передачі цих невербальних маркерів використовувалися декілька перекладацьких прийомів, включаючи дослівний переклад ("*absurd*" / "*абсурдний*", "*charming*" / "*чарівний*") та частковий еквівалент ("*little laugh*" / "*смішок*"). У випадку часткового еквівалента застосовано трансформацію граматичної заміни, де прикметник "малий" опущений, а його семантика додана до іменника, що є означуваним словом. Також використано афіксацію, де "-ок" вказує на зменшувальний ефект, та винесення оцінки "*чарівний*" у розширене висловлювання [27]. Ці стратегії були вибрані для забезпечення природного виразу українського перекладу.

У даному випадку для перекладу лексеми "*ingratiating*", що в словнику визначається як "*замірюваний чи прийнятий з метою завоювання прихильності; здатний завоювати прихильність*", використовується частковий еквівалент - "лагідний". Семантика оригіналу акцентується на намаганні завоювати прихильність, але обраний переклад "*лагідний*" відображає цей зв'язок, використовуючи трансформаційний переклад або модуляцію смислу.

Розглянемо інші лексичні засоби, які вживаються для позначення невербальних виявів емоційної реакції персонажів та особливостей їх передавання українською мовою. Словниковий запас англійської мови можна узагальнити як поєднання трьох важливих складових: літературного стилю, нейтральних слів та розмовної лексики [58, с. 492]. Тексти художньої літератури частіше включають літературні та нейтральні вислови, користуючись вишуканою книжковою лексикою.

Приклади вживання застарілих слів представлені у розділі, де описується зовнішність персонажу:

"His finely chiseled nostrils quivered, and some hidden nerve shook the scarlet of his lips and left them trembling" [81].

"Його дрібно вирізані ніздрі тремтіли, і якесь приховане хвилювання змушувало тремтіти його червоні губи". [79].

В даному випадку застосовані книжної лексики *"finely chiseled"* та *"the scarlet of his lips"*. Їх переклад виконується еквівалентними термінами, але важливо враховувати, що такий підхід може втратити частину стилістичного виразу оригіналу. У випадку використання застарілих слів, як у прикладі *"scarlet"*, доцільно зберігати їх і перекладати еквівалентом, який відтворює стилістичний вираз оригіналу [32, с. 73].

При описі невербальних виразів персонажів, автор використовує запозичення, наприклад:

"Dorian Gray stepped up on the dais with the air of a young Greek martyr, and made a little moue of discontent to Lord Henry, to whom he had rather taken a fancy" [81].

"Доріан Грей з виглядом юного грецького мученика ступив на підвищення, зобразивши невдоволену гримасу до лорда Генрі, котрий дуже йому сподобався." [79].

В даному реченні, щоб перекласти слово *"moue"*, яке є запозиченням з французької мови, використовується термін *"гримаса"*, що є еквівалентом за значенням та додає стилістичну адекватність українському висловлюванню.

Для перекладу запозиченого слова *"moue"* використовується більш нейтральна лексема *"гримаса"*, оскільки знаходження точного еквівалента цієї лексеми представляє виклик. Тут застосовано прийом приблизного перекладу. Такий підхід призводить до втрати семантичного і стилістичного багатства оригіналу та викликає перекладацьку трансформацію нейтралізації експресивного ефекту вихідної лексеми [54, с. 136].

У подібному контексті зустрічаємо слово *"martyr"*, яке відзначається як професіоналізм і використовується в контекстах релігії, культури, історії культури та релігії. У вихідному тексті це вживається в сполученні *"a young*

Greek martyr", що служить стилістичним порівнянням. Використання таких спеціалізованих слів формує образ персонажів і впливає на сприйняття тексту [59, с. 779].

Крім того, у художніх текстах використовується розмовна та лексика сленгу для позначення невербальних засобів спілкування героїв:

"I sneaked a look to see what he was fiddling around with on my chiffonier" [75].

"Я кинув погляд, щоб подивитись, з чим він зіткнувся у моєму шифонері"

В цьому випадку слово *"sneak"* вживається для опису зорового контакту, передаючи напруженість та тривогу персонажа. Переклад використовує еквівалент *"крадькома зиркнути"*, щоб точно передати значення та емоційний стан.

Крім того, в описі невербального виразу дівчини використано розмовне слово *"jiggling"*, яке передає швидкі та різкі рухи. Переклад використовує еквівалент *"швидко смикати"* для збереження емоційного виразу.

Переклад такої лексики вимагає творчого підходу та уважного врахування стилістичних особливостей оригіналу. Отже, усю лексику, використану для позначення, можемо класифікувати на дві категорії: літературну та спеціальну. Літературна лексика, що є загальноприйнятною і нейтральною, складає основну частину використаної лексики в даному контексті. З іншого боку, спеціальна лексика, яка включає емотивно-оцінну, застарілу, професійну, запозичення, розмовну та сленгову лексику, оказіоналізми, зустрічається рідше, але має значно більший потенціал впливу на читача та передачі емоційного стану героя [61, с. 210]. Цей шар лексики також характеризується здатністю реалізувати впливову функцію та підсилює ступінь вираження гордості.

Цей аналіз свідчить про те, що переклад невербальних одиниць англomовного художнього тексту на українську мову супроводжується труднощами, зумовленими не лише семантичними різницями, але і втратою емоційного виразу у процесі перекладу.

Викладений огляд способів перекладу невербальних елементів, представлених у художніх текстах, узагальнено на рис. 2.1.

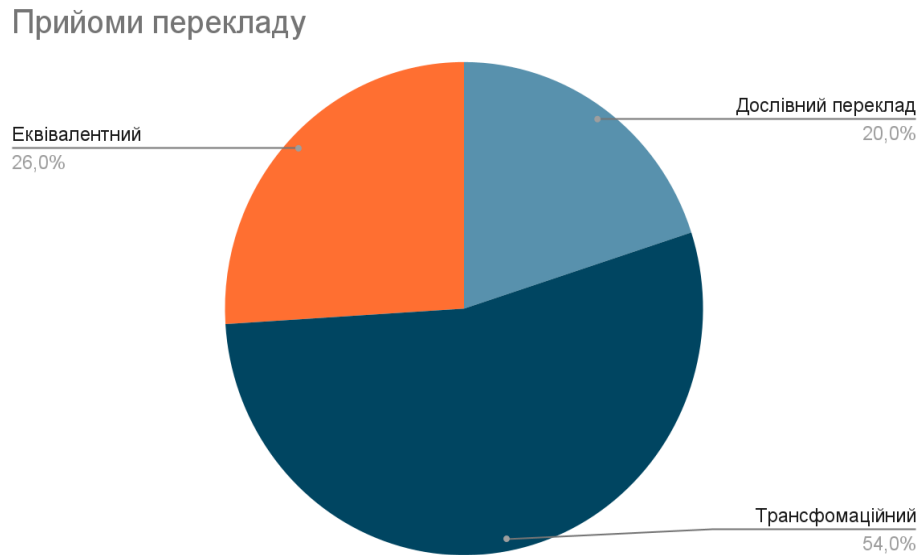

Рис. 2.1. Узагальнення прийомів перекладу невербальних компонентів комунікації, вживаних при перекладі художньої літератури

Як видно з діаграми, серед дослівного, еквівалентного та трансформаційного перекладу, останній є найпопулярнішим при перекладі невербальних компонентів комунікації, які представлені в художньому творі.

Вивчаючи стилістичні особливості невербальних виразних засобів, важливо враховувати різноманітні стилістичні фігури, такі як епітети, метафори, порівняння, повтори, персоніфікація, іронія та ін. Передача експресивного потенціалу стилістично маркованої лексики є особливою трудностю під час перекладу художньої літератури з англійської мови [57]. Застосування стратегії нейтралізації експресивності для вихідної лексеми, яка є невербальною в нашому дослідженні, часто вказує на труднощі у вираженні емоційного змісту цієї лексики через українську мову.

Найбільш часто у текстах вживаються епітети. Лексика, що виражає емоції та оцінки, застарілі вирази та випадкові слова, переважно використовується для надання характеру епітетам. К. С. Горбачевич розрізняє кілька категорій епітетів, включаючи загальні, народно-поетичні та рідкісні,

серед яких виділяються авторські епітети [65]. Зокрема, до групи загальних епітетів, що охоплює прикметники з різними значеннями, входять слова, які часто вживаються в художніх текстах:

"I looked back at my cousin who began to ask me questions in her low, thrilling voice" [69].

"Я озирнувся на свою двоюрідну сестру, яка почала ставити мені запитання своїм низьким хвилюючим голосом." [78].

У цьому реченні слова *"low"* і *"thrilling"* проявляються як загальні епітети для опису тональності та емоційного забарвлення голосу. Переклад цих епітетів не викликає значних труднощів, оскільки вони є загальноприйнятими. Вони відтворюються як *"низький"* та *"хвилюючий"*, передаючи їхній словниковий аналог та точно виражаючи експресивний потенціал стилістичних засобів.

До народнопоетичних епітетів можна віднести ті, що використовувались у фольклорі, але потрапили у літературну мову. У розглянутому матеріалі цей тип епітетів не наводиться.

Індивідуальні та авторські епітети базуються на унікальних та часто неповторних асоціаціях, і їх вживання зазвичай є випадковим. Відмінним прикладом авторських епітетів є вживання оказіоналізмів у творах Дж. Д. Селінджера, таких як *"weeny-whiny voice"*.

Наведемо також приклади речень, де за допомогою цих епітетів виражається почуття гордості:

"Emma Woodhouse, handsome, clever, and rich, with a comfortable home and a happy disposition, seemed to unite some of the best blessings of existence; and had lived nearly twenty-one years in the world with very little to distress or vex her." [72].

Епітети *"handsome, clever, rich"* - слова, що вказують на високі якості та успіх, виражають гордість.

"To become the spectator of one's own life...is to escape the suffering of life." [81].

"*the suffering of life*" – гордість проявляється у здатності розглядати власне життя як спостерігач, уникнення страждань.

"*Your castle is surprised; your wife and babies are Savagely slaughtered.*" [76].

"*Savagely*" – гордість показується у владі над замком та обурення відносно непередбачуваності ворожого нападу.

"*I bear a charmed life, which must not yield To one of the women born.*" [76].

"*charmed*" – в даному випадку гордість проявляється у володінні "обережним життям" та відмова визнавати свою вразливість перед тим, хто "жіночого походження".

Ще однією поширеною стилістичною фігурою є метафора, яка встановлює зв'язок між словниковим значенням та контекстом, надаючи певні властивості речі, позбавлені їх спочатку. Наприклад, метафори "*shining eyes*" або "*flashing eyes*" можуть вживатися для опису очей [23, с.31], наприклад:

"*I've got a nice place here,*" he said, his eyes flashing about restlessly [69]

"Я відчуваю тут комфорт", – промовив він і його очі метушливо заблищали. [78].

У цьому реченні граматичні труднощі перекладу метафори "*flashing*" вирішені за допомогою граматичної заміни, де в українському варіанті застосували форму минулого (заблищали).

Тут метафори, які мають семантичну близькість в обох мовах, полегшують їхній переклад завдяки наявності спільної образної основи, яку застосовують в обох варіантах для опису невербального вираження емоцій.

Також наведемо декілька прикладів невербального вираження гордості за допомогою метафори: *chest swelling with pride* (розширення грудей виступає як символ внутрішньої гордості та самовдоволення), *glowing with confidence* (метафора "сяяти" використовується для вираження яскравого відчуття впевненості), *beaming with success* ("сяючий" вказує на яскравість та радість, пов'язану з успіхом), *monumental aura* ("монументальна аура" передає враження величі та значущості), *honor in the eyes* ("честь в очах"

використовується для вираження величі та гідності), *radiating self-love* ("випромінює" вказує на емоційне вираження самолюбіві та позитиву), *glorious self-admiration* ("славна самоосвіта" передає враження величі та високого визнання власних якостей чи досягнень) [55, с. 64].

Метафорична фігура також може виникнути на основі узгодженого образу, вираженого у фразі. До прикладу, вислів *"the petals of her lips"* являється метафоричним виразом і це спричиняє ускладнення при передачі образів:

"Quick breath parted the petals of her lips" [81].

"Швидке дихання розлучило пелюстки її губ." [79].

У цьому випадку застосовано дослівний переклад, оскільки художній образ можна відтворити без втрат та передати українською мовою, де також існує аналогічний "квітковий" опис дівочих вуст. Використання метафоричних виразів представляє виклик для перекладу, особливо коли їхня роль у художньому творі полягає в вираженні невербальних маркерів комунікації. Перекладач, передаючи такі лексичні одиниці та вирази, повинен дотримуватися правил відповідності створеного при перекладі вислову вимогам та нормам української лінгвокультури [51, с. 43].

Компонент гордості, виражений за допомогою метафори, також можна побачити в наступних прикладах:

"Glamis, thou art; and Cawdor; and shalt be What thou art promised. Yet do I fear thy nature; It is too full o' the milk of human kindness." [76].

Метафора *"too full o' the milk of human kindness"* виражає гордість у власному характері, який не піддається "занадто великій ласці".

"Vaulting ambition, which o'erleaps itself And falls on the other." [76].

Метафора *"Vaulting ambition"* виражає гордість у відзначенні високих амбіцій та власного ставлення до них.

"Despair thy charm, And let the angel whom thou still hast served Tell thee Macduff was from his mother's womb Untimely ripped." [76].

"Despair thy charm" – гордість у власному захисті від прокляття та висловлення впевненості в неперевершеності.

"I shall grow old, and horrible, and dreadful. But this picture will always remain young. It will never be older than this particular day of June." [81].

"this picture" — гордість у вічній молодості власного "ідеального" зображення.

"I am Thane of Cawdor: If good, why do I yield to that suggestion Whose horrid image doth unfix my hair And make my seated heart knock at my ribs, Against the use of nature?" [76].

Питання, метафора *"yield to that suggestion"* – це прояв гордості у володінні титулом, але сумнів у власній доброті та страх перед підказкою про злочин.

"Glamis, thou art; and Cawdor; and shalt be What thou art promised. Yet do I fear thy nature; It is too full o' the milk of human kindness."

"the milk of human kindness" – гордість у виконанні обіцянь, але злочинні сумніви щодо натури.

Також використовується персоніфікація як засіб невербальних маркерів комунікації для художнього персонажа. Це особливий випадок метафори, де риси, властивості та ознаки живих істот переносяться на неживі предмети чи явища. У наведених прикладах частини тіла, такі як очі і губи, часто ототожнюються з живими істотами, набуваючи властивостей, що характерні для людини чи іншої живої істоти [39, с.92].

"The colour came back to his cheeks, and a smile played about his lips" [81]

"Рум'янець знову проявився на його щоках, а на обличчі грала посмішка." [79].

В цьому реченні посмішка має властивість *"грати"*, подібно живій істоті, яка виражає емоційний стан персонажа через його міміку. Фраза *"colour came back to his cheeks"* передана за допомогою логічної синонімії, де колір на щоках інтерпретується як рум'янець – *"рум'янець знову проявився на його*

щоках". А персоніфікація *"a smile played about his lips"* є дослівною, так як в нашій лінгвокультурі ця фраза є буденною – *"на обличчі грала посмішка"*.

Іншою одиницею аналізу є порівняння, яке висловлює співвідношення двох різних речей за допомогою слів *"as"* або *"like"* [40, с. 775].

"We ought to plan something," yawned Miss Baker, sitting down at the table as if she were getting into bed [69].

"Ми маємо щось планувати", – позіхнула міс Бейкер, сідаючи за стіл, ніби вона лягає в ліжко. [78].

У наведеному реченні використано порівняння *"as if she were getting into bed"*, що спрощує уявлення читача про те, як знаходиться в просторі та в якій позі перебуває героїня у кімнаті [64]. Також порівняння може містити метафоричні елементи, як у наступному прикладі:

"Gatsby, pale as death, with his hands plunged like weights in his coat pockets, was standing in a puddle of water glaring tragically into my eyes" [69].

"Гетсбі — блідий як смерть, руки, мов чавунні гирі, в кишенях піджака — стояв у калюжі й дивився на мене трагічними очима.." [78].

Тут зовнішність персонажа порівнюється зі смертю *"pale as death"*.

Іноді у тексті використовують цілі фрази або речення для вираження порівнянь. До прикладу, у наступному реченні письменник використовує відоме порівняння для того, щоб поетично описати відстань між коханими. Це порівняння є загальноприйнятим і має національний контекст:

"Compared to the great distance that had separated him from Daisy it had seemed very near to her, almost touching her. It had seemed as close as a star to the moon" [69]

"З тієї неймовірної відстані, що відділяла його від Дейзі, йому здавалося, що цей вогник світиться зовсім близько до неї, мало не торкається її. Здавалося, він був при ній, як зірка при місяці." [78].

Це порівняння проявляється за допомогою ідіоматичного вислову автора *"as close as a star to the moon"*. В англійській мові цей вислів посилається на загальноприйняті уявлення про місяць та зірки. Фраза *"to reach*

for the moon" виражає прагнення досягти цілей чи намагання досягти небес. Таке порівняння створює дилему, так як коханці так близько і далеко одночасно, подібно до місяця та зірок [2, с. 13].

Важливо відзначити, що структурне порівняння може виявитися в тексті не через *"as"* та *"like"*. Порівняння може бути вбудованим у реченні, до прикладу:

"He looked up now and his ugly little face had the look of a naughty schoolboy's" [73].

"Він підняв очі, і його потворне маленьке обличчя мало вигляд школяра-розбишаки."

У даному реченні порівняння виражається за допомогою фрази *"had the look of smth"*, що описує зовнішність персонажа як школяра. Для забезпечення еквівалентності під час перекладу та розуміння читачем, використано розширену форму, додавши елемент "непривабливе".

Також наведемо приклади, де почуття гордості виражається порівнянням:

"What beast was 't, then, That made you break this enterprise to me? When you durst do it, then you were a man; And, to be more than what you were, you would Be so much more the man." [76].

Порівняння *"you were a man; And, to be more than what you were, you would Be so much more the man"*, що проявляє гордість у відзначенні власної мужності та сміливості.

"I am in blood Stepped in so far that, should I wade no more, Returning was as tedious as go o'er." [76].

Порівняння *"Returning was as tedious as go o'er"*, де гордість у відзначенні неповернення назад, навіть якщо це змушує йти далі в крові (відповідальності, злочині тощо).

"I will not yield, To kiss the ground before young Malcolm's feet And to be baited with the rabble's curse. Though Birnam Wood became Dunsinane And thou opposed, being of no woman born, Yet I will try the last." [76].

"Though Birnam Wood became Dunsinane" – гордість у відмові піддатися, навіть якщо викликають насмішки або прокляття, та визначення себе як негідного.

"Emma knew that she had, but would not own, that without the faults of Jane Fairfax it would have been a preferable alliance." [72].

"without the faults of Jane Fairfax" – це порівняння між різними варіантами альянсу, вказує на перевагу власного варіанту.

Отже, серед стилістичних прийомів для вираження невербальних виявів емоційного реагування персонажа ключове значення мають загальні та авторські епітети, метафори, персоніфікація, порівняння і парафраз. Також використовуються фразеологічні конструкції. Ці мовні засоби надають складності під час перекладу, оскільки для відтворення їхнього образного змісту, семантики та стилістичної функції перекладачам доводиться використовувати різноманітні перекладацькі інструменти. Використання цих стилістичних засобів дозволяє автору виокремити та підкреслити невербальні вияви емоцій героїв, привернути до них читачів. Також ці мовні засоби допомагають деталізувати вираження емоцій героїв і змусити читача пройти через це. Він не лише отримує інформацію про рухи, міміку, позиції або звукові характеристики невербальної поведінки героя, він також відчуває емоційний настрій героя в даний момент при допомозі використаних прийомів [43]. Тому завданням перекладача є вдале та відповідальне відтворення цих елементів при перекладі.

Висновки до розділу 2

За результатами виконаного огляду сучасних художніх творів, у яких розкривається тема гордості, з'ясовано, що жанрова специфіка художніх творів, які вирізняються широким застосуванням епітетів, порівнянь, метафор, іронії та специфічної лексики для передачі гордості, вимагає при розробці стратегій перекладу гордості у художніх текстах урахування відмінностей її вираження в різних культурах і літературних традиціях. Ці характеристики

відображаються у лексико-семантичному та стилістичному наповненні твору та мають бути враховані при перекладі.

Узагальнення інформації щодо особливостей перекладу художнього тексту та наявних класифікацій перекладацьких трансформацій показало, що під час виконання практичної частини нашого дослідження доцільно використовувати лексичні, граматичні й лексико-граматичні трансформації.

З'ясовано також, що закріпленість окремих ознак вербального й невербального вираження гордості за певними мовними засобами свідчить про важливість і доцільність подальшого дослідження їх взаємодії зі смислом, що ними передається, та його вираженні у тексті оригіналу і його перекладі на українську мову.

РОЗДІЛ 3

АНАЛІЗ ОСОБЛИВОСТЕЙ ПЕРЕКЛАДУ ВЕРБАЛЬНИХ І НЕВЕРБАЛЬНИХ ЗАСОБІВ ВИРАЖЕННЯ ПОЧУТТЯ ГОРДОСТІ В ХУДОЖНІХ ТВОРАХ

3.1 Аналіз закономірностей вираження в тексті компонента комунікації "почуття гордості"

На першому етапі дослідження особливостей перекладу текстових номінацій вербального й невербального засобу комунікації "почуття гордості" здійснювався аналіз англомовних текстів та їхніх відповідників в українських перекладах. Із зазначеної літератури вибиралися та аналізувалися уривки, в яких було виявлено вживання вербального й невербального компонентів, що передають почуття гордості. Вони порівнювалися з українськими варіантами з метою встановлення закономірностей їх перекладу на іншу мову.

Ілюстративними джерелами аналізу слугували такі англомовні художні твори та їхні українські переклади: "Pride and Prejudice" Austen J., "Great Gatsby" Fitzgerald F., "The Picture of Dorian Gray" Wilde O., "Catcher in the Rye" Salinger J. D., "Painted Veil." Maugham W. S., "Harry Potter" Rowling Joanne Kathleen. У цих творах ми відібрали та проаналізували близько 100 текстових фрагментів, що містять вербальні й невербальні засоби на позначення почуття гордості.

У цьому розділі подано аналіз особливостей емотивного вираження почуття гордості в обраних уривках на матеріалі вищевказаних творів. Представлений аналіз демонструє взаємодію семантичного та емоційного складників передачі гордості в монологічних і діалогічних уривках з добірки літературних творів. Шляхом класифікації речень на основі їх прагматичного спрямування — чи то надання фактичних деталей, вираження особистих почуттів чи досягнення гармонійного балансу фактами й почуттями — цей аналіз прагне виявити ті лінгвістичні стратегії, які використовуються в подальшому в перекладі.

"I am the son of some wealthy people in the Middle West—all dead now." [69]

"Я народився на Середньому Заході, в заможній родині. Батьків моїх уже немає в живих."

У цьому висловленні автор вказує на свій родовід і соціальний статус, застосовуючи формулу *"I am the son of some wealthy people"*. Так, емотивно вислів призначений підкреслити важливість мовця чи виокремити його з середовища.

Щодо лексико-семантичного вираження, то *"I am the son of some wealthy people"* вказує на власне походження і родовід; *"in the Middle West"* слугує вказівкою на конкретний регіон з певною важливістю або асоціаціями; *"all dead now"* надає висловлюванню глибокий емоційно забарвлений смисл, збільшуючи його вагу.

Переклад фрагменту, як й оригінал, зберігає ключові аспекти почуття гордості, однак переклад передає не лише лексико-семантичні аспекти, але й надає більшої емоційної ваги гордості, хоча висловлювання і є нейтрально забарвленим.

"I was brought up in America but educated at Oxford, because all my ancestors have been educated there for many years." [69].

"Виріс я в Америці, але вчився в Оксфорді, за сімейною традицією. Всі мої предки віддавна вчилися в Оксфорді".

Щодо емотивного вираження, то вислів про виховання та освіту викликає враження певної гордості та поваги до родинних традицій і є позитивно забарвленим.

Лексико-семантичне вираження гордості у фразах досягається по-різному: *"I was brought up in America"* - наголошення на місці, де герой зростав; *"but educated at Oxford"* - акцент на престижній освіті в Оксфорді; *"because all my ancestors have been educated there for many years"* - підтвердження сімейної традиції освіти в Оксфорді, що змушує героя почувати себе статусно вище за інших.

"Can't repeat the past? Why of course you can!" [69]

"Минуле повернути неможливо? Ще й як можливо!"

Наведене речення має позитивне забарвлення. У контексті воно виражає впевненість та позитивне ставлення до можливості змінити або вплинути на минуле. Обидва варіанти виражають впевненість та переклад успішно передає більш емоційне забарвлення гордості, яке було властиве оригіналу. Розглянемо інший приклад:

"I've been everywhere and seen everything and done everything."

"Я був тутешній, я був старожил, я показував дорогу іншим!"

У цьому прикладі основне емотивне забарвлення та семантичне значення гордості в обох випадках залишається схожим. Однак у перекладі може відчуватися трошки менше інтенсивності або деталізації, але загальний тон гордості залишається незмінним і є позитивно забарвленим.

У наступному прикладі домінує негативний емотивний аспект з відтінком покори та гіркоти. *"I hope she'll be a fool — that's the best thing a girl can be in this world, a beautiful little fool."* [69]

"Тільки дай Боже, щоб вона виросла дурненькою, бо в цьому нашому житті жінці найкраще бути дурненькою лялечкою"

Переклад майстерно передає значення гордості, зберігаючи оригінальний тон та іронію. Герой виражає специфічну переконаність, що бути "дурненькою лялечкою" є найкращим для жінки в цьому світі. Така думка включає в себе саркастичний і критичний настрій, що відзначається негативним ставленням до ідеї.

"Civilization's going to pieces."

"Цивілізація стоїть на краю загибелі"

У цьому випадку емотивне забарвлення є негативним. Автор в оригіналі висловлює занепокоєння та песимізм щодо стану цивілізації. В українському перекладі це підкреслено фразою "на краю загибелі", що підсилює ідею катастрофічного розвитку подій.

"My family all died and I came into a good deal of money." [69]

"Всі мої рідні померли, і я успадкував чималий капітал"

У цьому випадку емотивне забарвлення є нейтральним. Герой просто стверджує факт, що всі члени його родини померли, і він успадкував значний капітал. Висловлення не містить конкретних емоцій або оцінок і в даному випадку семантика вираження гордості не є основною.

"I married him because I thought he was a gentleman." [69]

"Я вийшла за нього, тому що вважала його джентльменом".

Тут емотивне забарвлення є нейтральним. Герой оголошує причину свого шлюбу – власне переконання, що чоловік є джентльменом. Немає явного вираження позитивних або негативних емоцій.

"I am Thane of Cawdor: If good, why do I yield to that suggestion Whose horrid image doth unfix my hair And make my seated heart knock at my ribs, Against the use of nature?" [66]

"Я тан Каудор: якщо хороший, то чому я піддаюся цій пропозиції, чий жахливий образ розпускає моє волосся І змушує моє сидяче серце стукати в ребра, проти моєї волі?"

Також ще декілька прикладів нейтрального емотивного забарвлення наведемо нижче:

"I bear a charmed life, which must not yield To one of the women born." [74]

"Я маю обдароване життя, яке не повинно поступатися жодній із народжених жінок".

"I am in blood Stepped in so far that, should I wade no more, Returning was as tedious as go o'er." [66] – *"Я в крові ступив так далеко, що, якщо я більше не буду боротись, повертатися буде так само нудно, як і йти туди".*

"Fair is foul, and foul is fair." [66] – *«Прекрасне – це потворне, а потворне – це прекрасне».*

"What beast was 't, then, That made you break this enterprise to me? When you durst do it, then you were a man; And, to be more than what you were, you would Be so much more the man." [66] – *"Який це був звір, що склонив тебе доповісти мені про цей замах? Коли ти осмілився це зробити, ти був*

справжньою людиною; І, бути кимось більше, ніж ти значив, означає бути не просто людиною".

У цьому фрагменті немає вираженого емотивного забарвлення, тому воно є нейтральним. Текст стосується чоловічої сили та мужності, але без явного емоційного вираження. Як оригінал, так і переклад висловлюють ідею чоловічої силової незалежності та мужності. У перекладі ця ідея передана аналогічним чином, з використанням термінів *"справжньою людиною"* та *"більше, ніж ти значив"*. Отже, у цьому випадку різниці в емотивному забарвленні та семантичному значенні почуття гордості в оригіналі та перекладі мінімальні.

В даному випадку речення передає негативне забарвлення, так як мовець описує чийсь жахливий вплив на його стан.

Так само і в наступних прикладах емоційне забарвлення є негативним:

"Glamis, thou art; and Cawdor; and shalt be What thou art promised. Yet do I fear thy nature; It is too full o' the milk of human kindness." [66]

"Глеміс, ти тут; ти Каудор; і будеш тим, ким тобі суджено. Але я боюся твоєї природи; вона надто насичена людською добротою".

Емотивне забарвлення є негативним, мовець висловлює страх та виражає негативне ставлення до природи Макбета через внутрішню конфліктність та переживання за того, ким він є.

Наведемо ще декілька прикладів, де емоційно забарвлене вираження гордості є негативним, в більшості випадків це траплялось через вираження гордості як негативного прояву:

"There is no such thing as a good influence, Mr. Gray. All influence is immoral – immoral from the scientific point of view." [81] – *«Не існує такого поняття, як хороший вплив, містере Грей. Будь-який вплив аморальний — аморальний з наукової точки зору».*

"Emma knew that she had, but would not own, that without the faults of Jane Fairfax it would have been a preferable alliance." [72] – *«Емма знала, але не визнавала, що без недоліків Джейн Ферфакс це був би кращий союз».*

"A proud man is always looking down on things and people; and, of course, as long as you're looking down, you can't see something that's above you." [66] – «Горда людина завжди дивиться на речі та людей згори; і, звичайно, поки ви дивитесь згори, ви не можете побачити щось, що знаходиться над вами».

Наступні приклади показують позитивне забарвлене вираження почуття гордості:

"I will not yield, To kiss the ground before young Malcolm's feet And to be baited with the rabble's curse. Though Birnam Wood became Dunsinane And thou opposed, being of no woman born, Yet I will try the last." [76]

"Я не відступлю, щоб цілувати землю перед ногами молодого Малькольма і щоб мене заманили прокляттям натовпу. Хоча Бірнамський ліс став Дансінейном і ти протистоїш, народжений не від жінки, Але я спробую йти до кінця"

У наведеному прикладі висловлення має позитивне емоційне забарвлення, оскільки герой відмовляється від поклоніння і підкорення, виражає свою рішучість і незалежність, що здатне викликати позитивне сприйняття у читача або глядача.

Наступні приклади також демонструють позитивне емоційне вираженням досліджуваного нами почуття:

"I am too fond of reading books, and it has affected my brain." [66]– «Я надто люблю читати книги, і це вплинуло на мій мозок».

"I am the only person in the world I would like to know thoroughly." [81] – «Я єдина людина в світі, яку я хотів би знати досконально».

"It is your best work, Basil, the best thing you have ever done. You must certainly send it somewhere." [81] – «Це твоя найкраща робота, Безіле, найкраща річ, яку ти коли-небудь робив. Тобі обов'язково слід її кудись відправити».

"A proud heart can survive a general failure because such a failure does not prick its pride." [66] – «Горде серце може пережити загальну невдачу, тому що така невдача не вразить його гордості».

Таким чином, у ході виконання дослідження нами було згруповано 101 текстовий фрагмент, у яких вжито лексичні одиниці на позначення почуття гордості, в три експериментальні групи за їхнім позитивним, нейтральним та негативним емоційним навантаженням. Відсоткове співвідношення проаналізованих одиниць за їхнім емоційним забарвленням представлено на Рис. 3.1.

Тип емоційного забарвлення

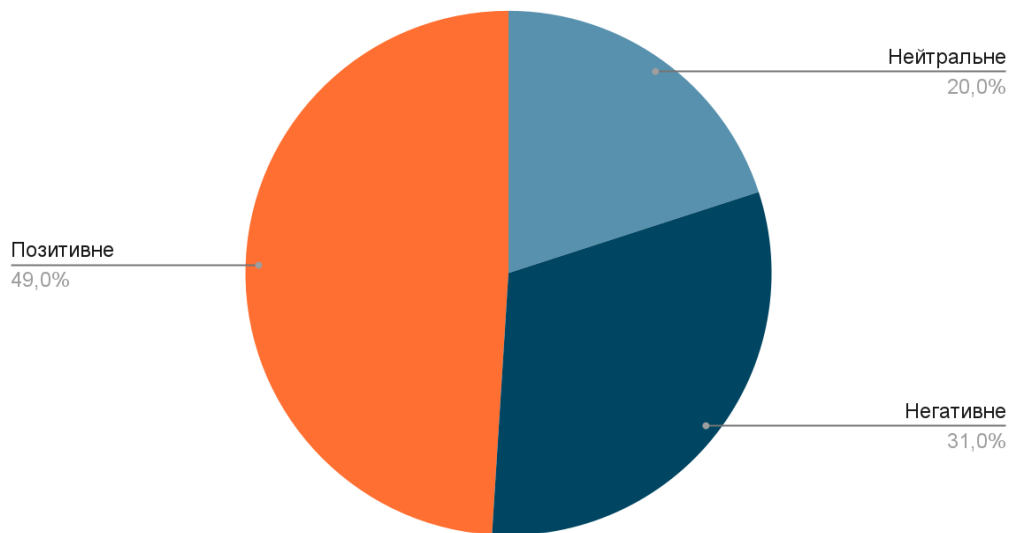

Рис. 3.1. Співвідношення номінацій на позначення "почуття гордості" за полярністю їхнього емоційного вираження

Як зазначалося в роботі, важливим аспектом, який потрібно враховувати при перекладі, є передача певного емоційного стану мовця. У результаті нашого дослідження було виявлено, що в опрацьованих англомовних художніх текстах переважає лексика на позначення почуття гордості з позитивною оцінною семантикою – 49% від загальної кількості проаналізованих одиниць, негативно забарвлені одиниці становлять 31% та нейтрально забарвлені – 20%.

Виконаний аналіз показав, що при вираженні емоцій за допомогою позначення в тексті невербального компонента вираження почуття гордості лексика з позитивною оцінною семантикою вживається частіше, ніж лексика з нейтральною та негативною семантикою.

3.2 Аналіз особливостей перекладу номінацій почуття гордості

Відомо, що для здійснення переходу від оригіналу до перекладу застосовуються прийоми перекладу, які подані у вигляді ряду конкретних послідовних операцій. Відношення між відрізком оригіналу і відповідним відрізком перекладу представлене як перетворення (трансформація).

У нашій роботі для визначення способу перекладу мовних засобів представлення почуття гордості в англomовних художніх текстах використано такі перекладацькі трансформації, запропоновані Л. Андрейко [3, с. 9]: транспозиція, модуляція, еквівалентність, адаптація, граматична заміна, експлікація, генералізація та компенсація. Розглянемо їхнє практичне застосування на відібраному нами ілюстративному матеріалі.

Транспозиція як необхідна зміна слова чи фрази в результаті більш зрозумілої передачі його значення може бути продемонстрована на такому прикладі:

"Oh! single, my dear, to be sure..." [68]

"Вільний, моя дорогенька, це точно..."

У цьому випадку словосполучення *"to be sure"* перекладено за допомогою прислівника *"це точно"*, оскільки це слово передає впевненість мовця.

Модуляція, яка функціонує для зміни точки зору (одна й та сама ситуація розглядається з іншої точки зору), може бути проілюстрована таким прикладом:

"I am not now to learn," replied Mr. Collins, with a formal wave of the hand...
[68].

"Мені не потрібні зараз повчання", — відповів містер Коллінз, гордо махнувши рукою...

Містер Коллінз дав Елізабет таку відповідь, бо не зрозумів її правдивого заперечення, що в перекладі звучить як *"мені не потрібні зараз повчання"*, щоб знову показати його типові манери — самовпевненість і дурість. Також у цьому реченні гордість виражена за допомогою паралінгвальних засобів, таких

як інтонація та жест. Коли містер Коллінз відповідає, його гордість відчувається в тому, як він подає себе (тон його голосу), так як він говорить з впевненістю чи рішучістю. Махання рукою, яке описано в кінці речення, також слугує невербальним засобом вираження гордості, оскільки це, можна сказати, жест впевненості і влади.

Еквівалентність, або використання стилістичних і структурних виразів під час перекладу оригіналу є ідеальним способом перекладу ідіом і прислів'їв. Створення еквівалентності виникає з ситуації. Насправді йдеться про повторення або відтворення тієї самої ситуації, що й в оригінальному тексті, але здебільшого з використанням інших формулювань.

Загалом зустрічаємо два шляхи перекладу – еквівалент є або еквіваленту немає.

1) Еквівалент "є" (розглянемо три типи) [30, с. 284]:

а) повний. Оригінал Джейн Остін: *On Monday (В понеділок)*

б) частковий – транспозиція можлива, але протилежна сторона має виражати однакове відношення до тієї самої ситуації.

... and was so much delighted with it that he agreed with Mr Morris immediately [68].

... і він так захопився цим, що він негайно погодився із містером Моррісом.

У цьому випадку вираз "*was so much delighted with it that*" було перекладено як "*і так захопився цим, що,*" зберігаючи основний смисл речення та використовуючи еквівалентні вирази для вираження емоції захоплення та згоди. Також у даному фрагменті передано емоційну насиченість, що свідчить про те, що герой невербально виявляє своє захоплення від слів містера Морріса за допомогою таких невербальних засобів як інтонація та тембр голосу.

в) існує інший еквівалент. Оригінал Джейн Остін: *Cried* - *Плакати/Кричати/Благати.*

Дієслова *say, reply i go* належать до тієї самої семантичної групи, що й *cry*. Усі ці слова зустрічаються в романі дуже часто, але, щоб не вдаватися до тавтології не бажано повторювати весь час ті самі дієслова, як це робиться в англійському тексті. Постійне повторення одних і тих самих дієслів звучить монотонно. Як правило, зміщення слів робить текст більш грайливим і привабливим.

Інший приклад: (Mrs Bennet speaks about Elizabeth) "... *She is a very headstrong, foolish girl...*" [68]

(Mr Collins speaks about Elizabeth) "... *but if she is really headstrong and foolish...*" [68]

"...Вона дуже свавільна і дурненька дівчина..."

".. *але якщо вона справді така вперта і нетямуща...*"

У цьому випадку в перекладі використано різні синоніми з тим, щоб показати інтелект місіс Беннет і містера Коллінза. Місіс Беннет — життєво дотепна жінка, тоді як містер Коллінз намагається бути розумною людиною. Тим не менш, він просто пихатий чоловік. В англійській мові можна повторювати ті самі слова знову і знову, в українській мові тавтологія звучить не дуже прийнятно.

2) Еквівалента "немає":

Якщо еквівалента немає в цільовій мові, слово або фраза в оригінальному тексті має бути розшифрованою.

"*At four o'clock, therefore, we may expect this peacemaking gentleman,*" ... [68].

"*О четвертій годині, отже, ми можемо чекати цього творця миру,*" ...

Було нелегко скласти правдиве й відповідне уявлення про містера Коллінза. Він є сумішшю бездоганності, самовпевненості та дурості.

Віддаленість у часі та місці може привести до того, що деякі питання первинного оточення не будуть зрозумілі в різному суспільстві. Оскільки перекладач має розглядати уточнення з соціолінгвістичної точки зору, в перекладі передбачено зміну культурної референції, оскільки ситуація в

вихідній культурі не існує у цільовій культурі, що пов'язано з адаптацією ("*St. James*").

.. .it would be highly expedient that both he and his wife should make their appearance at St. James's. [68]

.. .було б дуже доцільно, щоб і він, і його дружина з'явилися в палаці.

Палац Сент-Джеймс (Святого Якова) – дуже популярна назва королівського двору Сполученого Королівства. Але було недоцільно залишити термін "*Сент-Джеймс*", так як деякі читачі не зможуть зрозуміти про що йдеться.

Адаптація – це заміна ситуації, описаної в оригінальному тексті, іншою адекватною ситуацією, наприклад, якщо еквівалент прислів'я чи гри слів не існує в цільовій мові [10, с. 12]. Перекладач намагається оживити цільовий текст, тому іноді створення тексту не є перекладом слова в слово. Можна сказати, що адаптація – це явна маніпуляція словами в тексті. Перекладач повинен побачити, що є прийнятним і недоречним.

"...and at the age of twenty-seven, without having ever been handsome, she felt all the good luck of it" [68].

"...і у віці двадцяти семи років, ніколи не виділяючись своєю красою, удача нарешті посміхнулась їй."

У наведеному прикладі переклад адаптовано з тим, щоб наголосити на досягненні та відчутті щастя.

Граматична заміна при перекладі використовується для того, щоб забезпечити відповідність граматичним структурам і правилам мови, на яку перекладається текст [44, с. 214]. Під час перекладу тексту з однієї мови на іншу може виникнути потреба змінити граматичні конструкції, форми чи порядок слів, оскільки різні мови можуть мати різні граматичні особливості.

Наприклад, граматична заміна може включати зміну особових займенників, форми дієслів, відмінювання слів чи інші граматичні елементи, щоб забезпечити правильну граматичну структуру в перекладеному реченні. Це необхідно для того, щоб переклад був зрозумілим та природнім в контексті

цільової мови, враховуючи її власні граматичні правила та особливості. Граматична заміна допомагає зберегти смисл та інтенцію оригінального тексту, враховуючи особливості граматики мови, якою перекладається текст.

"...nor could I think well of the man who should omit an occasion of testifying his respect towards anybody connected with the family. " And with a bow to Mr. Darcy, he concluded his speech, which had been spoken so loud as to be heard by half the room.[68]

"...Крім того, я не можу подумати нічого хорошого про того, хто пропустить або знехтує можливістю висловити свою повагу будь-кому в цій родині". І, вклонившись містеру Дарсі, він закінчив свою промову, яка була вимовлена так голосно, що її чула половина кімнати.

У цьому прикладі відбулася заміна *"the man"* на *"того, хто"*, *"occasion"* на *"можливість"*, а *"his"* замінили на *"свою"* для відповідності граматичним правилам української мови. Граматична заміна в цьому випадку застосована для того, щоб забезпечити правильний синтаксис та граматичну коректність українського перекладу, враховуючи відмінності між англійською та українською мовами. Стосовно невербального вираження гордості в даному прикладі, то фраза *"with a bow to Mr. Darcy"* показує, що містер Коллінз жестом перед усіма гордо показав, що він звертається саме до нього. Також фраза *"so loud as to be heard by half the room"* вказує на високу інтонацію та гучне мовлення, що було використано у промові містера Коллінза.

Експлікація — це додавання пояснювальної інформації, яка має допомогти читачам краще її зрозуміти. Зокрема, вона використовується з дивними назвами і термінами. Якщо читач не знає назви або місця в оригінальному тексті, перекладач повинен допомогти читачеві зрозуміти слова та адаптувати переклад до читача [62, с. 155], як це видно з прикладу.

"Have you heard that Netherfield Park is let at last?" [68]

... "ти чув, що хтось нарешті орендував маєток Незерфілд?"

У цьому випадку залишено назву місця "*Netherfield*", а замість іменника "*Park*" вжито слово "*маєток*". Пізніше можна використовувати лише "*Netherfield*", оскільки читач вже буде знати, що це за місце.

Генералізація при перекладі використовується для створення загальної або узагальненої форми виразу або ідеї, яка може бути зрозуміла читачам у цільовій мові, враховуючи їхні культурні особливості. Вона може охоплювати використання широких термінів, загальних висловів або концепцій, які більше відповідають менталітету читачів цільової мови [20, с. 16].

Генералізація може бути корисною тоді, коли точний еквівалент відсутній або важко передати в цільовій мові і коли більш загальний вираз дозволяє передати основну думку чи ідею тексту.

Цей підхід може виявитися корисним в ситуаціях, коли конкретні деталі або вислови мають велику культурну або лінгвістичну специфічність, яку важко відтворити без втрати основної думки. Генералізація допомагає підтримувати зрозумілість та прийняття тексту в новому мовному та культурному контексті, наприклад:

"Why, my dear, you must know, Mrs Long says that Netherfield is taken by a young man of large fortune from the north of England; that he came down on Monday in a chaise and four to see the place, and was so much delighted with it that he agreed with Mr Morris immediately..." [68].

"Ти повинен це знати, мій любий. Місіс Лонг каже, що Незерфілд був орендований молодим багатієм з Північної Англії; що він прибув у понеділок у екіпажі з чотирма конями і був настільки схвильований, що негайно домовився з містером Моррісом..."

У цьому випадку ми не перекладали фразу "*to see the place*", тому що це не потрібно. Українській відповідник передає думку і зберігає зміст навіть без цих слів, тому не варто їх залишати лише тому, що ці слова є в оригіналі. Значення фрази "*to see the place*" в перекладі дотримано, тому у додаванні слів немає потреби, з ними переклад, на нашу думку, буде перевантаженим і неприродним. Фраза "*was so much delighted*" вказує на те що, герой був

вражений, що не може не проявитись за допомогою міміки, а також в інтонації мовлення під час домовленості з містером Моррісом.

Компенсація – це вирішення проблеми або невідповідності в перекладі шляхом введення компенсуючих заміни в частинах тексту. Це може включати зміни в граматичних формах, структурі речення, виборі термінів чи в інших аспектах перекладу з метою збереження сенсу та точності [29]. Наприклад, якщо в перекладі одного висловлення виникає проблема з точністю чи культурною адаптацією, перекладач може вирішити цю проблему шляхом внесення змін у деякі частини речення або тексту. Це дозволяє забезпечити більш повний та точний переклад. Цей прийом уживається у тих випадках, коли необхідно передати саме мовні особливості оригіналу, які не мають відповідників у мові перекладу. Розглянемо це на прикладі:

"Your mother will never see you again if you do not marry Mr. Collins, and I will never see you again if you do." Elizabeth could not but smile at such a conclusion of such a beginning... [68]

"Якщо ти не вийдеш заміж за містера Коллінза, ти не зможеш побачити свою матір, а якщо вийдеш, то не побачишся зі мною." Елізабет не могла не посміхнутися від такого завершення вражаючого початку.

Також у даному випадку фраза *"could not but smile"* вказує на те, що Елізабет, вислухавши промову місіс Беннет, сприймає її несерйозно, тим самим знову вивляючи свою гордість.

"Субституція — це заміна одного мовного елемента іншим» [19, с. 93]. У цьому прикладі представлена словесна заміна. В оригінальному тексті дієслово *«marry»* потім замінено виразом *«will»*. У перекладі ж видно використання прийому компенсації для передачі смислу оригінального тексту, де в оригіналі є деяке логічне протиставлення. Оригінальне висловлення містить загрозу подвійної втрати: персонаж може втратити як матір, так і співбесідника, в залежності від його вибору. У перекладі відсутнє протиставлення *"and"* між двома умовами, в нашому перекладі використання

двох речень і "а" створює відповідне компенсуюче протиставлення для збереження сенсу та логічності в українському тексті

Аналізуючи тип передачі англomовних номінацій на позначення почуття гордості у творі Джейн Остін "Гордість та упередження" українською мовою, було виявлено, що прийоми генералізації, транспозиції, модуляції та компенсації застосовуються найменше (5,7%, 5,1%, 6,9% та 6,2% відповідно). Найпопулярнішими способами перекладу є еквівалентність (30,3%) і адаптація (20,1%).

Зображена нижче діаграма (див. Рис. 3.2) представляє відсоткове відношення способів перекладу почуття гордості в аналізованих літературних творах.

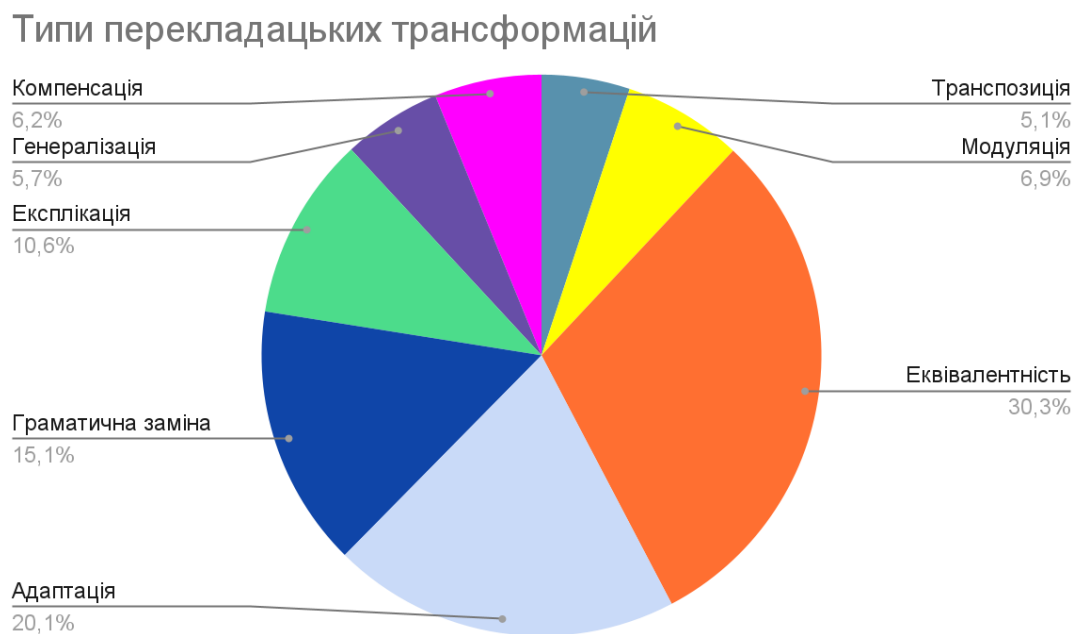

Рис. 3.2. Відсоткове співвідношення перекладацьких трансформацій

Отже, аналіз фактичного матеріалу дозволив установити, що при виборі способу перекладу застосування одного зі способів в перекладацькому процесі діє рідко. Як правило, більшість текстових фрагментів перекладаються із застосуванням декількох способів, проте один з них є провідним і визначає характер відносин між текстом оригіналу та текстом перекладу в цілому, диктуючи й умови розчленовування вихідного тексту, і визначення одиниць

перекладу, а також вибір перекладацьких прийомів, за допомогою яких вихідний текст безпосередньо перетворюється в текст перекладу. Найбільш вживаними та продуктивними прийомами перекладу висловлень, що передають почуття гордості, є еквівалентність, адаптація та граматична заміна.

Висновки до розділу 3

Для визначення способу перекладу вербального та невербального представлення почуття гордості в англомовних художніх текстах використовуються такі перекладацькі трансформації: транспозиція, модуляція, еквівалентність, адаптація, граматична заміна, експлікація, генералізація та компенсація, за допомогою яких вихідний текст перетворюється в текст перекладу.

За результатами дослідження встановлено, що емотивні значення гордості, що виражається за допомогою вербальних і невербальних засобів у літературному творі розподіляються за вираженими емоціями на позитивні (49%), нейтральні (20%) й негативні (31%), які, у свою чергу, розрізняються за ступенем інтенсивності їхнього вираження у комунікації. У результаті проведеного аналізу було також з'ясовано, що в словниковому складі обох мов лексика з позитивною оцінною семантикою позначення гордості вживається значно частіше, ніж лексика з негативною і нейтральною семантикою.

Було визначено, що при виборі того чи іншого способу перекладу застосування одного зі способів при перекладі діє рідко, так як одночасно можуть бути застосовані декілька способів, проте лише один з них залишається провідним. Найбільш уживаними та продуктивними прийомами перекладу є граматична заміна (15,1%), еквівалентність (30,3%) та адаптація (20,1%).

ВИСНОВКИ

Проведені в обсязі магістерської роботи аналіз стану дослідження, теоретичні обґрунтування, що базувалися на засадах аналізу вираження почуття гордості у художніх текстах за допомогою вербальних і невербальних засобів, дозволяють зробити такі висновки.

У ході теоретичного аналізу встановлено, що почуття гордості доцільно трактувати як складний емоційний стан, що виникає у результаті особистих досягнень чи завдяки прийняттю успіхів інших індивідів, які є вагомими чи несуть певну цінність для мовця, та який виконує важливу роль у комунікації. Показано, що здебільшого це почуття є вербальним вираженням особистої гідності, внутрішнього задоволення чи позитивної самооцінки.

З'ясовано, що почуття гордості передається в художньому творі завдяки взаємодії виразних засобів. Загалом, спілкування та вираження гордості в художніх текстах взаємодіють, передаючи емоційний стан героїв, за рахунок відповідних лексичних одиниць, фразеологізмів, синтаксичних конструкцій, інтонаційної тональності мовлення, граматичних особливостей та фігур мовлення.

У художньому тексті невербальні засоби гордості виявляються через використання так званих соматизмів і соматичних висловлювань. Описуючи зовнішню поведінку персонажа під час спілкування, ці елементи допомагають створити комплексний, точний та переконливий образ героя, який відображає його думки, почуття, ставлення до світу та погляди на життя. Використання невербальних засобів вираження почуття гордості спрямоване на формування психологічного портрета персонажа, що характеризує його психологічні особливості, вихованість, освітній рівень і розкриває його внутрішній світ та його відчуття своєї позиції у цьому світі, дозволяючи читачеві відчути всі думки і переживання героя.

У роботі було розглянуто 101 текстовий фрагмент з різних художніх творів, у яких було виокремлено мовні засоби на позначення почуття гордості

та здійснено аналіз на предмет застосування різних способів перекладу (дослівний, трансформаційний та еквівалентний). Розгляд обраних фрагментів, які передають почуття гордості, показав, що його емотивні значення розподіляються за вираженими емоціями на позитивні (49%), негативні (31%) і нейтральні (20%). За результатами аналізу відтворення в українському перекладі художніх творів вербальних і невербальних засобів на позначення гордості було виявлено, що найпоширенішим прийомом є трансформаційний (54%), а також нерідко використовуються еквівалентний (26%) та дослівний (20%) способи перекладу.

Установлено, що при виборі того чи іншого способу перекладу застосування одного з них при перекладі застосовується нечасто. У процесі визначення способу перекладу невербальних компонентів комунікації "почуття гордості", вжитих в англомовних художніх текстах, було зареєстровано такі перекладацькі трансформації: транспозиція, модуляція, еквівалентність, адаптація, граматична заміна, експлікація, генералізація та компенсація, за допомогою яких вихідний текст перетворюється в текст перекладу. При цьому найпоширенішими способами передачі почуття гордості мовою перекладу є граматична заміна (30,3 %) та адаптація (20,1 %).

Таким чином, представлення в художньому творі почуття гордості сприяє ефективнішому донесенню інформації до читача, розширює дискурсивний і експресивний потенціал тексту, його функційно-прагматичну спрямованість. Подальші дослідження можуть зосереджуватися на вивченні лінгвокультурних та психоенергетичних аспектів перекладу вербальних і невербальних засобів на позначення почуття гордості.

Отже, у процесі дослідження було досягнуто всі поставлені завдання, а саме: розглянуто та систематизовано вербальні й невербальні засоби вираження гордості в англійській мові, проаналізовано художні твори, які присвячені темі гордості, виявлено специфічні особливостей перекладу мовних засобів на позначення гордості з англійської на українську мову.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Абабілова Н. М. Особливості відтворення соматичного компоненту фразеологічних одиниць в англо-українському перекладі. *Актуальні проблеми філології та перекладознавства*. 2015. Вип. 8. С. 3–5.
2. Алиєва А. Д., Костик Є. В. Особливості перекладу англійських ідіом. *Nova filologia*. 2023. № 89. С. 9–14. URL: <https://doi.org/10.26661/2414-1135-2023-89-1> (дата звернення: 11.12.2023).
3. Андрейко Л. В. Стратегії очуження та одомашнення при перекладі інтертекстуальних одиниць у художньому творі. *Філологічні трактати*. 2015. Т. 7, № 3. С. 7–13.
4. Бабич Н. Д. Фразеологія української мови : навч. посіб. Чернівці : [б. в.], 1971. Т. 2. 91 с.
5. Бацевич Ф. Основи комунікативної девіатології. Львів : Львів. нац. ун-т ім. І.Франка, 2000. 236 с.
6. Біла І. Види невербальних засобів спілкування. *Перспективи та інновації науки*. 2023. № 14(32). URL: [https://doi.org/10.52058/2786-4952-2023-14\(32\)-600-612](https://doi.org/10.52058/2786-4952-2023-14(32)-600-612) (дата звернення: 11.12.2023).
7. Біличенко О. Функціональні особливості художньої літератури в системі соціальної комунікації. *Вісник Книжкової палати*. 2011. № 2 (175). С. 47–50.
8. Богачов А. Можливість перекладу. До герменевтичної феноменології перекладу. *Філософська думка*. 2010. № 3. С. 5–21.
9. Бокова П. М. Лінгвістичні проблеми перекладу художньої літератури. *Проблеми семантики слова, речення та тексту*. 2009. Вип. 22. С. 46–55.
10. Борщевський С. "Перекладач не повинен перекладати того автора, який йому близький". *Українська літературна газета*. 2020. 4 груд. С. 8–19, 20.

11. Бук С. Н. Основи статистичної лінгвістики : навч.-метод. посіб. Львів : Львів. нац. ун-т ім. І.Франка, 2008. 124 с.
12. Вакуленко М. О. Деякі сучасні проблеми стандартизації української термінології. *Проблеми семантики, прагматики та когнітивної лінгвістики*. 2010. Вип. 17. С. 71–78.
13. Вербальні та невербальні засоби актуалізації емоційного стану в художньому англomовному дискурсі : thesis / Ю. В. Косенко та ін. 2012. URL: <http://essuir.sumdu.edu.ua/handle/123456789/26180> (дата звернення: 11.12.2023).
14. Виноградська Ю. О. Статус невербальних засобів у художньому дискурсі : thesis. 2010. URL: <http://essuir.sumdu.edu.ua/handle/123456789/17784> (дата звернення: 11.12.2023).
15. Воробйова Т., Смалько Л. Назви художніх творів та заголовки як перекладацька проблема (на матеріалах англomовної художньої літератури в перекладах українською). *Лінгвостилістичні студії*. 2018. С. 140–151. URL: <https://doi.org/10.29038/2413-0923-2018-8-140-151> (дата звернення: 11.12.2023).
16. Гавдида Н. Твори художньої літератури крізь призму української ментальності. *Визвольний шлях*. 2006. Кн. 9. С. 32–44.
17. Голубенко Н. Застосування перекладацьких стратегій е. честермана до передачі модальності художнього тексту. *Наукові праці міжрегіональної академії управління персоналом. філологія*. 2022. № 1. С. 12–17. URL: <https://doi.org/10.32689/maup.philol.2022.1.2> (дата звернення: 11.12.2023).
18. Горпинич В. О. Будова слова і словотвір. К., 1977. 118 с.
19. Гриценко П. Ю. Академічне мовознавство у викликах сьогодення. *Вісник Національної академії наук України*. 2016. № 5. С. 92–95.
20. Грищук О. Міжкультурні особливості невербальних засобів спілкування (на матеріалі української та британської лінгвокультур). *Scientia*

est potentia: молодіжний науковий вісник інституту іноземної філології. 2016. № 3. С. 15–17.

21. Дука М. В. Експериментальна перевірка ефективності методики навчання майбутніх філологів розуміння невербальних засобів комунікації у творах сучасної англомовної художньої літератури. *Педагогічні науки: теорія, історія, інноваційні технології*. 2014. № 4 (38). С. 162–171.

22. Дячук А. Декомпресія як засіб адекватного перекладу художньої літератури. *Актуальні проблеми романо-германської філології та прикладної лінгвістики*. 2013. Вип. 1 (5). С. 62–67.

23. Жулавська О. О. Відтворення англійських синестезійних метафор слухових відчуттів в українських перекладах. *Вісник Харківського національного університету імені В.Н. Каразіна. Серія "Іноземна філологія. Методика викладання іноземних мов"*. 2019. Вип. 89. С. 29–35.

24. Заболотна Т. Роль вербальних і невербальних засобів вираження емоцій у художньому тексті. *Теоретична і дидактична філологія*. 2023. № 36. С. 153–163. URL: <https://doi.org/10.31470/2309-1517-2023-36-153-163> (дата звернення: 11.12.2023).

25. Засекін С., Засекіна Д. Гендерна когнітивна та поведінкова асиметрія в перекладі. *East european journal of psycholinguistics*. 2016. Т. 3, № 2. С. 121–131. URL: <https://doi.org/10.29038/eejpl.2016.3.2.zas> (дата звернення: 11.12.2023).

26. Іваніна Т. В. Структурно-семіотичний підхід до аналізу тексту. *Держава та регіони. Гуманітарні науки*. 2008. № 1. С. 36–39.

27. Кайсіна Д. М. Англомовний дискурс ідеації: стратегії комунікативного впливу (на матеріалі інтернет-платформи TED) : thesis. 2018. URL: <http://dspace.univer.kharkov.ua/handle/123456789/14413> (дата звернення: 11.12.2023).

28. Кобяков О. М., Віннікова О. М. Лінгвофілософські засади інтерпретації англомовних текстів : thesis. 2008. URL:

<http://essuir.sumdu.edu.ua/handle/123456789/14454> (дата звернення: 11.12.2023).

29. Колесник А. Особливості розвитку сучасної літератури. *Наука сьогодні: від досліджень до стратегічних рішень* / chair Л. Мірошніченко. 2020. URL: <https://doi.org/10.36074/25.09.2020.v3.05> (дата звернення: 12.12.2023).

30. Колодій Б. М. Порівняльний аналіз українських і англійських часток (на матеріалі англійських перекладів української художньої літератури). *Мовні і концептуальні картини світу*. 2004. Вип. 10. С. 281–290.

31. Комплементарність вербальних і невербальних засобів мови : thesis / Ю. В. Косенко та ін. 2009. URL: <http://essuir.sumdu.edu.ua/handle/123456789/16914> (дата звернення: 11.12.2023).

32. Костусяк Н., Приймачок О. Текстові лакуни міжслов'янського художнього перекладу в аспекті міжкультурної комунікації. *Лінгвостилістичні студії*. 2019. С. 65–78. URL: <https://doi.org/10.29038/2413-0923-2019-11-65-78> (дата звернення: 11.12.2023).

33. Мазуркевич О. Р. Виховна сила художньої літератури. К., 1960. 44 с.

34. Мельник Л. Інтертекстуальність і переклад. *Філологічний дискурс*. 2017. Вип. 6. С. 238–246.

35. Мушніна О. О. Граматичні особливості українського перекладу англійської науково-технічної та художньої прози : дис. ... канд. філол. наук : 10.02.16. Київ, 2005. 250 с.

36. Ніколаєва Т. Особливості художнього перекладу з української на англійську мову. *Проблеми гуманітарних наук. серія "філологія"*. 2018. Вип. 42. С. 119–127.

37. Підмурний В. Д. Релігія перекладу. *Софія*. 2018. № 3 (12). С. 102–104.

38. Рогозін Л. Л. Сучасна українська літературна мова. К., 1966. 95 с.

39. Савицька О. Роль невербальних компонентів комунікації при формуванні "першого враження" про співрозмовника у процесі спілкування. *Освіта регіону*. 2010. № 1. С. 89–93.
40. Словник іншомовних слів. Київ : Головна ред. укр. рад. енциклопедії, 1977. 775 с.
41. Удовіченко Г. М., Куц М. О. Мова художнього твору як предмет мовностилістичного дослідження. *Collection of scientific works "visnyk of zaporizhzhya national university philological sciences"*. 2021. № 1. С. 170–175. URL: <https://doi.org/10.26661/2414-9594-2021-1-24> (дата звернення: 12.12.2023).
42. Швед Є. В. Переклад невербальних одиниць в англomовних художніх текстах : master's thesis. 2022. URL: <https://essuir.sumdu.edu.ua/handle/123456789/87428> (дата звернення: 12.12.2023).
43. Andreichuk N. Contrastive analysis of somatic phraseologisms in English and Ukrainian. *International conference on the experience of designing and application of CAD systems in microelectronics*, Slavske, Ukraine. URL: <https://doi.org/10.1109/cadsm.2003.1255147> (date of access: 11.12.2023).
44. Ball G. G., Schachter S. Emotion, obesity, and crime. *The American Journal of psychology*. 1973. Vol. 86, no. 1. P. 214. URL: <https://doi.org/10.2307/1421867> (date of access: 12.12.2023).
45. BBC News Україна. Чому гордість - життєво необхідне почуття. URL: <https://www.bbc.com/ukrainian/vert-fut-46227483> (date of access: 11.12.2023).
46. Encyclopedia of emotion. *Choice reviews online*. 2011. Vol. 48, no. 07. P. 48–3641–48–3641. URL: <https://doi.org/10.5860/choice.48-3641> (date of access: 12.12.2023).
47. Hall J. A., Horgan T. G., Murphy N. A. Nonverbal communication. *Annual review of psychology*. 2019. Vol. 70, no. 1. P. 271–294. URL:

<https://doi.org/10.1146/annurev-psych-010418-103145> (date of access: 11.12.2023).

48. Heywood D., Parker J. Language interpretation and meaning. *The pedagogy of physical science*. Dordrecht, 2009. P. 93–112. URL: https://doi.org/10.1007/978-1-4020-5271-2_5 (date of access: 11.12.2023).

49. Johnson M. K. Joy: a review of the literature and suggestions for future directions. *The Journal of Positive psychology*. 2019. Vol. 15, no. 1. P. 5–24. URL: <https://doi.org/10.1080/17439760.2019.1685581> (date of access: 12.12.2023).

50. Kendon A. Language and gesture: unity or duality?. *Language and gesture*. 2000. P. 47–63. URL: <https://doi.org/10.1017/cbo9780511620850.004> (date of access: 12.12.2023).

51. Kucher Z. Проблема використання перекладацьких трансформацій у процесі перекладу художнього тексту. *Мова: кодифікація, компетенція, комунікація*. 2019. № 1. С. 40–49. URL: <https://doi.org/10.24025/2707-0573.1.2019.169442> (дата звернення: 12.12.2023).

52. Luft S. Cassirer's philosophy of symbolic forms. *Idealistic studies*. 2004. Vol. 34, no. 1. P. 25–47. URL: <https://doi.org/10.5840/idstudies200434113> (date of access: 11.12.2023).

53. Morozova I., Pozharytska O. Literary characters and their verbal mimicry through the prism of gestalt analysis. *Arab world english journal*. 2021. Vol. 12, no. 2. P. 457–468. URL: <https://doi.org/10.24093/awej/vol12no2.31> (date of access: 12.12.2023).

54. N.m. H., O.i. K. Parallel translation corpus: advances and application examples in the analysis of fiction. *South archive (philological sciences)*. 2020. No. 84. P. 134–143. URL: <https://doi.org/10.32999/ksu2663-2691/2020-84-21> (date of access: 12.12.2023).

55. O.o. Z. Retention of the touch synesthetic metaphors in english-ukrainian translations of fiction. *South archive (philological sciences)*. 2021. No. 88. P. 64–73. URL: <https://doi.org/10.32999/ksu2663-2691/2021-88-7> (date of access: 12.12.2023).

56. Parrott W. G. Positive side of negative emotions. Guilford Publications, 2014. 304 p.
57. Paxson J. J. Poetics of personification. Cambridge University Press, 2011.
58. Plutchik R. A study of facial expression in the light of a new theory of emotion. *Acta psychologica*. 1961. Vol. 19. P. 492. URL: [https://doi.org/10.1016/s0001-6918\(61\)80216-3](https://doi.org/10.1016/s0001-6918(61)80216-3) (date of access: 11.12.2023).
59. Plutchik R. Psychophysiology of individual differences with special reference to emotions. *Annals of the new york academy of sciences*. 1966. Vol. 134, no. 2 The Biology o. P. 776–781. URL: <https://doi.org/10.1111/j.1749-6632.1966.tb43062.x> (date of access: 12.12.2023).
60. Prokopovych L., Popovych N., Kurylo O. National and regional specifications of nonverbal communication means. *International scientific journal «Education and Science»*. 2019. Vol. 2(27), no. 1. P. 133–137. URL: [https://doi.org/10.31339/2617-0833-2019-2\(27\)-133-137](https://doi.org/10.31339/2617-0833-2019-2(27)-133-137) (date of access: 12.12.2023).
61. Shulzhuk N. Особливості лінгвістичного аналізу художнього тексту як прагматично-комунікативної єдності. *Лінгвостилістичні студії*. 2019. С. 203–211. URL: <https://doi.org/10.29038/2413-0923-2019-10-203-211> (дата звернення: 12.12.2023).
62. S.I.K. Literary translation as the unique overlap of the mental structures of the author and the translator. *South archive (philological sciences)*. 2021. No. 85. P. 154–157. URL: <https://doi.org/10.32999/ksu2663-2691/2021-85-25> (date of access: 12.12.2023).
63. Staff M. D. Macmillan Australian dictionary. Pan Macmillan Australia Pty, Limited, 2015. 1440 p.
64. The Cambridge dictionary of linguistics. *Reference reviews*. 2014. Vol. 28, no. 7. P. 31–32. URL: <https://doi.org/10.1108/rr-06-2014-0146> (date of access: 12.12.2023).

65. Tsyntar N. Verbalization of emotions with the help of interjections and emotive evaluative lexis in English literary discourse of the female writers. *Young scientist*. 2019. Vol. 2, no. 66. URL: <https://doi.org/10.32839/2304-5809/2019-2-66-16> (date of access: 11.12.2023).

СПИСОК ДЖЕРЕЛ ІЛЮСТРАТИВНОГО МАТЕРІАЛУ

66. Achebe C. Things Fall Apart. Penguin Books, Limited, 2004.
67. Adichie C. N. Americanah. Fourth Estate Ltd, 2013.
68. Austen J. Pride and Prejudice: Pride and Prejudice Book. Independently Published, 2018.
69. Fitzgerald F. Great Gatsby. Independently Published, 2022.
70. Homer H. Iliad. Independently Published, 2019.
71. James J. Portrait of the Artist as a Young Man. Penguin Books, Limited, 2011.
72. Jane A. Jane Austen's Emma. Independently Published, 2020. 349 p.
73. Maugham W. S. Painted Veil. Penguin Random House, 2009.
74. Rowling J. K. Harry Potter. Bloomsbury Publishing Plc, 2001.
75. Salinger J. D. Catcher in the Rye. Signet, 1959.
76. Shakespeare W. Macbeth: A Tragedy. HarperCollins Publishers, 2014.
77. Tan A. The Joy Luck Club. New York : Ivy Books, 1990. 332
78. Translation of The Great Gatsby by Pinchevskyi M. URL: file:///C:/Users/DELL/Downloads/Velykyi_Hetsbi_vyd_2016_.pdf
79. Translation of Picture of Dorian Gray by Dotsenko R.. URL: <https://www.ukrlib.com.ua/world/printit.php?tid=21>
80. Vaughan B. K. Pride of Baghdad. Vertigo, 2008. 136 p.
81. Wilde O. Picture of Dorian Gray. Independently Published, 2021.

ДОДАТКИ

Додаток А

Перелік ілюстративного матеріалу

Таблиця А.1

Перелік текстових фрагментів художнього стилю, у контексті яких
ужито компонент почуття гордості

№	Текстовий фрагмент англійською мовою	Переклад фрагменту англійською мовою	Засіб вираження
1.	Head held high	З гідно піднятою головою	мова тіла та поза
2.	Beaming smile	Яскрава посмішка	міміка, вираз обличчя
3.	Glowing with confidence	Випромінювати впевненість	внутрішнє почуття
4.	Eyes gleaming	Очі блищать	міміка, вираз обличчя
5.	Standing tall	Впевнено стояти	мова тіла та поза
6.	Elevated chin	Підняте підборіддя	мова тіла та поза
7.	Raised eyebrows	Підняті брови	мова тіла та поза
8.	Beaming with success	Блищати від успіху	внутрішнє почуття
9.	Shoulder back	Розправити плечі	мова тіла та поза
10.	Chest swelling with pride	Груди наповнюються від гордості	внутрішнє почуття
11.	Monumental aura	Монументальна аура	внутрішнє почуття
12.	Honor in the eyes	Честь в очах	внутрішнє почуття
13.	Prideful smirk	Горда усмішка	міміка, вираз обличчя
14.	Dominant posture	Домінуюча поза	мова тіла та поза
15.	Radiating self-love	Випромінювання самозакоханості	внутрішнє почуття
16.	Glorious self-admiration	Горде самомилування	внутрішнє почуття
17.	"Old Sport"	Приятель	лексичний (епітет)
18.	"I am the son of some wealthy people in the Middle West—all dead now."	«Я народився на Середньому Заході, в заможній родині. Батьків моїх уже немає в живих»	лексичний (епітет)

19.	"I was brought up in America but educated at Oxford , because all my ancestors have been educated there for many years."	«Виріс я в Америці, але вчився в Оксфорді, за сімейною традицією. Всі мої предки віддавна вчилися в Оксфорді»	лексичний (метафора)
20.	" Can't repeat the past? Why of course you can!"	"Минуле повернути неможливо. Ще й як можливо!"	лексичний (риторичне питання)
21.	"I've got a nice place here."	«Мені тут подобається».	лексичний (іронія)
22.	"I've been everywhere and seen everything and done everything ."	«Я був тутешній, я був старожил, я показував дорогу іншим!».	лексичний (гіпербола)
23.	"Civilization's going to pieces ."	«Цивілізація стоїть на краю загибелі»	лексичний (гіпербола)
24.	"My family all died and I came into a good deal of money ."	«Всі мої рідні померли, і я успадкував чималий капітал».	лексичний (епітет)
25.	" Sophisticated —God, I'm sophisticated! "	«Вишуканий, боже, я вишуканий!»	лексичний (епітет)
26.	"I hope she'll be a fool — that's the best thing a girl can be in this world, a beautiful little fool ."	«Тільки дай Боже, щоб вона виросла дурненькою, бо в цьому нашому житті жінці найкраще бути дурненькою лялечкою».	лексичний (іронія)
27.	"I married him because I thought he was a gentleman ."	«Я вийшла за нього, тому що вважала його джентльменом».	лексичний
28.	"I've never seen such — such beautiful shirts before."	«Я ніколи не бачила таких... таких гарних сорочок».	лексичний (епітет)
29.	"They're a rotten crowd ...You're worth the whole damn bunch put together."	«Вони — гнілі люди... Ви варті всієї клятої групи разом».	лексичний (епітет)
30.	"Gatsby believed in the green light, the orgastic future that year by year recedes before us."	«Гетсбі вірив у зелений вогник, у здійснення всіх ба-жань, у майбутнє щастя, що з року в рік не дається нам у руки».	лексичний (метафора)
31.	"You can't repeat the past ."	«Минуле повернути неможливо».	лексичний (антитеза)
32.	"Gatsby, who represented everything for which I have an unaffected scorn ."	«Гетсбі, кот-рий уособлював усе те, що я глибоко зневажаю».	лексичний

33.	"His station wagon scampered like a brisk yellow bug to meet all trains."	«Його фургончик, мов прудкий жов-тий жук, бігав до станції зустрічати кожний поїзд».	лексичний (порівняння)
34.	"On buffet tables, garnished with glistening hors-d'oeuvre , spiced baked hams crowded against salads of harlequin designs and pastry pigs and turkeys bewitched to a dark gold ."	«На столах, між принадних закусок, громадилися нашпиго-вані прянощами окісти, пістряві, мов убір арлекіна, са-лати, поросята в тісті й індики, в чародійський спосіб перетворені на червоне золото».	лексичний (гіпербола та порівняння)
35.	"We went to the table, Gatsby and I, with the high purpose of not actually dining in the garden."	«Ми з Гетсбі підійшли до столу, маючи високу мету не вечеряти в саду».	лексичний (епітет)
36.	"Her voice is full of money ."	«В її голосі «бринять гроші»».	лексичний (метафора)
37.	"A young farmer, whether on horseback or on foot, is the very last sort of person to raise my curiosity ."	«Молодий фермер, чи то на коні, чи то піший, — це остання людина, яка викликає в мені інтерес»	лексичний (антитеза)
38.	"I am to take the liberty , if I can, of waiting on my lord and master this evening."	«Це буде сміливо, якщо зможу, цього вечора дочекатися мого лорда й господарям	лексичний (антитеза)
39.	"People disappeared, reappeared, made plans to go somewhere, and then lost each other, searched for each other , found each other a few feet away."	«Якісь люди з'явля-лися, зникали, домовлялися кудись іти, губили одне одно-го, шукали й знову знаходили на відстані трьох кроків».	лексичний (паралельна конструкція та повторення)
40.	" Pride and Prejudice "	«Гордість і упередження»	лексичний (метафора)
41.	"He is the proudest, most disagreeable man in the world."	«Він виявився наймарнославною та найнеприємнішою особою на цілому світі».	лексичний (епітет)

42.	"Mr. Darcy soon drew the attention of the room by his fine, tall person, handsome features, noble man... "	«Містер Дарсі, незабаром прикував увагу всіх присутніх у кімнаті своєю елегантною, високою статурою, гарними рисами обличчя, шляхетною зовнішністю...»	лексичний (епітет)
43.	"He spoke well; but there were feelings besides those of the heart to be detailed; and he was not more eloquent on the subject of tenderness than of pride. "	«Він говорив добре; проте є ще почуття, крім тих, що в серці, що треба було розкрити; і він був не менш елоквентний на тему ніжності, ніж гордості».	лексичний (антитеза)
44.	"She is tolerable , but not handsome enough to tempt me."	«Напевно, вона терпима, але недостатньо красива, щоб спокусити мене».	лексичний (епітет)
45.	"There is a stubbornness about me that never can bear to be frightened at the will of others. My courage always rises at every attempt to intimidate me."	«У мене є така впертість, що я ніколи не можу злякатися з волі інших. Моя мужність завжди зростає при кожній спробі мене залякати».	лексичний
46.	"I am most seriously displeased. "	«Я дуже незадоволений».	лексичний (епітет)
47.	"I am entitled to know all his dearest concerns. "	«Я маю право знати про всі його найдорожчі турботи».	лексичний (епітет)
48.	"Miss Eliza Bennet," said Miss Bingley, "despises cards. She is a great reader , and has no pleasure in anything else."	«Міс Еліза Беннет, — сказала міс Бінглі, — зневажає карти. Вона чудово читає й нічого іншого не отримує задоволення».	лексичний (епітет)
49.	"I lay it down as a general rule, Harriet, that if a woman doubts as to whether she should accept a man or not, she certainly ought to refuse him."	— Я вважаю за загальне правило, Гаррієт, що якщо жінка сумнівається, чи варто їй приймати чоловіка, вона, звичайно, повинна йому відмовити.	лексичний (антитеза)
50.	"Single women have a dreadful propensity for being poor, which is one very strong argument in favor of matrimony."	«Самотні жінки мають жахливу схильність до бідності, що є одним із дуже вагомих аргументів на користь шлюбу».	лексичний (епітет)
51.	"A woman must have a thorough knowledge of music, singing, drawing, dancing, and the modern languages."	«Жінка повинна досконало знати музику, вокал, малювання, танці та сучасні мови».	лексичний (епітет)

52.	"I never have been in love ; it is not my way , or my nature; and I do not think I ever shall."	«Я ніколи не була закохана; це не моя доля або моя природа; і я не думаю, що коли-небудь буде».	лексичний (антитеза)
53.	"At his own house he unfolded his character in a very opposite manner to his cousin's; for he had so much the look of Mr. Darcy ..."	«У власному домі його характер розкрився протилежно характеру свого двоюрідного брата; адже він був дуже схожий на містера Дарсі...»	лексичний (порівняння)
54.	" Vanity , not love, has been my folly."	«Марнославство, а не любов, було моєю дурістю».	лексичний
55.	" Vanity and pride are different things , though the words are often used synonymously."	«Марнославство і гордість — різні речі, хоча ці слова часто вживаються як синоніми».	лексичний (антитеза)
56.	"All hail , Macbeth! Hail to thee, Thane of Glamis! All hail, Macbeth! Hail to thee, Thane of Cawdor! All hail, Macbeth, that shalt be king hereafter!"	«Вітаю, Макбет! Вітаю тебе, тан Глამіс! Вітаю, Макбет! Вітаю тебе, тан Кавдор! Вітаю, Макбет, який стане королем у майбутньому!»	лексичний
57.	"I am Thane of Cawdor: If good, why do I yield to that suggestion Whose horrid image doth unfix my hair And make my seated heart knock at my ribs, Against the use of nature?"	«Я тан Каудору: якщо добре, то чому я піддаюся цій пропозиції, Чий жахливий образ розпускає моє волосся І змушує моє сидяче серце стукати в ребра, Проти використання природи?»	лексичний (метафора)
58.	"Glamis, thou art; and Cawdor; and shalt be What thou art promised. Yet do I fear thy nature; It is too full o' the milk of human kindness ."	«Глеміс, ти є; і Кодор; і будеш тим, чим тобі обіцяно. Але я боюся твоєї природи; вона надто насичена молоком людської доброти».	лексичний (метафора)
59.	"What beast was 't, then, That made you break this enterprise to me? When you durst do it, then you were a man ; And, to be more than what you were, you would Be so much more the man."	«Який це був звір, що склонив тебе викласти мені цей замах? Коли ти осмілився це зробити, ти був справжньою людиною; І, щоб стати більше, ніж ти був, ти став би настільки більше людиною».	лексичний (антитеза)
60.	" Vaulting ambition , which o'erleaps itself And falls on the other."	«Стрімке прагнення, яке перестрибує само себе І падає на інше.».	лексичний (метафора)

61.	"I am in blood Stepped in so far that, should I wade no more, Returning was as tedious as go o'er. "	«Я в крові ступив так далеко, що, якщо я більше не буду боротись, повертатися буде так само нудно, як і йти».	лексичний (порівняння)
62.	"Then live, Macduff: what need I fear of thee? "	«Тоді живи, Макдуффе: чого мені тебе боятися?»	лексичний (риторичне питання)
63.	"I bear a charmed life , which must not yield To one of the women born."	«Я ношу обдароване життя, яке не повинно поступатися жодній із народжених жінок».	лексичний (епітет)
64.	"I will not yield, To kiss the ground before young Malcolm's feet And to be baited with the rabble's curse. Though Birnam Wood became Dunsinane And thou opposed, being of no woman born, Yet I will try the last."	«Я не відступлю, щоб цілувати землю перед ногами молодого Малькольма І бути заманюваним прокляттям натовпу. Хоча Бірнамський ліс став Дансінейном І ти протистоїш, народжений не від жінки, Але я спробую йти до кінця»	лексичний (порівняння)
65.	" Despair thy charm , And let the angel whom thou still hast served Tell thee Macduff was from his mother's womb Untimely ripped."	«Відчуй відчай від свого заклинання, і нехай ангел, якому ти все ще служиш, скаже тобі, що Макдуф був відірваним від утроба своєї матері».	лексичний (порівняння)
66.	"Your castle is surprised; your wife and babies are Savagely slaughtered."	«Ваш замок має таємниці; ваша дружина та діти були жорстоко вбиті».	лексичний
67.	" Fair is foul, and foul is fair. "	«Прекрасне – це потворне, а потворне – це прекрасне».	лексичний (антитеза)
68.	"I am too fond of reading books, and it has affected my brain. "	«Я надто люблю читати книги, і це вплинуло на мій мозок».	лексичний (антитеза)
69.	"I am the only person in the world I would like to know thoroughly."	«Я єдина людина в світі, яку я хотів би знати досконально».	лексичний (антитеза)
70.	"To become the spectator of one's own life...is to escape the suffering of life. "	«Стати глядачем власного життя... означає уникнути страждань життя».	лексичний
71.	"The only way to get rid of a temptation is to yield to it. "	«Єдиний спосіб позбутися спокуси — піддатися їй».	лексичний (антитеза)

72.	"I shall grow old, and horrible, and dreadful. But this picture will always remain young. It will never be older than this particular day of June."	«Я постарію, буду жахливим . Але ця картина завжди залишатиметься молодого. Вона ніколи не стане старшою за цей день червня».	лексичний (метафора)
73.	"The only things worth having are those that are out of reach ."	«Єдине, що варто мати, це те, що недоступне».	лексичний (антитеза)
74.	"When you and he ceased to be great friends, he ceased to be a great artist ."	«Коли ти і він перестали бути великими друзями, він перестав бути великим художником».	лексичний (антитеза)
75.	"There is no such thing as a good influence , Mr. Gray. All influence is immoral— immoral from the scientific point of view ."	«Не існує такого поняття, як хороший вплив, містере Грей. Будь-який вплив аморальний — аморальний з наукової точки зору».	лексичний (антитеза)
76.	"It is your best work , Basil, the best thing you have ever done. You must certainly send it somewhere."	«Це твоя найкраща робота, Безіле, найкраща річ, яку ти коли-небудь робив. Тобі обов'язково треба її кудись відправити».	лексичний (порівняння)
77.	"I was a schoolboy when I thought you were charming. I am a man now ."	«Я був школярем, коли думав, що ти чарівна. Тепер я чоловік».	лексичний (антитеза)
78.	"I adore simple pleasures , they are the last refuge of the complex ."	«Я обожаю доступні розваги, вони останній притулок після складнощів».	лексичний (антитеза)
79.	"Emma knew that she had, but would not own, that without the faults of Jane Fairfax it would have been a preferable alliance."	«Емма знала, але не визнавала, що без недоліків Джейн Ферфакс це був би кращий союз».	лексичний (порівняння)
80.	"I have grown to love secrecy . It seems to be the one thing that can make modern life mysterious or marvelous to us."	«Я полюбив таємницю. Здається, це єдина річ, яка може зробити сучасне життя загадковим або чудовим для нас».	лексичний (метафора)
81.	"People are very fond of giving away what they need most themselves ."	«Люди самі люблять віддавати те, що їм найбільше потрібно».	лексичний (антитеза)

82.	" I made the match myself. It was entirely my doing."	«Я звела цю пару сама. Це повністю моя робота».	лексичний
83.	"My father will hear about this!"	— Мій батько дізнається про це!	лексичний
84.	"Potter, you can't tell me you're going to try out, You must be joking. This is servant stuff , it's not for students to do. Potter, the Triwizard Tournament for champions . The champions get a cash prize and everything! You're going to be at the World Cup, Harry! They're not going to waste a selection on you. You must be out of your tiny little mind!"	«Поттере, ти не можеш сказати мені, що збираєшся спробувати. Ти, мабуть, жартуєш. Це справа слуги, це не для студентів. Поттер, Турнір трьох чаклунів для чемпіонів. Чемпіони отримують грошовий приз і все таке ! Ти будеш на чемпіонаті світу, Гаррі! Вони не збираються витратити на тебе відбір. Ти, мабуть, з'їхав з розуму!"	лексичний (антитеза)
85.	"You are here to learn the subtle science and exact art of potion-making. As there is little foolish wand-waving here, many of you will hardly believe this is magic. I don't expect you will really understand the beauty of the softly simmering cauldron with its shimmering fumes, the delicate power of liquids that creep through human veins, bewitching the mind, ensnaring the senses... I can teach you how to bottle fame, brew glory, even stopper death — if you aren't as big a bunch of dunderheads as I usually have to teach."	«Ви тут, щоб навчитися тонкій науці й точному мистецтву приготування зілля. Оскільки тут мало дурного махання чарівною паличкою, багато хто з вас навряд чи повірить, що це магія. Я не сподіваюся, що ви справді зрозумієте красу тихо киплячий котел із його мерехтливими випарами, делікатна сила рідин, що повзають людськими венами, зачаровуючи розум, захоплюючи почуття... Я можу навчити вас, як розливати славу в пляшки, варити славу, навіть зупиняти смерть — якщо ви ні така велика купа тупів, яку мені зазвичай доводиться викладати».	лексичний
86.	"Gilderoy Lockhart, Order of Merlin, Third Class, Honorary Member of the Dark Force Defense League, and five times winner of Witch Weekly's Most Charming Smile Award."	«Гілдерой Локхарт, орден Мерліна третього ступеня, почесний член Ліги захисту темних сил і п'ятиразовий лауреат нагороди Witch Weekly за найчарівнішу посмішку».	лексичний
87.	"I will have order!"	«Я наведу тут порядки!»	лексичний

Продовж. Табл. А.1

88.	"I am Senior Undersecretary to the Minister and it is an insult to me and to the Ministry if its course is criticized within the walls of this school!"	«Я старший заступник міністра, і це образа для мене та для міністерства, якщо його курс критикують у стінах цієї школи!»	лексичний
89.	"Gryffindor courage!"	«Грифіндорська мужність!»	лексичний
90.	"Weasley is our King!"	— Візлі — наш король!	лексичний
91.	"I, who have gone further than anybody along the path that leads to immortality."	«Я, який пішов далі за всіх на шляху, що веде до безсмертя».	лексичний (порівняння)
92.	"I, who have stolen the real Horcrux and intend to destroy it."	«Я, який викрав справжній горокракс і маю намір його знищити».	лексичний
93.	"CONSTANT VIGILANCE!"	«ПОСТІЙНА ПИЛЬНІСТЬ!»	лексичний
94.	"You know why Moody's in that trunk? Because Mad-Eye Moody is dead."	«Ви знаєте, чому Муді в цьому багажнику? Тому що Шаленоокий Муді мертвий».	лексичний
95.	"Proud? Are you crazy? All those times I could've died and didn't manage it? They'll be furious..."	«Пишаєшся? Ти збожеволів? Усі ті часи, коли я міг померти, але не впорався? Вони будуть у люті...»	лексичний
96.	"Emma Woodhouse, handsome, clever, and rich , with a comfortable home and a happy disposition, seemed to unite some of the best blessings of existence; and had lived nearly twenty-one years in the world with very little to distress or vex her."	«Емма Вудхаус, красива, розумна й багата, із затишним будинком і щасливою вдачею, здавалося, поєднувала в собі деякі з найкращих благ існування; і прожила майже двадцять один рік у світі, мало що її засмучувало чи дратувало.»	лексичний (епітет)
97.	"Dear Non-American Black, when you make the choice to come to America, you become black. Stop arguing. Stop saying I'm Jamaican or I'm Ghanaian. America doesn't care. "	«Шановний чорношкірий неамериканець, коли ти вирішуєш приїхати до Америки, ти стаєш чорним. Припиніть сперечатися. Припиніть говорити, що я житель Ямайки чи Гани. Америку це не хвилює».	лексичний (метафора)

Продовж. Табл. А.1

98.	"A proud heart can survive a general failure because such a failure does not prick its pride."	«Горде серце може пережити загальну невдачу, тому що така невдача не вразить його гордості».	лексичний (епітет)
99.	"A proud man is always looking down on things and people; and, of course, as long as you're looking down, you can't see something that's above you."	«Горда людина завжди дивиться на речі та людей згори; і, звичайно, поки ви дивитесь згори, ви не можете побачити щось, що знаходиться над вами».	лексичний (епітет)
100.	"It is praiseworthy to be brave and fearless, but sometimes it is better to be a coward."	«Бути хоробрим і безстрашним гідно похвали, але іноді краще бути боягузом».	лексичний
101.	"The lizard that jumped from the high iroko tree to the ground said he would praise himself if no one else did."	«Ящірка, яка стрибнула з високого дерева іроко на землю, сказала, що хвалитиме себе, якщо ніхто інший не похвалить».	лексичний (метафора)

Додаток Б

Таблиця Б.1

Способи перекладу текстових фрагментів художнього стилю, у контексті яких ужито компонент почуття гордості

№	Текстовий фрагмент англійською мовою	Переклад фрагменту англійською мовою	Спосіб перекладу
1.	Head held high	З гідно піднятою головою	еквівалентний
2.	Beaming smile	Яскрава посмішка	еквівалентний
3.	Glowing with confidence	Випромінювати впевненість	трансформаційний
4.	Eyes gleaming	Очі блищать	еквівалентний
5.	Standing tall	Впевнено стояти	трансформаційний
6.	Elevated chin	Підняте підборіддя	дослівний
7.	Raised eyebrows	Підняті брови	дослівний
8.	Beaming with success	Блищати від успіху	трансформаційний
9.	Shoulder back	Розправити плечі	дослівний
10.	Chest swelling with pride	Груди наповнюються від гордості	трансформаційний
11.	Monumental aura	Монументальна аура	дослівний
12.	Honor in the eyes	Честь в очах	дослівний
13.	Prideful smirk	Горда усмішка	трансформаційний
14.	Dominant posture	Домінуюча поза	дослівний
15.	Radiating self-love	Випромінювання самозакоханості	трансформаційний
16.	Glorious self-admiration	Горде самомилування	трансформаційний
17.	"Old Sport"	Приятель	еквівалентний
18.	"I am the son of some wealthy people in the Middle West—all dead now."	«Я народився на Середньому Заході, в заможній родині. Батьків моїх уже немає в живих»	еквівалентний
19.	"I was brought up in America but educated at Oxford, because all my ancestors have been educated there for many years."	«Виріс я в Америці, але вчився в Оксфорді, за сімейною традицією. Всі мої предки віддавна вчилися в Оксфорді»	еквівалентний

20.	"Can't repeat the past? Why of course you can!"	"Минуле повернути неможливо.Ще й як можливо!"	трансформаційний
21.	"I've got a nice place here."	«Мені тут подобається».	еквівалентний
22.	"I've been everywhere and seen everything and done everything."	«Я був тутешній, я був старожил, я показував дорогу іншим!».	трансформаційний
23.	"Civilization's going to pieces."	«Цивілізація стоїть на краю загибелі»	трансформаційний
24.	"My family all died and I came into a good deal of money."	«Всі мої рідні померли, і я успадкував чималий капітал».	еквівалентний
25.	"Sophisticated—God, I'm sophisticated!"	«Вишуканий, боже, я вишуканий!»	трансформаційний
26.	"I hope she'll be a fool — that's the best thing a girl can be in this world, a beautiful little fool."	«Тільки дай Боже, щоб вона виросла дурненькою, бо в цьому нашому житті жінці найкраще бути дурненькою лялечкою».	трансформаційний
27.	"I married him because I thought he was a gentleman."	«Я вийшла за нього, тому що вважала його джентльменом».	еквівалентний
28.	"I've never seen such — such beautiful shirts before."	«Я ніколи не бачила таких... таких гарних сорочок».	трансформаційний
29.	"They're a rotten crowd...You're worth the whole damn bunch put together."	«Вони — гнилі люди... Ви варті всієї клятої групи разом».	трансформаційний
30.	"Gatsby believed in the green light, the orgastic future that year by year recedes before us."	«Гетсбі вірив у зелений вогник, у здійснення всіх ба-жань, у майбутнє щастя, що з року в рік не дається нам у руки».	трансформаційний
31.	"You can't repeat the past."	«Минуле повернути неможливо».	еквівалентний
32.	"Gatsby, who represented everything for which I have an unaffected scorn."	«Гетсбі, кот-рий уособлював усе те, що я глибоко зневажаю».	трансформаційний
33.	"His station wagon scampered like a brisk yellow bug to meet all trains."	«Його фургончик, мов прудкий жов-тий жук, бігав до станції зустрічати кожний поїзд».	еквівалентний

34.	"On buffet tables, garnished with glistening hors-d'oeuvre, spiced baked hams crowded against salads of harlequin designs and pastry pigs and turkeys bewitched to a dark gold."	«На столах, між принадних закусок, громадилися нашпиго-вані прянощами окісти, пістряві, мов убір арлекіна, са-лати, поросята в тісті й індики, в чародійський спосіб перетворені на червоне золото».	трансформаційний
35.	"We went to the table, Gatsby and I, with the high purpose of not actually dining in the garden."	«Ми з Гетсбі підійшли до столу, маючи високу мету не вечеряти в саду».	еквівалентний
36.	"Her voice is full of money."	«В її голосі «бринять гроші»».	трансформаційний
37.	"A young farmer, whether on horseback or on foot, is the very last sort of person to raise my curiosity."	«Молодий фермер, чи то на коні, чи то піший, — це остання людина, яка викликає в мені інтерес»	трансформаційний
38.	"I am to take the liberty, if I can, of waiting on my lord and master this evening."	«Це буде сміливо, якщо зможу, цього вечора дочекатися мого лорда й господарям	еквівалентний
39.	"People disappeared, reappeared, made plans to go somewhere, and then lost each other, searched for each other, found each other a few feet away."	«Якись люди з'явля-лися, зникали, домовлялися кудись іти, губили одне одно-го, шукали й знову знаходили на відстані трьох кроків».	трансформаційний
40.	"Pride and Prejudice"	«Гордість і упередження»	еквівалентний
41.	"He is the proudest, most disagreeable man in the world."	«Він виявився наймарнославнішою та найнеприємнішою особою на цілому світі».	трансформаційний
42.	"Mr. Darcy soon drew the attention of the room by his fine, tall person, handsome features, noble man..."	«Містер Дарсі, незабаром прикував увагу всіх присутніх у кімнаті своєю елегантною, високою статурою, гарними рисами обличчя, шляхетною зовнішністю...»	трансформаційний

43.	"He spoke well; but there were feelings besides those of the heart to be detailed; and he was not more eloquent on the subject of tenderness than of pride."	«Він говорив добре; проте є ще почуття, крім тих, що в серці, що треба було розкрити; і він був не менш елоквентний на тему ніжності, ніж гордості».	трансформаційний
44.	"She is tolerable, but not handsome enough to tempt me."	«Напевно, вона терпима, але недостатньо красива, щоб спокусити мене».	трансформаційний
45.	"There is a stubbornness about me that never can bear to be frightened at the will of others. My courage always rises at every attempt to intimidate me."	«У мене є така впертість, що я ніколи не можу злякатися з волі інших. Моя мужність завжди зростає при кожній спробі мене залякати».	трансформаційний
46.	"I am most seriously displeased."	«Я дуже незадоволений».	дослівний
47.	"I am entitled to know all his dearest concerns."	«Я маю право знати про всі його найдорожчі турботи».	трансформаційний
48.	"Miss Eliza Bennet," said Miss Bingley, "despises cards. She is a great reader, and has no pleasure in anything else."	«Міс Еліза Беннет, — сказала міс Бінглі, — зневажає карти. Вона чудово читає й нічого іншого не отримує задоволення».	трансформаційний
49.	"I lay it down as a general rule, Harriet, that if a woman doubts as to whether she should accept a man or not, she certainly ought to refuse him."	— Я вважаю за загальне правило, Гаррієт, що якщо жінка сумнівається, чи варто їй приймати чоловіка, вона, звичайно, повинна йому відмовити.	трансформаційний
50.	"Single women have a dreadful propensity for being poor, which is one very strong argument in favor of matrimony."	«Самотні жінки мають жахливу схильність до бідності, що є одним із дуже вагомих аргументів на користь шлюбу».	трансформаційний
51.	"A woman must have a thorough knowledge of music, singing, drawing, dancing, and the modern languages."	«Жінка повинна досконало знати музику, вокал, малювання, танці та сучасні мови».	еквівалентний
52.	"I never have been in love; it is not my way, or my nature; and I do not think I ever shall."	«Я ніколи не була закохана; це не моя доля або моя природа; і я не думаю, що коли-небудь буде».	еквівалентний

53.	"At his own house he unfolded his character in a very opposite manner to his cousin's; for he had so much the look of Mr. Darcy..."	«У власному домі його характер розкрився протилежно характеру свого двоюрідного брата; адже він був дуже схожий на містера Дарсі...»	еквівалентний
54.	"Vanity, not love, has been my folly."	«Марнославство, а не любов, було моєю дурістю».	трансформаційний
55.	"Vanity and pride are different things, though the words are often used synonymously."	«Марнославство і гордість — різні речі, хоча ці слова часто вживаються як синоніми».	трансформаційний
56.	"All hail, Macbeth! Hail to thee, Thane of Glamis! All hail, Macbeth! Hail to thee, Thane of Cawdor! All hail, Macbeth, that shalt be king hereafter!"	«Вітаю, Макбет! Вітаю тебе, тан Гламіс! Вітаю, Макбет! Вітаю тебе, тан Кавдор! Вітаю, Макбет, який стане королем у майбутньому!»	дослівний
57.	"I am Thane of Cawdor: If good, why do I yield to that suggestion Whose horrid image doth unfix my hair And make my seated heart knock at my ribs, Against the use of nature?"	«Я тан Каудору: якщо добре, то чому я піддаюся цій пропозиції, Чий жахливий образ розпускає моє волосся І змушує моє сидяче серце стукати в ребра, Проти використання природи?»	трансформаційний
58.	"Glamis, thou art; and Cawdor; and shalt be What thou art promised. Yet do I fear thy nature; It is too full o' the milk of human kindness."	«Глеміс, ти є; і Кодор; і будеш тим, чим тобі обіцяно. Але я боюся твоєї природи; вона надто насичена молоком людської доброти».	трансформаційний
59.	"What beast was 't, then, That made you break this enterprise to me? When you durst do it, then you were a man; And, to be more than what you were, you would Be so much more the man."	«Який це був звір, що склонив тебе викласти мені цей замах? Коли ти осмілився це зробити, ти був справжньою людиною; І, щоб стати більше, ніж ти був, ти став би настільки більше людиною».	еквівалентний
60.	"Vaulting ambition, which o'erleaps itself And falls on the other."	«Стрімке прагнення, яке перестрибує само себе І падає на інше.».	еквівалентний
61.	"I am in blood Stepped in so far that, should I wade no more, Returning was as tedious as go o'er."	«Я в крові ступив так далеко, що, якщо я більше не буду боротись, повертатися буде так само нудно, як і йти».	еквівалентний

62.	"Then live, Macduff: what need I fear of thee?"	«Тоді живи, Макдуффе: чого мені тебе боятися?»	трансформаційний
63.	"I bear a charmed life, which must not yield To one of the women born."	«Я ношу обдароване життя, яке не повинно поступатися жодній із народжених жінок».	еквівалентний
64.	"I will not yield, To kiss the ground before young Malcolm's feet And to be baited with the rabble's curse. Though Birnam Wood became Dunsinane And thou opposed, being of no woman born, Yet I will try the last."	«Я не відступлю, щоб цілувати землю перед ногами молодого Малькольма І бути заманюваним прокляттям натовпу. Хоча Бірнамський ліс став Дансінейном І ти протистоїш, народжений не від жінки, Але я спробую йти до кінця»	еквівалентний
65.	"Despair thy charm, And let the angel whom thou still hast served Tell thee Macduff was from his mother's womb Untimely ripped."	«Відчуй відчай від свого заклинання, і нехай ангел, якому ти все ще служиш, скаже тобі, що Макдуф був відірваним від утроба своєї матері».	трансформаційний
66.	"Your castle is surprised; your wife and babies are Savagely slaughtered."	«Ваш замок має таємниці; ваша дружина та діти були жорстоко вбиті».	еквівалентний
67.	"Fair is foul, and foul is fair."	«Прекрасне – це потворне, а потворне – це прекрасне».	еквівалентний
68.	"I am too fond of reading books, and it has affected my brain."	«Я надто люблю читати книги, і це вплинуло на мій мозок».	трансформаційний
69.	"I am the only person in the world I would like to know thoroughly."	«Я єдина людина в світі, яку я хотів би знати досконально».	трансформаційний
70.	"To become the spectator of one's own life...is to escape the suffering of life."	«Стати глядачем власного життя... означає уникнути страждань життя».	дослівний
71.	"The only way to get rid of a temptation is to yield to it."	«Єдиний спосіб позбутися спокуси — піддатися їй».	трансформаційний
72.	"I shall grow old, and horrible, and dreadful. But this picture will always remain young. It will never be older than this particular day of June."	«Я постарію, буду жахливим . Але ця картина завжди залишатиметься молодою. Вона ніколи не стане старшою за цей день червня».	трансформаційний

73.	"The only things worth having are those that are out of reach."	«Єдине, що варто мати, це те, що недоступне».	трансформаційний
74.	"When you and he ceased to be great friends, he ceased to be a great artist."	«Коли ти і він перестали бути великими друзями, він перестав бути великим художником».	трансформаційний
75.	"There is no such thing as a good influence, Mr. Gray. All influence is immoral—immoral from the scientific point of view."	«Не існує такого поняття, як хороший вплив, містере Грей. Будь-який вплив аморальний — аморальний з наукової точки зору».	трансформаційний
76.	"It is your best work, Basil, the best thing you have ever done. You must certainly send it somewhere."	«Це твоя найкраща робота, Безіле, найкраща річ, яку ти коли-небудь робив. Тобі обов'язково треба її кудись відправити».	трансформаційний
77.	"I was a schoolboy when I thought you were charming. I am a man now."	«Я був школярем, коли думав, що ти чарівна. Тепер я чоловік».	трансформаційний
78.	"I adore simple pleasures, they are the last refuge of the complex."	«Я обожнюю доступні розваги, вони останній притулок після складнощів».	еквівалентний
79.	"Emma knew that she had, but would not own, that without the faults of Jane Fairfax it would have been a preferable alliance."	«Емма знала, але не визнавала, що без недоліків Джейн Ферфакс це був би кращий союз».	трансформаційний
80.	"I have grown to love secrecy. It seems to be the one thing that can make modern life mysterious or marvelous to us."	«Я полюбив таємницю. Здається, це єдина річ, яка може зробити сучасне життя загадковим або чудовим для нас».	трансформаційний
81.	"People are very fond of giving away what they need most themselves."	«Люди самі люблять віддавати те, що їм найбільше потрібно».	трансформаційний
82.	"I made the match myself. It was entirely my doing."	«Я звела цю пару сама. Це повністю моя робота».	еквівалентний
83.	"My father will hear about this!"	— Мій батько дізнається про це!	еквівалентний

84.	"Potter, you can't tell me you're going to try out, You must be joking. This is servant stuff, it's not for students to do. Potter, the Triwizard Tournament for champions. The champions get a cash prize and everything! You're going to be at the World Cup, Harry! They're not going to waste a selection on you. You must be out of your tiny little mind!"	«Поттере, ти не можеш сказати мені, що збираєшся спробувати. Ти, мабуть, жартуєш. Це справа слуги, це не для студентів. Поттер, Турнір трьох чаклунів для чемпіонів. Чемпіони отримують грошовий приз і все таке ! Ти будеш на чемпіонаті світу, Гаррі! Вони не збираються витратити на тебе відбір. Ти, мабуть, з'їхав з розуму!"	трансформаційний
85.	"You are here to learn the subtle science and exact art of potion-making. As there is little foolish wand-waving here, many of you will hardly believe this is magic. I don't expect you will really understand the beauty of the softly simmering cauldron with its shimmering fumes, the delicate power of liquids that creep through human veins, bewitching the mind, ensnaring the senses... I can teach you how to bottle fame, brew glory, even stopper death — if you aren't as big a bunch of dunderheads as I usually have to teach."	«Ви тут, щоб навчитися тонкій науці й точному мистецтву приготування зілля. Оскільки тут мало дурного махання чарівною паличкою, багато хто з вас навряд чи повірить, що це магія. Я не сподіваюся, що ви справді зрозумієте красу тихо киплячий котел із його мерехтливими випарами, делікатна сила рідин, що повзають людськими венами, зачаровуючи розум, захоплюючи почуття... Я можу навчити вас, як розливати славу в пляшки, варити славу, навіть зупиняти смерть — якщо ви ні така велика купа тупів, яку мені зазвичай доводиться викладати».	трансформаційний
86.	"Gilderoy Lockhart, Order of Merlin, Third Class, Honorary Member of the Dark Force Defense League, and five times winner of Witch Weekly's Most Charming Smile Award."	«Гілдерой Локхарт, орден Мерліна третього ступеня, почесний член Ліги захисту темних сил і п'ятиразовий лауреат нагороди Witch Weekly за найчарівнішу посмішку».	трансформаційний
87.	"I will have order!"	«Я наведу тут порядки!»	еквівалентний

88.	"I am Senior Undersecretary to the Minister and it is an insult to me and to the Ministry if its course is criticized within the walls of this school!"	«Я старший заступник міністра, і це образа для мене та для міністерства, якщо його курс критикують у стінах цієї школи!»	дослівний
89.	"Gryffindor courage!"	«Грифіндорська мужність!»	дослівний
90.	"Weasley is our King!"	— Візлі — наш король!	дослівний
91.	"I, who have gone further than anybody along the path that leads to immortality."	«Я, який пішов далі за всіх на шляху, що веде до безсмертя».	трансформаційний
92.	"I, who have stolen the real Horcrux and intend to destroy it."	«Я, який викрав справжній горокракс і маю намір його знищити».	трансформаційний
93.	"CONSTANT VIGILANCE!"	«ПОСТІЙНА ПИЛЬНІСТЬ!»	дослівний
94.	"You know why Moody's in that trunk? Because Mad-Eye Moody is dead."	«Ви знаєте, чому Муді в цьому багажнику? Тому що Шаленоокий Муді мертвий».	трансформаційний
95.	"Proud? Are you crazy? All those times I could've died and didn't manage it? They'll be furious..."	«Пишаєшся? Ти збожеволів? Усі ті часи, коли я міг померти, але не впорався? Вони будуть у люті...»	трансформаційний
96.	"Emma Woodhouse, handsome, clever, and rich, with a comfortable home and a happy disposition, seemed to unite some of the best blessings of existence; and had lived nearly twenty-one years in the world with very little to distress or vex her."	«Емма Вудхаус, красива, розумна й багата, із затишним будинком і щасливою вдачею, здавалося, поєднувала в собі деякі з найкращих благ існування; і прожила майже двадцять один рік у світі, мало що її засмучувало чи дратувало. .»	трансформаційний
97.	"Dear Non-American Black, when you make the choice to come to America, you become black. Stop arguing. Stop saying I'm Jamaican or I'm Ghanaian. America doesn't care."	«Шановний чорношкірий неамериканець, коли ти вирішуєш приїхати до Америки, ти стаєш чорним. Припиніть сперечатися. Припиніть говорити, що я житель Ямайки чи Гани. Америку це не хвилює».	трансформаційний
98.	"A proud heart can survive a general failure because such a failure does not prick its pride."	«Горде серце може пережити загальну невдачу, тому що така невдача не вразить його гордості».	трансформаційний

99.	"A proud man is always looking down on things and people; and, of course, as long as you're looking down, you can't see something that's above you."	«Горда людина завжди дивиться на речі та людей згори; і, звичайно, поки ви дивитесь згори, ви не можете побачити щось, що знаходиться над вами».	трансформаційний
100.	"It is praiseworthy to be brave and fearless, but sometimes it is better to be a coward."	«Бути хоробрим і безстрашним гідно похвали, але іноді краще бути боягузом».	еквівалентний
101.	"The lizard that jumped from the high iroko tree to the ground said he would praise himself if no one else did."	«Ящірка, яка стрибнула з високого дерева іроко на землю, сказала, що хвалитиме себе, якщо ніхто інший не похвалить».	трансформаційний